

31761 0666764531

BRIEF

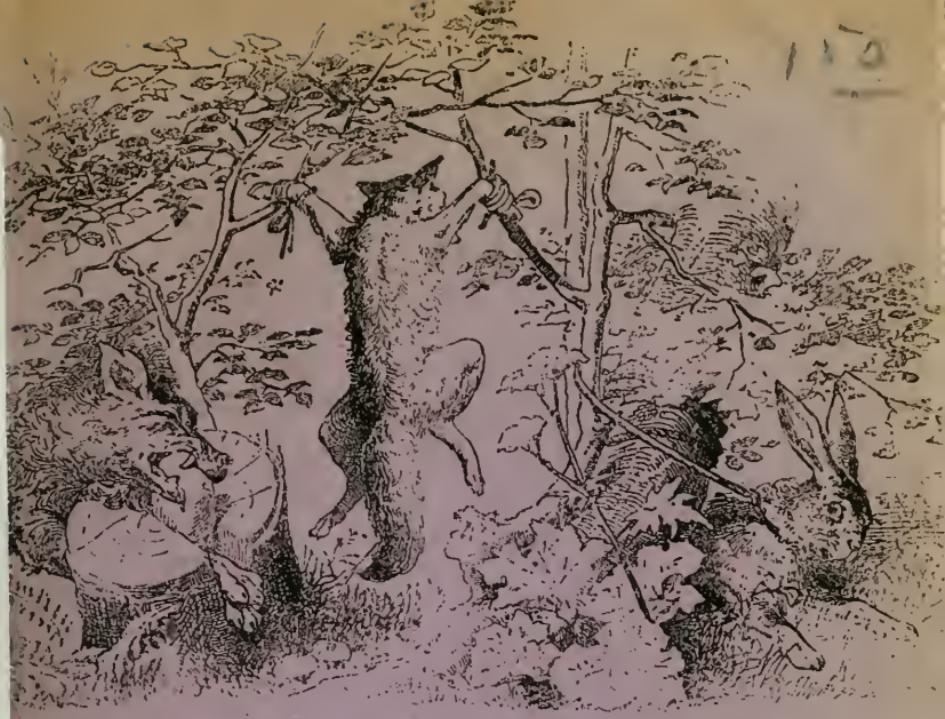
PT:

0059404

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

Дзки Геймбі

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА.

КАЗКИ БРАТИВ ГРІММ В ЧОТИРЬОХ ТОМАХ

з 180 малюнками.

Kazki brativ Grimm v chotyrokh tomakh
Переказ з німецької мови = 180 maljunkam

М. Харченка, Ф. Супруна, Д. Корзуна та інших

під редакцією

І. ТРУБИ.

ТОМ I.

JAN
27
1884

Перше видання

Заходами Видавничого Товариства

„ВЕРНИГОРА“.

РІК 1919.

КИЇВ—ВІДЕНЬ.

Друкарня J. N. Vernay, Wien, IX. B., Canisiusgasse Nr. 8--10.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Селянка з села Нідерцверн біля Касселя, — Фіменія.
Більшість найкращих казок (з другого тому) записана
Братами Гріммами з оповідань цієї молодици. Портрет
змалькований третьим братом Грімм — Людвигом.

Брати Вільгельм Грімм та Яків Грімм.
Зібрали й видруковали німецькі народні казки в роках
1814—1844.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

Королевич-жаба або залізний Генрих.

В старовинні часи, як багато чого на світі робилося по щучому призволенню, або як кажуть, з доброго дива, жив один король. І було в того короля троє дочек і всі гарні, мов памальовані, та самою з них найкрашою була менча доля. Такої вродливої дівчини ще не було на світі, так що сонечко, котре за свій вік багато дівчаток набачилось, то й воно, як світило королівні в личенько, їй раз-у-раз дивувалося. Поблизу королівського палацу ріс великий темний гай, а в гаю під старою густою та гіллястою липою стояла криниця з кам'яною цямринкою. Як було в день дуже парко, то йшла королівська дитина в гай, сідала край криниченьки на цямрину в холодочку під липою, а щоб було веселійше, то розважалася вона грою: підкидала вгору золотого м'яча і ловила його не встаючи з цямрини. Це в неї була найулюблена іграшка.

Якось одного дня не пощастило королівні: як підкинула вона м'яча вгору, то не попав він потім ій в руки, а впав додолу і влучив в самісеньку криницю, у воду. Королівна провожала очима, куди падав м'яч, та він скоро зник, бо криниця була глибока, дуже глибока, так що побачити дна ніяк не можна було. Тоді дівчина почала плакати, і де-далі, то все дужче й дужче плакала і ніjak не могла заспокоїтися та чимсь іншим розважитись. Як вона отак вбивалась коло криниці, хтось її гукнув, кажучи: „Що тобі за пригода приключилася, королівно? Ти так гірко плачеш, що, здається, камінь і той змілосердив я-б до тебе!“ Дівчина обернулася навколо себе, подивилася, звідкиль глас іде, і побачила велику жабу, котра вилізла

з води й підняла вгору свою товсту, гайду голову. — „А, це ти, стара жабо-стрекотунка, — відповідала королівна: я того плачу, що випустила, граючись, свого золотого м'яча в криницю — „Ну, то годі тобі плакати, заспокойся, — сказала жаба: я хочу тобі у пригоді стати. Тільки скажи, що ти мені даси, як я витягну з води й вернущу тобі твою любу іграшку?“ — , Все, все, люба жабко, що

тільки забажаеш, все тобі дам, — пообіцяла королівна : мої вбрання, на мисто, дорогоцінне каміння, навіть оцю золоту коронку, що я ношу га собі.“ А жаба так відповідала дівчині : „Не треба мені ні твоїх убраний, ні твоєго намиста або дорогоцінного камінню, навіть не треба мені твоєї золотої коронки. А як ти мене будеш

любити, приймеш, як свого товариша, гратимеш зо мною в усі свої іграшки, сажатимеш поруч себе за столом, дозволятиш істи з однієї з тобою тарілки, пити з однієї з тобою

чарочки, снати в одному з тобою ліжку, то я тоді пурну на саме дно крипиці, знайду твій золотий м'яч і принесу тобі його назад.“ — „Добре, добре!“ — промовила королівна: я все тобі обіцяю, що ти бажаєш, аби ти тільки дісталася мені золотого м'яча.“ А тим часом про себе думала: „Що ця дурна жаба верзікає! Сидить вона собі у воді між такими, як сама, зеленими жабами, квакає й кумкає і не може ніяк бути в товаристві людей.“

Як тільки дівчина дала жабі обіцянку, то та зараз же стрибнула назад у криницю, порнула на саме денце, і через якусь хвилинку віпорнула знову, несучи в роті золотий царівнин м'ячик, і кинула його на мурожок під липою. Королівна не счулася від радощів, що знову побачила свою найлюбійшу іграшку, скопила її й побігла з нею додому. — „Підожди, підожди!“ — гукала їй услід жаба: візьми ж і мене з собою, я ж не можу так швидко бігати, як ти!“ Та що помоглось тій жабі? Вона могла собі кричати своє дурне „Ква! ква!“ скільки хотіла, а дівчина її не слухала, побігла додому і скоро зовсім забулася про жабу, котрій треба було назад вертатися до криниці.

На другий день, як сиділа королівна разом з королем та придворним панством за обідом і їла зі своєї золотої мисочки, почули всі, як щось по мармуровій драбині шелепає: тюп-шльон, тюп-шльон, а як досягло дверей, то постукало й голосно гукнуло: „Королівно-найменча, відчини мені, серденько!“ Вона скопилася й хотіла глянути, хто то її гукає. Коли ж відчинила двері, то побачила, що за порогом сидить велика болотяна жаба. То дівчина швиденько причинила двери й знову сіла за стіл, і аж побіліла з переляку. Старий батько-король відразу помітив, що у його доні дуже колотиться сердце в грудях і спитав її: — „Чого то ти, моя дитино, так перелякалась? Чи не побачила ти там за дверима якого спудала, що може хотів тебе на край світа занести?“ — „Ні, — відповіла

дівчина: то не страшне опудало, а гідка болотяна жаба там...“ — „Чого ж їй, тій жабі, треба від тебе?“ — „Мій, любий таточку, як була я вчора в гаю та гралася коло криниці, то впustила в воду свого золотого м'яча і дуже за ним плакала. То його витягla з води й вернула мені велика зелена жаба. Вона вимагала за те від мене, щоб стати моїм товаришем, і я їй обіщалася. Я ж ніколи в світі не думала, що вона вилізе з в'ди й прийде до мене. А тепер вона сидить там за порогом і хоче прийти сюди до мене.“ I коли росповідала отак королівна, знову всі почули, як щось двійчи постукало в двери й голосно промовило:

„Королівно маленька,
Відчини мені двери швиденько!
Згадай, що ти казала,
Як під ліппою вчора зо мной розмовляла...
Королівно матенъка,
Відчини мені двери швиденько!“

Тоді король сказав доні: Коли ти обіщалася, то треба додержати свого слова. Йди, відчини двери та й впustи сюди жабу!“ Сердешна дівчина встала, відчинила двери і в кімнату встрибнула зелена жаба. Вона стрибала слідом за королівною аж до самого її стільця. Там спинилася й промовила: „Підніми мене вгору й посади коло себе!“ Дівчина ніяк не наважувалась того робити, аж покиль не звелів батько слухатись. Як уже була жаба на дзиґлику, то забажала, щоб її було посажено на стіл, а як була на столі, то промовила: „Присунь же-ж до мене ближче свою золоту мисочку, щоб ми вдвох ішли разом.“ Королівна мусіла послухатись, та кожен міг бачити, що робила вона те зовсім неохоче. Жаба видимо Їла з великим вдоволенням, а дівчині кожен шматочек колом ставав упоперек горла. Згодом жаба сказала: „Ну, тепер я добре наїлась і хочу спочити, то віднеси мене в свою кімнатку, поклади на

свое ліжко, укрій своєю шовковою ковдрою і ми відпочинемо з тобою разом.“ Королівна стала плакати, бо боялася доторкнутись пучкою до гідкої болотяної жаби, а тепер їй доводилося класти в све гарне роскішне чістісеньке ліжко. Коли-ж король дуже розгніався й промовив: „Хто визволив тебе з біди, як була ти в пригоді, того ти не повинна опісля дякувати призирством!“ То дівчина взяла жабу двома пучками, віднесла її в свою кімнату й посадила в куточку коло порогу. Та коли-ж вона сама лягла в свое ліжко, то жаба підпovзла до неї й промовила: „Я дуже знemоглася й хочу відпочити так само добре, як і ти. Підніми мене й поклади коло себе, інак я скажу твоїму батькові.“ Тоді у дівчини зовсім увірвався терпець, вона дуже розгнівалась, схопила жабу, підняла вгору і, що сили було, торохнула її об стінку,

промовивши: „Ну, тепер ти, проклятуща жабо, біш не будеш мені надозлювати!“

Як тільки впала жаба додолу, то відразу перекинулась в гарного стрункого королевича з ясними чарівними очима. Старий король благословив свою доню одружитися з королевичем і, таким побитом, він став її товаришем і любим чоловіком. Він їй росказав, що був заклятий однією лихою відьмою і ніхто не міг визволити його з криниці, як тільки вона, найменча королівна, і що вже завтра ранком вони поїдуть разом в його королівство. Після того молоді полягали спати, а другого дня, як тільки на світ благословилось, уже під'їхала до королівського двірця карета, запряжена восьмериком білих, мов лебеді, коней. Вони всі були заквітчані білими страусовими шрами й увішані золотими ланцюжками, а біля карети стояв вірний слуга її товариш королевича — Генрих. Вірний Генрих так був зажурився, як його королевича перекинула відьма в жабу, що аж трьома залізними обручами звелів собі зв'язати груди, бо він боявся, коли б його серце не розірвалося від великого болю та туги. Цією каретою він приїхав, щоб забрати королевича разом з його молодою дружиною в їхне королівство. Вірний Генрих посадив обох їх в середину, причинив за ними двери, а сам став на зап'ятках радій без краю, що його пан та товариш визволився з гіркого лиха. Як вони проїхали гонів з п'ять, почув королевич, як щось наче позаду затріщало й лопнуло. То він обернувся й спітав:

„Генриху мія вірний! Чи ти чув: під нами
Ніби вісь вломилася?“ — „Ні, мій любий пане,
Все гаразд; то репчує мій обруч залізний,
Котрим ув'язав я груди собі міцно,
Щоб не розірвалось серце трудне з туги,
Що не міг вас вирвати з чар лихих, з наруги...“

Як ще проїхали вони далі, то знову вдруге і втретє чути було, як щось тріщало під ними, і королевичеві разу-раз здавалось, вібі то вломилася вісь. А то все росипадалися ті залізні обручі, котрими оперезав собі серце в грудях вірний Генрих. Тепер, як його начуже визволився з жаб'ячої постати, то серце раділо й рвало туті обручі.

Богоданна доня Царици Небесної.

На возлісі великого й густого гаю жив один дроворуб разом зі своєю дружиною. У них була тільки одна дитинка — дівчинка трьох років. Та вони були такі вбогі, що траплялося часами, — не було у них насушного хліба ні лусточки, і вони самі не знали, чим годуватимуть малу дитину. Одного дня піпов дроворуб у гай на звичайну свою працю, став рубати ліщину, а думки осіли його голову, мов хмари в дощ. Коли зирк, — аж перед ним стоять якась огрядна, дуже вродлива молодиця, а у неї на голові сяє вінчик, зложений з ясних зірок, мов квіток. Та молодиця й каже чоловікові: — „Я — Божа Мати, Діва Марія. Я знаю, що ти дуже бідуеш, що тебе опали злідні, і тобі нічим годувати дитини. То принеси сюди свою доню: я хочу стати її матір'ю і догляну її сама.“ Дроворуб послухався, приніс дитину й віддав Діві Марії, котра забрала дівчину до себе на небо. Там їй було дуже гарно: вона їла самі медянки та пундики, пила самі вершки з молока, вдягалася в золоту одіж і гралася з янголятками. Як уже добре підросла вона, минув їй чотрнадцятий рік, гукнула якось її до себе Богородиця й сказала: „Моя люба дитино! Мені тріба їхати в далеку дорогу, то на ось тобі на схову оці тринацять ключів від дверей Царства Божого. В усі дванадцять світлиць Царства можеш, коли забажаеш, піти й роздивлятися там всі роскоші й чудеса сили Божої, а в тринадцяті, до якої

приходиться оцей манесенський ключик, аж ніяк не ходи, бо тобі туди ходати заборонено.

Гляди ж, доню, стережись туди заглядати, не відмикай замка, бо будеш безщасною.“ Дівчина обіцяла, що буде слухняною, а як була уже Богородиця за царipoю Царства Божого, то почала вона роздивлятися всі житла праведних на тому світі. Кожного дня вона відмикала одні двери, аж покиль не обійшла всі дванадцять кімнат. В кожній кімнаті сидів один апостол, оточений роскошами та великою славою. Дівчинка дуже втішалася, бачучи ті роскоші та красу, і всі янголочки, що ходили за нею слідком, так само втішалися разом з нею. Після того зосталися тільки одні лвери, куди дівчинці заборонено було увіходити, і, як нарочито, їй страшенно стало кортіти довідатися, що б там, в тій кімнаті, могло бути приховане? Вона почала прохати янголів: „Зовсім відчиняти тих дверей я не буду і увіходити в ту кімнату так само не буду, та мені дуже хочеться одімкнути її і хоч одним очком глянути туди через малесеньку щілинку між дверима“. — „Ніяк не можна, — сказали янголи: то було-б великим гріхом — не послухатися Матери Божої і зробити те, що вона заборонила. Так можна пакоїти великого пешася.“ Тоді дівчинка замовкла. Тільки-ж цікавість в її душі ніяк не вищухала, а навпаки росла й розжеврювалась і не давала ні в день, ні в ночі покою. І коли одного дня так склалася, що всі янголи пішли кудись з дому, вона подумала: „Тепер я сама-однісінка і можу зазирнути одним очком у щілинку і ніхто аж ніяк не довідається, що я те зробила“. Вона витягла ключик зі скриньки, і як був він уже в неї в руці, устромила вона його в замок, а як устромила, то повернула там його кругом. Тільки вона те зробила, як самі двери розскочилися, і дівчинка побачила в тій кімнаті посередині серед огнів і великого сяйва сиділа в усій своїй силі й славі Свята Тройця. Одну хвилину вона дивилася, стоячи непорушно в великому здивованні, а потім її закор-

тіло ледве ледве доторкнутися тільки однією пучкою до великого сяйва. І як тільки вона доторкнулася, так відразу стала її пучка зовсім золотою. Тоді дівчину огорнув великий переляк, вона мерцій причинила двери, замкнула й побігла звідтіль геть. Та переляк не зникав, вона не могла ніяк заспокоїтись: за що б не бралась, чи за діло, чи за розвагу, однаково серце калаталося в грудях і все тіло на їй тримтало. Так само ніяк не можна було стерти золота з пучки, скільки вже вона ні мила й не шарувала рук, — нічого з того не виходило.

Небагато після того перегодя вернулася до господи Божа Мати, кінччиши свою подорож. Вона гукнула дівчинку до себе й звеліла вернути їй всі ключі. Коли та простягла Божій Матері увесь жмуток ключів, то глянула їй у віchi Богородиця й спитала: „Ти-ж не відчиняла тринадцятих дверей, як я тобі веліла?“ — „Ні“, відповіла дівчина. Тоді Божа Мати поклала свою руку дівчинці на серце, почула, як воно калатається і не вгаваючи тъюхкає й тъюхкає в грудях, і одразу вже добре знала, що дівчина не послухалася її заборони й відмикала без неї двери нищечком. То Богородиця ще вдруге спитала: „То ти таки, справлі, не відмикала?“ „Ні“, — удруге відповіла дівчина. Тоді подивилась Божа Мати на її пучку, що позолотилася від небесного вогню, і по цьому знаку бачила, що дівчина прошиптилась. Тоді вона ще раз, уже втрете, спитала: „Так ти того не робила?“ — „Ні“, — відповіла так само втрете дівчина. То Божа Мати, бачучи таку неправду, промовила: „Ти мене не послухалася, а крім того ще й збрехала мені. Ти більше не заслуговуеш бути на пебі!“

Як сказала те Діва Марія, так зараз-же дівчина крішко заспупла, а як прокинулася, то побачила, що вона опинилася внизу, долі на землі, серед лісних пущів та нетрів. Вона хотіла гукати на поміч і не могла звести голосу; вона скочила на ноги й хотіла бігти звідтіль і теж

не могла, бо з усіх боків їй переступали стежку колючі терна, стаючи густою лавою перед нею, і їй несила була пересягнути через гострі колючки. У тій пустоші, де ошнилась дівчина замкнutoю, стояло старе порожняве, порожнє в середині дерево — воно стало їй за притулок. Як приходила ніч, дівчина влезла в те дупло й спала там: як лив дощ, або лютувала негода, там, в тому дуплі знаходила бідна грішниця собі захист. Ах, яке то було гірке її життя біdnй! А як згадувала вона, як до добре жилося їй попереду в Царстві Божому, як вона гралася там з янголятками, то гірко ридала یещасна. Годуватись їй доводилось корінцями та лісовими ягідками, скільки могла вона їх розшукати в тій околиці, де вільво було їй ходити. В осені вона збирала щіль деревами горіхи та сухий лист і позаносила іх до себе в дупло. Горіхи були їй зімою єдиною їжею, а коли дуже захолодало й пішов сніг, то щоб не замеркнути, вона, мов яке дике звірятко, заривалася в лист і грілася. Помалу її небесна одежда зновсім зносилася, подерлася на шмаття й поопадала з тіла, — дівчина зісталася зовсім голою. Як світило сонечко, як верталося тепло, вона виходила з дупла на двір, сідала під деревом і грілася, а її довге роскішне волосся огортало її тіло з усіх боків, мов мантія. Так жила вона в нетрях рік за роком і терпіла нужду й горе на світі.

Раз по весні, як усі дерева зпову вдяглися в свіжі зелені шата, полював в тому лісі король, ганччись за серною, і та серна шурхнула між кущі колючого терну, що оточував леваду дівчини. Король скочив з коня додолу, вийняв свого меча і ним викосив геть кущі терну й пробив собі вуличку. Як він уже пробився на чисту леваду то побачив під деревом дівчиноньку чарівної вроди. Вона сиділа коло свого дуила, вся до п'ят вгорнута довгим роскішним, мов золото, бліскучим волоссям. Король спинився і дивився на гарну, мов ясна зоря, дівчину зачарованим

ком, далі наблизився до неї, загомонів, став її питати: „Хто ти, дівчинонько? Чого опинилася ти тут в оціх летрях?“ Та дівчина не могла нічого сен'ко йому відреагти, бо уста були в неї склеплені. А король все допитувався далі: „Може-б ти, дівчинко, поїхала зо мною в мій замок?“ У відповідь вона легенько кивнула йому головою. Тоді король взяв її собі на руки, відніс і посадовив на коня й одвіз з собою до замку. А як були вони вже дома, то звелів король зробити дівчині роскішне убрання, вдяг її як принцесу, і не було їй тут вже ні в чому нестачі. І хоч не могла вона говорити, та була такою прекрасною, приязною й такою привабною, що покохав її король всім своїм щирим сердцем, а трохи перегодя, то й побрався з нею, як з любою дружиною.

Ледве минув тому рік, як знайшовся у королеви синочок. І коли вона ще не зовсім вичувявши від недуги лежала в своєму ліжку, з'явилася в ночі перед нею Божа Мати й промовила: „Як що ти скажеш правду й признаєшся, що відчиняла заборонені двері, то я росклеплю твої уста й верну знову тобі мову. Як що ж ти й далі уперто стоятимеш на своєму, не каєтимешся в гріху й говориш знову неправду, то я заберу з собою, твою маленку дитинку.“ Тоді на хвилинку вернулась королеві мова, щоб вона могла дати Богородиці відповідь, та зоставалась вона упертою й неправдивою: „Ні, — сказала вона: я не відчиняла заборонених дверей“. Після того забрала Божа Мати новорождену дитинку до себе на руки й зникла. Другого ранку, як ніде ніхто не міг знайти дитини, пішла між людьми недобра поголоска, ніби королева лиха людожерка й з'їла свою рідну маленку дитину. Вона все те чула і не мала змоги що-небудь відповісти, бо була німою. Однак король не пойняв віри всім тим поголоскам, бо дуже любив свою дружину.

Минув ще рік, знайшовся у королеви другий синочок. І знову прийшла до неї у ночі Божа Мати й сказала:

„Чи ти хочеш признатися, що відчиняла заборонені двері? Бо як признаєшся, то верну я тобі твою дитину й розсклеплю німі уста твої. Як же-ж — ні, як ти не каяти-мешся в своїй неправді, то заберу я з собою й цю другу дитину.“ І знову королева відповіла: „Ні, я не відчиняла заборонених дверей,“ і знову Божа Мати забрала маленьку дитину собі на руки й піднялася з нею на небо. А ранком, як не могли ніде знайти новонароденої дитини, загомоніли всі люди не криючись, що королева з'їла свого сина, й домогалися від короля, щоб був призначений державний суд над злочинницею. Та король так кріпко кохав свою дружину, що й цього разу не пойняв віри людським передказам, і звелів всім своїм радникам не говорити ні слова таких неподобних речей, бо інак покарає кожного муками й лютую смертю.

Знову минув рік, знову знайшовся у королеви вже третій син, і знову, як і попереду, з'явилася перед королевою Божа Мати й промовила грішниця: „Ходім зі мною!“ Вона взяла королеву за руку й знесла її на небо й показала там обох її старших синочків. Дітки приязно усміхнулися до матери й весело перед нею гралися в м'яча, розмальованого мов земна куля. Як пораділа королева душою, побачивши своїх втішних діточок, то спітала її Божа Мати: „Може-ж уже твоє серце розм'якло, може упала полуда з очей твоїх і ти мені признаєшся, що відчиняла заборонені двері в Царстві Божому. Як що покаєшся, то верну тобі обох твоїх синочків.“ Та королева і в третій раз відповіла: — „Ні, я не відчиняла заборонених дверей.“ Тоді спустилася Діва Марія на землю й забрала третього сина з колисочки.

На ранок, як і ця нестача третьої дитини стала всім відома, то вже люди всюди почали криком кричати: „Наша королева людожерка, її треба неодмінно судити й покарати!“ І король уже не міг далі присилувати своїх

радників мовчати. Був скликаний суд, королеву доинтували, та як не могла вона говорити, то її не змогла виправдатися її була засуджена до тяжкої кари: був присуд того

суда, щоб спалити королеву живцем на великому огні. Зараз же після суду назносили дров, поскладали їх у велику купу, прив'язали королеву до товстої палі й підпалили у неї під ногами роспад. Уже від полум'я стала займатися на ній одежа, огонь високо запала і... розтопив

кригу в серці королеви. Тоді прокинулось в неї каяття й вона подумала: „Як би то я могла хоч тепер, перед смертю, покаятися й признатися, що відчиняла двери!“ Тільки так вона промовила в думці, як почула що вернувся їй голос і вона виразно скрикнула: „Мати Божа, я винна, я відчиняла двери!“ І тут одразу полив дощ з неба й затушив полум'я, а над королевою засвітилося сяйво й сама Божа Мати зійшла з хмар до неї, несучи на руках найменчого її синочка, а двоїко старшеньких весело бігли до матері поперед неї. Діва Марія приязно промовила до королеви: „Хто признається в своїому злочині й щиро покаявся, тому дарується його гріх,“ — і віддала їй всіх діток, вернула мову й подарувала щастя на увесь її довгий вік.

Братерство кішки з мишею.

дного разу заприятелювала кішка з мишею і так багато торочила тій про свою велику до неї любов та братерську priязнь, що кінець-кінцем миша не встояла й дала свою згоду жити з кішкою в одній хаті й хазяїнувати спільним господарством. „Тільки-ж про зіму нам треба дуже подбати й приховати всякої їжи, бо інак настерпимось великого голоду, — навчала хазяй-сливо кішка товаришку: як ти, мишко, завчасне подбаєш, то як раз приведеш мене до гріха проти тебе.“ Гарна рада кошача була взята мишкою до уваги й вона негайно купила цілу макітерку смальцю. Довго вони не знали, де-б то приховати ту макітерку, як найліпше, і кінець кінцем кішка сказала: „Я не знаюжу найліпшого міста для схови, як в церкві, бо звідтіль ніхто не наважиться щось украсти. Ми поставимо

свою макітерку під віттарь і не будемо до неї торкатися, аж покиль не притисне нас біда.“ То так і було зроблено: макітерка була однесена й прихована в найліпшій схові. Та небагато минуло після того часу, як закортіло кішці поласувати, і вона сказала миші: „Знаєш, що я хочу тобі сказати, мишико? Цими днями покликала мене тітка до себе хрещеною матір'ю: у неї, бачиш, спиночок знайшовся, білий з бурими плямами, то я його маю до хреста понести. То вже пусті мене сьогодня з дому, а сама гарненько дотглянь за хазяйством.“ — „Добрењко!“ — відповіла миша: йди собі з Богом, і як що юстимеш смашненьке, то згадай тоді і про мене. Це і я з великою охотою съорбонула б крапельку солодкого червоного вина або зашіканки.“ Та всі ті кішчини розмови про хрезьбини були брехнею: ніякої не було в неї тітки й ніхто її не кликав хрещеною матір'ю. Вона пішла простісенько до церкви, прокралася до макітерки зі смальцем, та як досягла до масного, то лизала, скільки схотіла: так у вінчах і спорожнила макітерку. А як добре налаштувалася, то пішла тоді в проходеньки по всіх дахах міста, роскошувала собі на свіжому повітрі, простягалася на сонечку і любісенько вмивала собі лапками бороду, як згадувала про макітерку з масним смальцем. І тільки пізнім вечіром вернулася вона додому. — „То ти вже й вернулась додому?“ — зустріла її мишка: мабуть, добре сьогодня нагулялася і начастувалась.“ — „Ta, хвалити Богові, не пагано було,“ — відповіла кішка. „To як же-ж охрестили твого хрещенка?“ спітала миша. — „Вершокгеть,“ — відповіла кішка зовсім байдужісенько. — „Вершокгеть?!“ — скрикнула миша: ну й чудернацьке імення, зроду такого не чула... Невже такі імення бувають у вашому кодлі?“ „От, велике диво, — промовила кішка: воно зовсім не паганше якогось Крихторада, як звали твого хрещеного батька.“

Трохи згодом знову закортіло кішці поласувати. Знову вона сказала миші: „Ти мені ще раз зроби ласку й зо-

станься сама на хазяйстві, бо я і вдруге закликана в хрещені матери. А як мала дитинка має біле кільце на шиї, то я ніяк не можу зректися.“ Добра мишка не перечила, і кішка подалася по дахах та міських мурах до церкви, прокралася у вівтарь до макітерки й вилігала з неї смалець до половини. „Ніщо не здається таким смашним, — говорила сама собі кішка: як коли що їсти сама!“ — і була дуже вдоволена своїм днем. Як вернулася вона смерком додому, то мишка її спітала; „Як же ж охрестили цю дитину?“ „Нашівз'їдений,“ — відповіла кішка. — „Нашівз'їдений? I чого тільки ти не вигадаеш! Зроду-звіку не чула такого ймення. Я собі думаю, що такого ймення нема в святцях.“

Небагато перегодя знову кішку потягло до масного. Вона сказала миші: „Все добре на світі буває у тройзі: то мене знову покликано охрестити дитину. Там така дитина, що просто диво: сама чорна, як сажа, лапки білісенькі, як сніг, а на всьому тілі ніченої білої волосинки немає. Таке трапляється тільки раз на два роки. То чи не пустини ти мене й на цей раз туди?“ „Вершиокгеть! Нашівз'їдений! — відповідала миша: це все такі чудернацькі ймена, що ніяк не виходять мені з голови, все про них думаю.“ — „Буває, — сказала на те кішка: це того, що ти цілісенький день сидиш дома в своїому темносірому балахоні та довгому хвості, то тобі бозна що в усьому увиждаєшся. Так: з кожним трапляється, коли він тижнями не переступає порогу.“ Мишка, як пішла кішка з дому, поралася в хаті не покладаючи лапок, і всьому дала лад. А тим часом неінажерлива кішка вплизала чистоувесь смалець з макітерки. „Як уже все з'їм, то тоді більш не кортітиме, — сказала собі кішка і вернулася додому пізнього вечора ситою й гладкою. Мишка і цього разу стала питати, як охрестили третю дитину. „Я вже знаю, що тобі не сподобається ймення, — відповіла кішка: його

назвали — Порожнюсенький!“ — „Порожнюсенький? Що-б то могло значити?“ Вона похитала головою, зібгала вся в калачик і лягла спати.

Після того вже ніхто не кликав кішку в хрещені матері. А як прийшла зіма і на дворі не можна було вже нічого їстивного розжитись, згадала мишка про свій запас і сказала: „Ходім, кішко, до нашої макітерки з смальцем, що ми собі приховали на лиху годину, тепер він нам он як буде до смаку.“ — „Мабуть, — відповідала її кішка: смалець тобі так сподобається, як наче ти ухопишшилом патоки.“ Вони вирядилися в дорогу, а як були на місті, то побачили, що макітерка хоч і стояла, там де була поставлена, тільки ж зовсім порожня. „Ах, — промовила миша: тепер я бачу, що сталося, тепер це стало ясно, як у день. Ти мені справді була по братерськи приязна! Ти все полопала, як ходила ніби на хрезьбини: попереду вершок з'їла, далі до половини дійшла, а потім зовсім...“ — „Чи ти мовчатимеш?“ — загрімала на неї кішка: ще одно слово й я саму тебе з'їм!“ „...спорожнила“ — мимоволі зірвалося у бідної миші з язика, і як тільки вона те промовила, то кішка стрибнула до неї, згребла її в лапи й в один мент проковтнула.

Бачиш, як бувас в світі!

Казка про чоловіка, котрий хотів зазнати жаху.

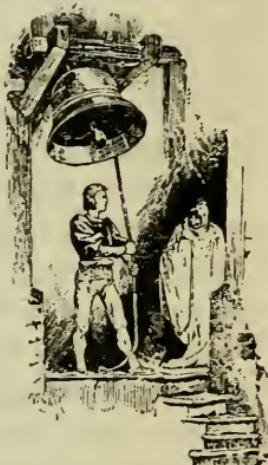
одного батька та було два сини. Старший з них був розумний та розсудливий і вмів у кожній справі дати собі раду, як на добре зробити, а менчий — на-впаки; був одоробкуватий, нічого не тямив і ні як не хотів чомусь навчитись. То, бувало, люди, подивившись на того менчого хлопця, говорили: „Ну з цим па-

рубком батько ще набереться лиха!“ Як коли що треба було зробити, то все доводилося доручати старшому. Тільки як посылав його куди батько в пізню добу, або й зовсім перед ночі та треба було проходити через кладовище чи цвинтарем, чи яким іншим страшним містом, то старший раз-у-раз говорив: „Ой ні таточку, я ні піду тудою, бо мені страшно!“, бо він таки справді боявся. А ще, як сиділи всі при світлі увечорі та слухали всяких страшних казок або оповідань з усіким страховіттям, так що аж моріз у слухачів ходів по-за шкурою і вони, жахаючись, говорили: Хай Бог мулює: от страшно!“, то менчий син, сидячи в своїому закутку, теж слухає всі ті теревені, та ніяк не може, бувало, збегнути, чого то всі так жахаються. „Раз-у-раз ви кажете: Ой, страшно, ой страшно! А мені, то аж ніяк. Мабуть і це така мудра справа, що я в ній нічого не тямпю.“

То раз батькові так набридли оті синові похвализи, що він і каже йому: „Ей, слухай ти, пічкурнику! Ти вже хвалити Бога, виріс до неба, а дурний, як не треба! Час би тобі чомусь навчитися, щоб не дарма хліб нереводити. Ти ось глянь на свого брата, як він пильнує діла. З таким, як ти ледащом, то пропаде й пиво і солод!“ — „Ет, тату, — озвався хлопець зі свого закапелка: я-б охоче взявся за науку. Ось як би для початку довідатись мені, як то буває людям сумно та страшно. Я того ніяк собі не второпаю.“ Старший тільки осміхнувся на те та подумав: „Боже мій Милостивий, ну й йолоп же мій брат! Не буде з нього ніякого толку. Коли хочеш зробити кривульку, то загни її завчасу.“ А батько зітхнув і так відповів синові: „Страху ти ще зазнаеш за свого життя багато, а тільки з тієї науки хліба не юстимеш.“

Невдовзі після цієї розмови зайшов до старого батька на одвідини паламарь. То старий то те, то се, то й став напікати на менчого сина, який то він недотепний до всього вдався і ніяк нічому не хоче вчитися. „Ви собі тільки по-

думайте: я читаю його, чим же ти згодом зароблятимеш собі шматок насушного, а він мені на те — навчіть, каже, мене страху“ — „То ото й усього, — зауважив паламарь: то, знаете, я-б його добре тому навчив. Ось пустіть хлоця до мене, то я його швидко й обтешу, й обстругаю.“ Батькові те сподобалось, бо така думка: „Нехай трохи вишколить хлоця.“ От і гаврав паламарь до себе того підпарубка і загадав йому першу роботу — ходити на дзвіницю та візвонювати години вдень і вночі. Через яку пару день він його розбудив опівночі, звелів уставати та йти на дзвіницю і вдарити в дзвони. А сам собі паламарь думав: „Підожди ж, хлопче, я тебе добре навчу, що то таке страх!“ і побіг нищечком поперед нього на дзвіницю та й став, загорнувшись в біле простиранло. От як зліз хлопець по драбині на гору, підійшов до дзвонів і хотів схопити каната, щоб ударити, аж бачить, заступає йому дорогу якась біла мара. „Хто там?“ — гукнув на нього підпарубок. А той привид ні пари з уст, стоїть і не поворухнеться навіть. „Ей, кажи, — тюкнув сердито на нього хлопець: або йди геть, бо тобі тут серед ночі нема ніякого діла!“ Коли-ж паламарь ні якої уваги, стоїть правцем та й годі, бо думає, нехай ото хлопець прийме його за сірашний привид. То хлопець знову гукнув утрете: „Чого тобі тут треба? Кажи, коли ти совісний чоловік, а то я тебе пущу сторчака вниз по драбині!“ А паламарь собі думає: „Не похваляйся, того ти зробити не наважишся“ — і знову а ві телінь, стоїть, як скам'янілій. Хлопець ще раз в останнє гукнув на нього, а як з того нічого не вийшло, то підскочив до нього близенько, згріб в оберемок і шелепнув його по драбині вниз, так що той полічив лобом усі десять східців і скотився, не подаючи гласу, в самий заку-

ток. Після того парубок одзвонив, що годилося, вернувся додому, і нікому не кажучи а ві слова, ліг спати та заснув собі кріпко. Наламарша довго дождала свого чоловіка, а той все чогось не приходив додому. То їй уже стало страшно, вона розбудила хлопця й спитала його: „Чи ти не знаєш, де мій чоловік? Бо він поперед тебе зібрався й пішов на дзвоницю.“ — „Ні — відповів хлопець: тільки там, як увіходити на дзвоницю, щось стояло на дверях і ніяк не хотіло ні відповідати, коли я питав хто-то, ні зійти з дороги, то я подумав, що то якийсь пройдисвіт і турнув його з драбини вниз. Ось підіть та подивіться, може то він і є. Як що так, то мені його шкода.“ Молодиця кинулася туди і, справді, знайшла свого чоловіка: він лежав у кутку й стогнав, бо мав одну ногу зломленою.

Жінка сяк-так принесла додому свого чоловіка і зараз же побігла до парубкового батька голосити та скаржитися. „Ваш хлопець, — вигукувала вона: накоїв нам лиха не знати за що; він скинув моого чоловіка вниз по драбині і зломив йому ногу. Візьмите того ледаща зараз же з нашої хати!“ Батько перелякався, швиденько побіг до сина й почав його лаяти: „Що то за безбожні витівки? І яка тебе нечиста сила на те призводить?“ — „Батьку, — озвався парубок: ти тільки послухай, я тут зовсім не винний. Він став там на дзвониці перед ночі, наче лиха година, що заміряється на недобре. Я-ж не знов, хто воно там такий; чотири рази казав йому або озватися, або зійти з дороги—“ — „Ох, лишенко мое! — зітхнув батько: мені з тобою чиста мука! Іди ти, ради Бога, з моїх очей, щоб я тебе до віку більше не бачив.“ — „Добре, тату, я так і зроблю, тільки підождіть до ранку, а там я піду собі у світа познати, що то таке страх, то вже тоді я знатиму, як мені заробляти собі хліб.“ — „Учися й познавай, що ти там схочеш, — відрік батько; мені байдуже. Ось тобі на дорогу п'ятнадцять карбованців і йди собі світ за очі, та тільки не

хвалися ні кому, звідкиль ти і хто твій батько, бо мені доведеться соромитися такого сина.“ — „Гаразд, тату, так і зроблю, як ви мені кажете. Як що нічого іншого ви не вимагаєте від мене, то це я добре буду пам'ятати.“

Як розвиднялося, сховав парубок оті п'ятнацять карбованців у кешеню та й пішов собі з міста на великий шлях, кажучи самому собі: „Як би то мені відізнати страх! Як би то мені злякатись!“ А поперед цього йшов якийсь чоловік, котрий почув ті слова, що хлопець сам собі промовляв. От, як вони вже скількись там відійшли від міста, так що можна вже було бачити в полі шибеницю, то той чоловік і каже хлопцеві: „Бачиш, онде стоїть шибениця, а на ній сім душ почеплено і тепер вчаться літати? Ну, так сядь там під ними на рундучку та діждися ночі, то наберешся страху доволі і вже добре знатимеш, що то е жах.“ — „Як що крім цього нічого більше не треба робити, — промовив парубок: то тут нема дива. І коли мені пощастило познати, що то таке страх, то прихід завтра сюди ранком, і я тобі дам мої п'ятнацять карбованців за добру науку.“ Після того пішов парубійка під шибеницю, сів під самими стовпами і дожидав покиль смеркне. Над вечір стало холодно, то він собі розіклав огонь і грівся коло цього. Як уже була північ, то стало так холодно, що огонь не допомагав. А як став вітер росколихувати мертв'яків так, що вони чіплялися один за одного, то хлопець подумав: „Коли я тут внизу біля вогню колію, то як же то ті бідолахи вгорі перемерзли та покоцубли!“ Йому стало шкода тіх мертв'яків, бо був він людиною милосердною, то й надумав їх погріти. Приставив до шибеници драбину, зліз по ній угору, повідчеплював усіх з налигачів та й посажав всіх сімох рядком навколо огня, росипаливши його добрим полум'ям. Коли ж мертв'яки сиділи нерухомо, навіть і тоді, як стала займатися їх одежа. „Ей, — гукнув на них парубок: дівіться за собою, а то

я знову вас повішаю!“ Мертв'яки звичайно нічого не чули, мовчали, і не тушили на собі манаття. То хлопець розгніався й промовив: „Як ви самі не хочете про себе дбати, то я не буду коло вас довго падъкатись і не хочу горіти разом з вами“ — та за тими словами взяв їх знову в оберемок і почіпляв рядком у старі налигачі. Після того ліг біля вогню й кріпко заснув. Ранком до нього прийшов той чоловік, що порадив під шибенницею вчигися страху, і, маючи замір здобути обіцяні п'ятнадцять карбованців, спитав: „А що, тепер уже знаєш, що таке жах?“ — „Ні, — відповів хлопець: звідкіль я міг тому навчитись? Ті, що там почіплялись, ні слова мені не сказали і були такі дурні, що попустили зайнятися і те останне своє шматя, яке на собі ще мали.“ Тоді побачив той чоловік, що не бачти йому п'ятнадцять карбованців, встав і подався собі геть, кажучи: „Ну,

такого чоловіка, як оцей хлопець, я ще ніколи не зустрічав.“

А хлопець пішов далі шляхом і все йдучи говорив сам до себе: „Ах, як то мені навчитися страху! Як би то мені злякатися!“ Те почув якийсь фурман, що йшов позад нього і спитав порубка: „Хто ти е, хлонче?“ — „Не знаю“ — відповів той. — „А звідкіль ти?“ — „Не знаю.“ „Та хто ж твій батько?“ — „А того я не смію говорити.“ — „Так чого то ти все мурмочеш собі в бороду?“

— „Ех, земляче, — сказав парубок: я все хочу, щоб мені стало страшно, коли-ж ніхто не може мене тому навчити.“ — „Покинь свої дурні верзікания, — відповів фурман: ось ходім зо мною, то побачиш, чим я тебе почастую.“ Парубок шішов з фурманом, і вечером обидва вони були в одній харчевні, де треба було переноочувати. Увіходячи туди, парубок знову голосно промовив: „Як би то мені навчитися страху! Як би то мені злякатися!“ Харчевник, почувши те, осміхнувся й промовив: „Як що маєш до того охоту, то тут як раз буде тобі підходяща нагода.“ — „Та мовчи вже, — перепинила його жінка: хіба мало цікавих позбулися життя; буле шкода й жаль, як такі гарні очі заплющаться на віки і не побачать більш ніколи світу сонця.“ А хлопець, тее слухаючи, промовив: „Нехай як би там не було важко, а я мушу навчитися страху, бо ради того я й в світа вирушив.“ І він не давав хазяйкові доти спокою, аж покиль той не росказав йому, що тут недалечко стоїть заклятий замок, де кожен набереться доволі страху, як що переноочує там три ночі підряд. Король, навіть, заприсягся віддати за того, хто переноочує ті три ночі, свою доню королівну. А що то за дівчина красуня, то чи й бачило коли сонце другу таку. У замку приховані незлічимі скорби, що коли-б їх здобути, то вистачить бідному чоловікові вщерть на увесь вік. Тільки-ж ті скарби береже всяка нечиста сила й не дає до них нікому доступитися. Охочих щіти туди та спробувати своє щастя досі знаходилося доволі, тільки ніхто з них живий звідтіль не вертався.

Другого ранку шішов парубок до короля й сказав: „Як що ваша ласка, то дозвольте мені переноочувати в заклятому замкові три ночі.“ Король глянув на парубка, і цей йому сподобався. „Добре, — озвався король: дозволяю: йди в замок і бери з собою, коли хочеш, ще трьох товаришів, тільки-ж то мають бути якись неживі причиндалля.“ То

парубок тоді попрохав йому дати в дорогу вогню, тиски та різака з ножем.

Король звелів всі ті причиндали занести ще завідна в замок. Як прийшла ніч, шішов парубок в замок, вибрав собі кімнату, розіклав посеред неї костра, поруч себе поставив різака з ножем, а сам сів на тиски. „Ех, як би то мені навчитися страху! — промовив він і додав: тільки, я знаю, що й тут мені тому не навчитися.“ Близько коло півночі треба було підправити огонь. Парубок став роздмухувати жар та підкидати тріски і саме тоді почув, як щось закавчало в кутку: „М'яу, м'яу! Щось ми дуже змерзли!“ — „Божі дурні, — озвався хлопець: чого-ж ви кричите? Змерзли, то йдіть до огню та грійтесь.“ Тільки він те промовив, як стрибонули одним скоком до нього два величезних чорних кота й посадили попілч із ним по обидва боки й витріщились на хлопця своїми палаючими очима. Трохи перегодя, як коти вже нагрілися, вони спітали парубка: „Земляче, може б ти пограв з нами в карти?“ — „А чому-ж ні? — сказав той: тільки попереду покажіть мені ваші кігті.“ Тоді коти простягли йому лапи з витягнутими кігтями. — „Еге, — промовив парубок: тай довгі ж у вас пазурі! Ось пождіть, я вам їх трохи вкорочу.“ І те кажучи, схопив обох за потилиці, підніс до тисків і міцно стис їм лапи. „Як оце я подивився на ваші пазурі, — промовив він: то у мене зникла всяка охота грати з вами в карти,“ і тоді повбивав обох і викинув за вікно в калюжу. Як були вже ці двоє зведені зі світу, і хлопець знову хотів сідати коло вогню, то повілазили з усіх закутків та закапелків чорні коти та чорні собаки з палаючими ланцюгами на собі і всі вони тислись до вогню. З кожною хвилиною їх налалило все більше та більше, що вже хлопцеві нікуди було дітися. Всі вони страшенно скиглили та верещали й почали ростягати паліччя з вогню, заміряючись зовсім потушити костра. Попервах парубок дивився на них спокійно, а далі

розгнівався, схопив свого різака й почав ним шмагати усю ту тічку, вигукаючи на них: „Геть, паскуди!“ Частина розбіглась з переляку, а частину він порубав на смерть і повикидав за вікно в камюжу. Упоравшись, він знову вернувсь до вогню, роздмухав і заново роспалив, як слід, добрий костер і якийсь час грівся. А як добре роспаривсь у теплі, то стало його дуже хилити до сну, аж самі очі заплющувались. Тоді він оглядівсь на всі боки й побачив у кутку велике ліжко. — „Як раз саме добре для мене“, — промовив він і ліг спати. Та тільки що хотів зімкнути вій, як ліжко само зрушило з місця й подалося гасати по всьому замку. „Гаразд! — промовив хлопець: а ну, надай ходу!“ Тоді покотилося ліжко так швидко, ніби шестериком було запряжене, застрибало по порогах, по драбинах то вгору, то вниз. Потім враз гуп, гуп! перекинулось догори ногами й придавило парубка, мов горою. Той зірвав з себе ковдру, заглив подушки вгору, вихопився з-під ліжка й промовив: „Ну, то нехай на тобі той їздить, хто має охоту“, а сам вернувся до костра, простягся біля вогню й спав, поки не розвиднялось.

Ранком прийшов в замок сам король. Коли він побачив, що хлопець лежить нерухомий просто долі, то подумав: „Мабуть нечиста сила вже вкоротила йому віку,“ — а в голос додав: „Шкода хлопця, добрячий був парубійка!“ Хлопець почув ті жалощі, поворухнувся й промовив: „Ну, так далеко справа не зайдла!“ Тоді дуже здивувався король, зрадів і спітав, як же то йому тут велося, чи все було гарразд. — „Добре, — відповів хлопець: одна ніч минула по доброму і ті дві теж не будуть гіршими.“ А як прийшов парубок до харчевника, то той дивився на нього, мов на яке диво. — „Ну, не сподівався я, — сказав він хлопцеві: що побачу

тебе живим! А що, добре набрався ляку, тепер ужо на-
вчився страху?“ — „Ні, — зітхнув той: марна надія... Ах,
як би ж мене навчив хто жахатись!“ На ніч він знову пі-
шов до старого замку, сів до вогню й знову завів свою стару
пісню: „Як би б мені злякатися!“ Як стала надіходити пів-
ніч, стало чутно ворохобню й лемент, попереду тихий, а де-
далі голоснійший, потім на хвильку все ущухло, а після
з страшеним вереском упала хлоццеві під ноги з коміна
половина чоловіка. „Овва! — скрикнув парубок: сюди треба
ще половину, бо цього маловато!“ Тоді знову счинився ска-
женний лемент, щось гупотіло й лящало, а опісля випала
з коміну й друга половина людини. — „А пожди трохи, —
промовив хлопець: ось я для тебе дужче огонь роздмухаю.“
А як він те зробив та озирнувся, то уже обидва шматки
злучилися, і на його ослоні уже сидів страшний дядько. —
„Так робити, земляче, не діло — сказав парубок: ослон мій!“
Той хотів одіпхнути парубка, та цей не поточився, а схопив
гостя за комір, турнув з ослона й сів на своє старе сідало.
Тоді, мов груші, стали падати в кімнату чоловік за чолові-
ком; вони принесли з собою дев'ять мертвих ніг та дві
мертвих голови, росташувались серед кімнати й почали грати
в кеглі. Хлоццеві теж закортіло пограти і він спитався:
„Слухайте, а мені можна до вашої кумпанії?“ — „Можна,
як що маєш гроши.“ — „Грошай вистачить, — відповів па-
рубок: а тільки вамі покотьола не зовсім обрехтовані.“ Та
взяв тоді в них голови мертв'яків, уладнав в токарному
станку й обточив на кулі. „Огак буде ліпше, тепер вони
добре котитимуться, — промовив він до всього товариства:
гайда! Тепер веселійше гратиметься!“ заходився з ними
грати і програв якусь там дрибницю. Аж тут ударило два-
надцять годин і все враз зникло. Тоді він простягся долі
й заснув, мов проветник.

Ранком прийшов король одвідати парубка та дознатися,
чи все гаразд. „Ну, як тобі велося сю піч?“ — спитав він

юнака. „Сю ніч грав у кеглі, — відповів той: і програв пару шагів.“ — „І тобі не було страшно?“ — „Ет, де вже там! Навпаки. Тільки ѹ того, що весело час минув. Коли б же то мені злякatisя!“

На третю ніч він знову сів на свого ослона біля вогню і вже роздрітovanо промовив: „І коли то я вже злякаюсь!“ Як зайшла пізня доба, в ту кімнату ввійшло шестеро здоровалів і притаскали з собою труну з мертв'яком. Хлопець їх зустрів словами: „Ага-га! Це ви, мабуть, принесли моого братуху, що двоє день перед цим умер?“ — кивнув ім пучкою й гукнув: „А ну, братчику, піходь сюди ближче!“ Здоровалі спустили труну додолу, а хлопець підійшов до неї й відчинив віко: там лежав мертв'як. Він доторкнувся до його обличчя — воно було зовсім холодне, як крига. „А ну, пождіть, — промовив хлопець: я хочу його трохи погріти,“ — і сходив до вогню, нагрів добре руки й доторкнувся пими до чола мертв'яка. Коли-ж покійнику піяк не помагалось. Тоді він витяг його з трупи, посадовив біля вогню, далі взяв до себе на руки, тер і розминав його всого, щоб дати рух крові, та все те було ні до чого — мертв'як не ворушився. Потім парубкові згадалося, що коли двоє лягають у ліжко, то обом тепло. Зараз він його укладав в постіль, добре вкрив теплою ковдрою і сам ліг поруч. Трохи перегодя покійник, справді, став теплій і поворухнувся. Парубок тому зрадів: „А що, братчику, бачиш, от я тебе й одігрів!“ Мертв'як шідняв'я й промовив: „А тепер я тебе задушу!“ — „Що? — промовив парубок: так оце така твоя мені дяка? Ну, то гайда назад в свою труну!“ — згріб його в оберемок, гепнув на старе місто й причинив віко. Тоді підійшли його шестеро посильників, забрали труну на плечі й пішли з нею геть. — „Ніхто не хоче мене злякати, — жутився хлопець: тут я до віку не навчуся страху!“

Тоді увійшов якийсь чоловік, багато більший на зріст, ніж всі ті, що були перед тим. Виглядав він страшно, був

уже старий, мав довжелезну білу бороду. — „Ей, ти, ледащо, — загрімав він: я тебе швидко навчу, що таке жах, бо ти вже звідціль не вийдеш живим!“ — „Овва, — обізвався хлопець: щоб я вмер, то треба почереду мене подужати“ — „Я тебе скоро укосъкаю,“ — страхав дідуган-домовик. — „Тихше, тихше! Не дуже задавайся!

„Теперечки ти в моїх, діду, руках,“ — сказав парубок (стор. 33).

Така сила, як у тебе, знайдеться і в мене, а може ще й більша“ — „Побачимо, — сказав дідуган: як що ти дужчий за мене, то я тебе випущу. Ось ходім, ми зробимо спробу!“ Після того він повів парубка по темних сutoчках та проходеньках аж у кузню, взяв там у руки сокиру, й як гакнув нею об ковадло, так воно й угрузло в землю. „ Таке диво я ще краще тебе зумію зробити,“ — промовив парубок і підійшов до другого ковадла, а старий став біля нього, щоб краще бачити, й спустив свою сиву бороду вниз. Тоді взяв парубок сокиру, розмахнувся й одним ударом росколов ковадло на двое й затис, мов клином, сокирою бороду старого в щілині. „ Теперечки ти в моїх, діду, руках, — сказав він: теперечки тобі доведеться піти на той світ!“ І за тим словом взяв довгу залізяку й почав хрестити старого вподовж і впоперек, покиль той не почав стогнати та благати, обіщаючи, що вже перестане робити тут шкоду й дасть йому великі скарби. Парубок тоді витяг сокиру з щілини й випустив дідугана на волю. Після того повів його старий домовик назад у замок і показав льох, де було сховано три кадовби червінців. „ З них, — сказав нечистий: одну частину віддаси на бідних, другу королеві, а третю візьмеш собі.“ Тут саме пробило дванадцять годин, і домовик сchez, а хлопець зостався поночі. — „ Треба-ж мені якось звідціль вилізти на гору,“ — промовив він сам до себе, сяк так намацав східці, піднявся, пройшов у свою кімнату й там ліг собі біля вогню спочивати по трудах.

Цим ранком знову прийшов король і спитався: — „ Ну, як твоя наука, чи вже вазнав страху?“ — „ Ні, — відповів парубок: як биж-то так! Тут був мертвий братчик та ще приходив сивобродий дідусь, котрий показав мені, де сховані червінці, а щоб навчити страху, то ніхто з них мені нічогісенько не сказав про те. Тоді король промовив: „ Ти визволив від нечистої сили замок, то маєш дружитися з моєю дочкою.“ — „ Це все дуже добре, — відповів бравий юнак: а тільки-ж я й досі ще не знаю, що то таке жах?“

Червінці були забрані й поділені, весілля одгуляне, та молодий король, хоч як любив свою жінку, хоч як вдоволено жив, раз-у-раз говорив: „Як би-ж то мені хоч раз злякатися, як би то зазнати страху!“ То це на останку роздрітавало його жінку. А її покоївка порадила молодій королеві: „Я хочу вам допомогти, щоб навчити чоловіка страху.“ Та пішла до ставка, що був тут, в королівському саду, та наловила цілу діжу ополоників. А вночі, як спав король солодким сном, зірвала з нього жінка ковдру й вивернула просто на нього в ліжко усю діжу холодної, як крига, води разом з ополониками, так що ті по йому затріпотіли по всьому тілу. Тоді він прокинувся, схопився, мов несамовитий, та як закричить: „Ох, як мені страшно, який мене жах бере, люба жінко! Так, тепер я вже знаю, як то буває страшно!“

Тернова квіточка.

Колись, в дуже давні літа, жив король з королевою, котрі що день Божий журилися: „Ах, як би то нам послав Господь Милосердний дитинку!“ — і все не було в них ні одної. Трапилося одного разу так, що як купалася королева в ставку, вилізла з води жаба, виповзла на суходіл ~~та~~ й промовила до неї: „Твоє бажання справдиться: не міне й року, як у тебе знайдеться донечка“. І як напророкувала жаба, то так і склалося: королева родила дівчинку та таку там гарнусеньку, що король бозна як радів і спорудив великий бенкет. Він скликав не тільки самих своїх родичів, друзів та приятелів, а ще й мудрих молодиць, фей, щоб вони були до дитини приязні й доброзичливі. Таких молодиць в цілому його царстві було тринадцять. А було в короля тільки дванадцять золотих тарілок, щоб у них їм можна було подати страву, то прийшлося однієї не покликати. Свято вдалося дуже гарним, піпнім та веселим, а як наблизилось

до кінця, то всі мудрі молодиці кожна від себе наділила дитину чарівним даром: одна — гарною вдачею, друга — вродою; третя — багатством, і так кожна. Словом, наділили всім, чого тільки може собі людина забажати в світі.

Як уже одинадцять зробили над дитиною свої чарівні нашепти, увійшла тут несподіванно в світлицю тринадцята. Вона хотіла помститися за те, що її не було покликано на свято, і тому, ні з ким не поздоровкавшись і, навіть, ні на кого не глянувши, вона голосно вигукнула: „Як буде королівні п'ятнадцять літ, то вколеться вона об веретено й звалиться замертво!“ І не кажучи більш ні единого слова, повернулася потиличею й зникла з бенкету. Всі були дуже налякані, аж тремтіли. Тоді виступила дванадцята, котра ще не зробила свого доброго намовляння й побажання дитині. Вона не могла знищити лихих чарів зовсім, а могла тільки зм'ягчити їх, тому вона сказала: „Тільки-ж то не буде справжня смерть, а лише довгий столітній сон, котрий огорне королівну.“

Король, бажаючи одхилити від любої дитини лиху недолю й зберегти її від злих чарів, звелів негайно попалити в цілій державі всі веретена, днища й гребінки. Як стала королівська доня підростати, то справді по ній було знати, як все навроchenе мудрими молодицями стас правою: була вона надзвичайно вродлива, приязна, люба, розумна та дотепна, що, хто-б на неї не глянув, кожному вона подобалась надмірно. Приключилося так, що як минуло дівчині п'ятнадцять років, то як раз у той день не було дома ні короля, ні королеви, і дівчина зоставалася в замку самотою. То вона собі ходила по всіх усюдах, роздивлялася кімнати та світлиці по своєму схочу і натрапила кінець-кінцем на якесь старі двери. В ну-

тряному замці стремів поржавілій ключ, а як королівна повернула його, то двери росчинилися й вона побачила там маленьку кімнатушку, в котрій сиділа бабуся й пильно пряла веретеном нитки зі льняної мички. — Добрий день вам, бабусечко! — привіталася королівна до старої: а що це ви тут робите? — „Пряду“, — відказала стара й кивнула дівчині головою. — А що бо то за приладдя, що так весело та жваво крутиться та підстрибує? — спітала знову принцеса і взяла в руки веретено та хотіла й собі спробувати ним прасти. Ледве вона доторкнулася до веретена, як чарівницький наврок спровадився, і вона нахромила собі об гострий кінець веретена пучку.

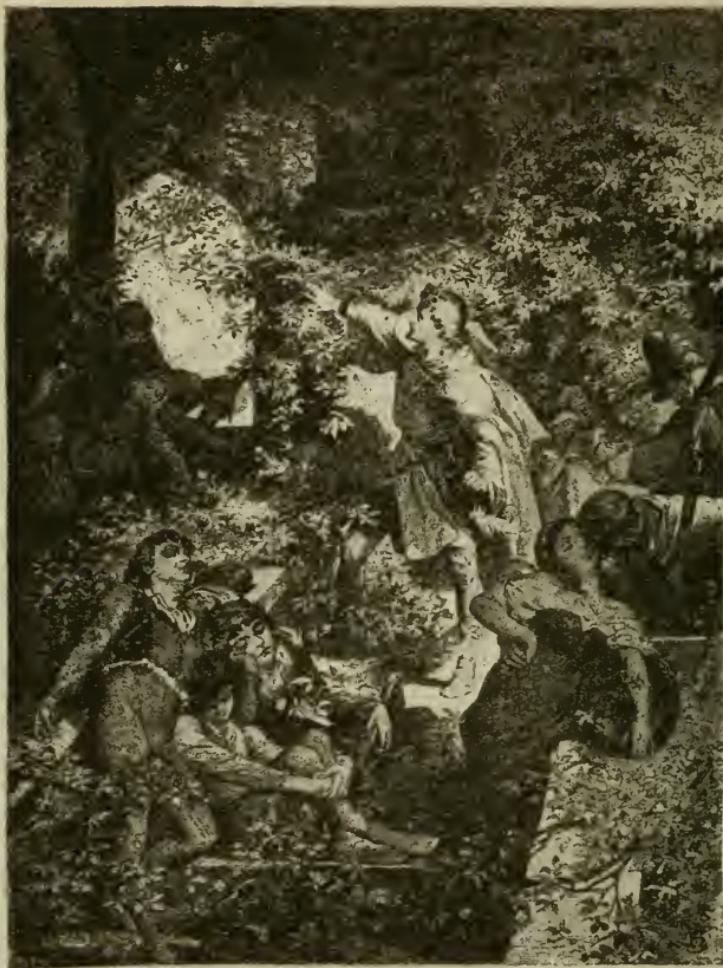
В той момент, як укололась, вона зараз же впала на ліжко, що тут поблизу стояло, і заснула глибоким сном. І цей сон розпросторився на увесь замок: король і королева, що як раз саме тоді вернулися додому і ввійшли в тронну світлицю, зараз же поснули і все їхнє придворне панство й урядовці так само. Позасинали навіть коні в стайнях, собаки на дворі, голуби на стріхах, мухи на стінках та стелі, навіть вогонь, що палав у печах та під плитою, стих і заснув. Печея перестала шкваритись, страва пріть, а кухарь, що хотів наскубти за патли свого кухарчука, котрий йому чимсь не догодив, випустив чуба й заснув теж. Вітер ущух, і на деревах, що стояли навколо замку, не тріпотів більш ні единий листочок.

А навколо замка почав рости густий колючий терен і з кожним роком робився все вищим та вищим і так піднявся високо, що зовсім закрив від очей увесь замок: уже не можна було побачити ні единого будинку за тереном, навіть королівського прапора на даху не знати було. А по всій державі пішла легенда-поголоска про чарівну сплячу Тернову Квіточку, як тепер стали звати королівську доню.

Слава про неї ширилася по чужих землях, і багато принців від часу до часу приходили сюди до тернових кущів і хотіли пробитися до замку. Та нікому з них не по-

щастило, бо тернові кущі, ніби у них були руки, хапали бідних принців, стискали своїми шпичастими колючками і не випускали від себе ні туди, ні сюди тих горопах, що застряли в кущах. Так вони там і погинули важкою смертю. Багато-багато літ перевернулось, і ось знову прибув у той край один королевич. Він почув, як один старий чоловік розказував, мов казку, про той терновий ліс, говорячи, що там, за тими кущами стоїть замок, а в йому уже сто літ, як спить, мов зірняка в небі, ясна та прекрасна королівна, которую звати Терновою Квіточкою. І що разом з нею сплять там і король, і королева, і всі, хто був у них при дворі. Принц так само чув від свого діда, що багато королівських синів приїздили сюди й силкувалися якось пробратися через той густий колючий терен, та не досягли того й погинули в кущах на шпичках важкою смертю. Тоді мовив той принц: „Я нічого не боюся, я хочу туди досягнути й побачити чарівну вродливу Тернову Квіточку.“ Славний дідусь задарма силкувався вмовляти принца не йти на згубу, коли-ж цей і слухати не хотів.

Тепер саме минуло цілих сто років, і надходив мент, коли Тернова Квітка мусіла прокинутися віді свого сну. Як наблизився королевич до кущів терну, який саме тоді був у повному цвіту обсипаний силою чудових великих квіток, то гілля само розгорталося перед ним, а як він проходив, то по-за ним знову спліталося, мов колючий дріт. На замковому дворищі побачив він коней у стайнах, попелястих охотницьких псів, на даху голубів з прихованими під крильця головами, і всі вони спали солодким сном. А як далі увійшов він в самий замок, — бачив, як спали мухи на стінах та стелі, як кухарь держить простягнуту руку, заміряючись нею на свого кухарчука, ніби хоче його смикнути за волоссл; як дівчина сиділа над чорною куркою, збираючись скубти пір'я. Далі в тронній світлиці він знайшовувесь двірський штат, который спав покотом, а король з королевою спочивали аж у горі на сан-

мому троні. Принц ішов все далі й далі, і всюди була мертвa тиша, так що можна було чути, як дишуть свої груди. Так ходячи по замку дійшов на останку принц і до тієї замкової башти, де була маленька кімнатушка, в котрій спала Тернова Квіточка. Він відчинив двери і ввійшов у середину. Там перед ним лежала принцеса й спала і була така гарна, така чарівна своєю вродою, що не можна було від неї очей одвести. Принц глянув на неї і поцілував. Як тільки він, цілуючи дівчину, доторкнувся до неї, росиплюєшила принцеса

свої оченята, прокинулась і дуже приязно подивилась на королевича. Звідтіль вони обое пішли вниз разом. А там уже всюди всі попрохались: прокинувся король з королевою й усім двірським штатом і всі дивились один на одного величкою з дивовижі очима. Коні в стайнях повставали й обмахувались хвостами, охотницькі песи позіскачували й гасали по двору весело матляючи хвостами, голуби на даху повиймали свої головки зпід крил, поглядали на всі боки й розлітались у поле, мухи поповзли далі по стінах, огонь знову запалахкотів у печі, гріючи страву, печена почала шкварчати, кухарь наскуб свого кухарчука за чуба, так що той здійняв вереск, дівчина оскубла курку. І тоді тут одгуляли дуже бучне весілля, поженившись королевича з Тернововою Квіточкою, і це подружжя жило собі щасливо до самої смерті.

З а г а д к а .

Колись то жив такий королевич, що дуже йому кортіло погуляти по світіах. От він і рушив у дорогу, взявши з собою тільки одного вірного слугу. Одного дня заїхав він в густий великий ліс, а як прийшла ніч, то не знов, куди прихилити голову, щоб спочити, бо ніде не було ні единії хатинки. Небагато перегодя побачили вони дівчину, котра йшла до матюсенької халупки. Як королевич наздогнав її, то помітив, що дівчина молоденька й дуже гарна на вроду. Він до неї загомонів, питуючи: „Люба дівчинонько! Чи не можна мені з моїм послугачем перебути цю ніч у вашій хатинці?“ — „Звичайно, — відповіла невесело дівчина: — переночувати — можна-б було, та тільки я не ражу вам того. Краще не йдіть.“ — „Чому-ж не можна? — спитав королевич. Дівчина важенько зітхнула й промовила: „Моя мачуха накладає в нечистою силою, вона дуже лиха до чужинців.“ Тоді вже побачив королевич, що попав до

вільми. Та як було вже темно і далі все одно йому іхати нікуди не можно було, бо й стежки під ногами не знати, і як пе боявся він нічого, то й зайшов у хатину. Стара спіла в хаті на кріслі біля вогню й блимнула на чужинця своїми червоними очима. „На добри-вечір вам, — прошамотила вона, вітаючи гостя зовсім приязно: сідайте та відпочивайте після дороги.“ Вона роздмухала жар на припічку й підгорнула під горщик, в якому щось варила. Дочка попередила подорожніх, щоб вони нічого не пили й не їли з рук старої, щоб були обережні, бо стара варить усякі лихі зілля. Обидва спали гарненько аж до самого ранку. Як уже вони ладналися в дорогу й королевич уже сидів верхи на коні, стара промовила: „Пождіть одну хвилиночку, я хочу вас почастувати на останне перед дорогою.“ Покиль стара ходила, королевич від'їхав, а послугач задлявся, бо йому треба було підтягти реміння, щоб сідло не матлялося. Його тільки й застала стара, як принесла свій трунок. „Оде віднеси своєму панові, — звеліла відьма, простягаючи слузі пляшечку з чимсь темним, і так не зручно те зробила, що пляшечка вислизнула з рук й облила коняку. Отрута була така міцна, що коняка одразу тут на місті й здохла. Послугач побіг слідом за королевичем і росказав про таку недобру пригоду. Потім він згадав про сідло й рішив, що нема чого покидати його разом з дохлою конякою. Тому вернувся назад, щоб зняти сідло. Коли він підійшов до коня, то побачив, як на того вже сів ворон, та клював дохлятину. „Хто його знає, — подумав сердюк королевича: чи буде сьогодня у нас що лішше йсти?“ та й убив того ворона й узяв з собою. Цей день їм девелося з ранку до вечора плентатись лісом і ніяк вони не могли знайти його краю, або де відпочити. Вже зовсім смерком натрапили на сяку-таку харчевню й зайшли туди. Сердюк дав харчевнику ворона, щоб той його зготував на вечерю. Та самі того не знаючи, вони попали в потайне пристано-

вище розбішашкої банди. Як стало зовсім темно, то сюди прийшло аж дванадцять розбійників і хотіли вбити чужинця й ограбувати. Та попереду чим братись за гідке діло, вони посадали за стіл, а з ними разом хазяїн і відьма. Всі їли з однієї миски ту юшку, в котру було вкинуто м'ясо ворона. Ледве вони проковтнули по парі ложок страви, як усі попадали мертвими, бо трутизва, що була в коняці, пройшла наскрізь і ворона. Тепер уже нікого не було в хаті, крім дочки харчевника, а вона здавалася дівчиною путяцьою, і, видимо, не творила безбожного розбішашкого діла разом з батьком. Вона повідчинала чужинцям всі двери й показала, які то тут незлічимі скорби понаскладали розбішаки. Та королевич їй на те сказав, що нехай вона все собі забере, бо нічого того йому не треба, і поїхав собі далі.

Після того вони довго кружляли по світу і заїхали якось в одно місто, в котрому жила дуже гарна на вроду та через міру гордовита королівна. Вона оповістила всіх, що коли знайдеться такий чоловік, котрий таку їй загадає загадку, якої вона не зуміє вгадати, то піде за того заміж. Як же ж угадає, то женихові треба класти голову під со-киру ката. На вгадування давалося три дні, та дівчина була така розумна, що вгадувала раніш призначеного часу. Уже дев'ять душ на таких спробах стратили свої голови перед тим, як побачив принцесу королевич. Засліплений її красою, схотів і він поставити на кон своє життя. Він виступив перед нею й сказав їй свою загадку: „Що то таке, — промовив він: хтось не вбив ні одного, а все-ж таки звів зі світу дванадцять душ?“ Королівна не знала, щоб то таке могло бути. Думала, думала, а вгадати не могла. Вже вона дивилася по всіх книгах-угадъках, коли-ж і там нічого такого не зустрічалося... Словом, прийшов край її великомудrosti. Не знаходячи собі порадоньки, звеліла вона своїй покоївці прокрастися в опочивальню принца й там підслухати, бо вона думала, що королевич говорить -уві сні й викаже

свою потаємницю. Та розумний принців сердюк ліг замісцеъ свого пана в ліжко і, коли прийшла до них покоївка, зірвав з неї покривало й саму вигнав геть хлудиною. На другу ніч послала тоді королівна вже свою камерункерину в надії, що може-ж цій дівчині більш пощастиТЬ підслухати сонну розмову принца. Та й цього разу знову принців сердюк зірвав з неї покривало, а саму вигнав геть довгою хлудиною. Після того принц думав, що вже більше королівна не наважиться нікого присилати, і сам ліг в своє ліжко. Коли-ж прийшла на цей раз сама королівна, вдягнута в сине мов туман покривало і сіла принцеві в головах. І як думала вона, що парубок кріпко спить і всякі сни ба-чить, то й забала-кала до нього, споді-ваючись, що сонний, він буде відповідать, про щоб його не спита-ти, бо багато хто так робить. Та принц не спав, все чув і добре розумів. Вона його спитала: „Хтось не

вбив-ні одного, — що то таке? Королевич відповів: „Ворон, котрий наклювався м'яса дохлої отроеної коняки і з того сам прощав.“ Далі вона спитала: А всеж таки звів зі світу дванадцять душ, — це що таке?“ — „То дванадцять розбішка, котрі з'їли того ворона в юніці й повмірали з отрути.“ Як уже королівна знала відгадку, то хотіла піти собі тихенько геть, коли-ж сонний так кріпко держав її запинало, що вона мусіла тут його зоставити. Другого дня сповістила принцеса, що знає загадку й звеліла прийти дванадцятьом суддям і сказала їм розгадку. Та па-

рубок взяв собі слово й промовив: „Принцеса приходила до мене сю ніч нищечком і віпитала про розгадку, інак би вона сама не відгадала.“ Судді звеліли: „Дайте нам посвідку!“ Тоді принців сердюк привіс всі три покривала. От як побачили судді тее, що було, мов туман, синє, в котре звичайно вдягалась королівна, то вони сказали: „Звеліть оздобити це покривало сріблом та злотом, і нехай воно буде вашим підвінечним убранням.“

Баба Метелиця.

однієї удови та було дві доні, з котрих одна була гарна на вроду й працьовата, а друга гідка й лежень. Гідку й лежнювату дочку вдова любила й жалувала, бо то була її рідна дочка, а на другу раз-у-раз накидала всяку важку працю й держала її в хаті за попихача. Біdnій дівчині доводилося щодня сидіти біля криниці на великому шляху та все прясти. То раз вона допрялась до того, що в неї з пучок побігла кров і зачервонила цілу шпулю прядива. От дівчина нахилилась над криницею й хотіла зняти ту шпульку та не потрапила якось: впustila її в воду. Заплакала бідна дівчина, побігла додому й росказала про пригоду мачусі. Мачуха налаяла її дуже шпарко й немилосердно й звеліла: „Як ти впustила шпульку в воду, то дістань її сама звідтіль.“ Тоді вернулася дівчина назад до криниці й сама не знала, що її робити, щоб дістати ту шпулю. А потім, як згадала про мачуху, огорнув її жах, і вона з переляку стрибнула просто в криницю на дно, щоб знайти там ту шпулю. Упавши, вона де-який час лежала безпритомною, а як очуняла, то побачила, що вона серед гарного поля, геть укритого тисячами розмаїтих квіток й осяяного веселим полудневим сонечком. Вона встала

ї пішла тим полем вперед. Дорогою побачила велику пекарську піч, повну вже спеченого хліба. Хліб почав гукати дівчину: „Ой витягніть мене, люде добрі, витягніть з печі, бо я перепечусь, пригорю й скоринка одстане, бо я вже давно сижу на гарячій черені!“ То дівчина підійшла до печі, взяла лопату й повибрала увесь хліб звідтіль. Після пішла далі й дійшла до дорева, на котрому висіли дозрілі яблуки. Вони стали гукати дівчину: „Потруси бо нас, познімай нас, бо ми вже добре дозріли і нас може черва побити!“ То дівчина потрусила яблуню, й яблуки сипонули з дерева, мов гряд: а вона все трусила, покиль уже ні одного яблучка на гіллях не зісталось. Після того дівчина всі їх позібрала, склада до купи, а сама пішла далі стежкою. Так ідучи, дійшла вона кінець-ківцем до маленької хатинки, з якої визирала старенька бабуся. Як були в тієї бабусі дуже великі зуби, то дівчина злякалася — хотіла втікти, коли-ж стара її гукнула: „Чого ти злякаєшся, моя дитино? Зоставайся у мене. Як ти вміеш робити хатне ділечко, то тобі в мене буде добре житися.

Тобі треба буде доглядіти, щоб моя постіль була прибрана та так гарно витрущена, щоб з подушок пух і пір'я летіло, бо тоді снігпадає на землю, а я-ж — баба Метелиця.“ Як отак любенько загомоніла бабуся, то припала вона до серця дівчині й ця вже раднійша була зостатися у неї в наймах. Дівчина пильнувала, щоб в усьому додіти старій, і так гарно вибивала та витрущувала її подушки та перини, що пір'я лотіло, мов сніг в хуртовину. А за таку ширість і їй було добре жити, бо ніколи стара не сказала їй недоброго слова, чи лайки й було щодня дівчині що й з'єсти, ѹ що випити по схочу й до смаку і печеної й вареного. Як отак пробула вона в наймах у баби Метелиці щось уже з кілька місяців, то зробилось їй чогось так сумно, так невесело, аж міста собі не знаходила. Коли подумала вона, чого то їй не стає, то й згадала, що то

Ї мучить нудьга за рідним краєм. Дарма, що тут було їй в тисячу разів ліпше, ніж у мацухи, а проте серце мліло, все просилося додому. То вже дівчина не витерпіла й призналася старій: „Так мене пече коло серце нудьга за бать-

ківчиною, що й сказати вам не можу. І хоч як мені тут добре, проти того, як велося мені дома, а тільки несила моя надалі зоставатися тут у вас внизу, хочеться дуже до своїх!“ Баба Метелиця їй на те так промовила: „Мені довподоби те, що тобі забажалося додому. А як була

ти мені вірною й щирою наймичкою, то хочу я тобі гарненсько подякувати і сама проведу тебе назад.“ Та взяла дівчиноньку під руку й підвела до великої брами. Брама була розчинена, і як дівчина підійшла під неї, то зверху полився рясний золотий дощ, і буйні краплі золота так і позастигали у неї на одежині, падаючи одна на одну. А баба Метелиця їй сказала: „За те, що була ти пильновитою до діла, то бери собі все те золото. А ось і твоя шпулька, що колись ти впustила в криницю, — візьми її з собою. Після того брама була замкнена, і дівчина опинилася на уже цьому світі, і при тому недалечко від хатини своєї матері. А як увіходила вона в двір, то півень сидячи на цямрині колодязя, заспівав їй на зустріч:

„Кукуріку!

Наша золота дівчинонька вернулась додому!“

Дівчина увійшла в хату до матері та до сестри. Як ті побачили таку силу золота на її одежині, то зустріли дівчину дуже приязно, як рідну.

Дівчина росказала обом усе чисто, як то було з нею. І як почула мачуха, яке то велике багатство принесла її почурка з собою, то одразу надумала напутити свою рідну дочку, щоб і та розжилася на таке велике щастя. Вона їй порадила піти, сісти біля криниці й прясти. Щоб її шпулька була в крові, то дівчина уколола собі нарочито пучку об шепшинові колючки. Потім вкинула шпульку в криницю й сама стрибнула туди за нею. Як і та перша сестра, то так ця опинилася на гарному зеленому в квітах полі і пішла тією самою стежкою вподовж його. Як дійшла до печі, то хліб нагукав її: „Ой витягніть мене, люде добре, витягніть швидче з печі, бо я перепечусь, пригорю й скоринка одстане, бо я-ж уже давно сижу на гарячай черені!“ А лежнювата дівчина відповіла: „Дуже мені треба гидитись коло печі!“ — і пішла далі. Потім підійшла до яблуні, котра теж її погукала: „Потруси бо мене, по-

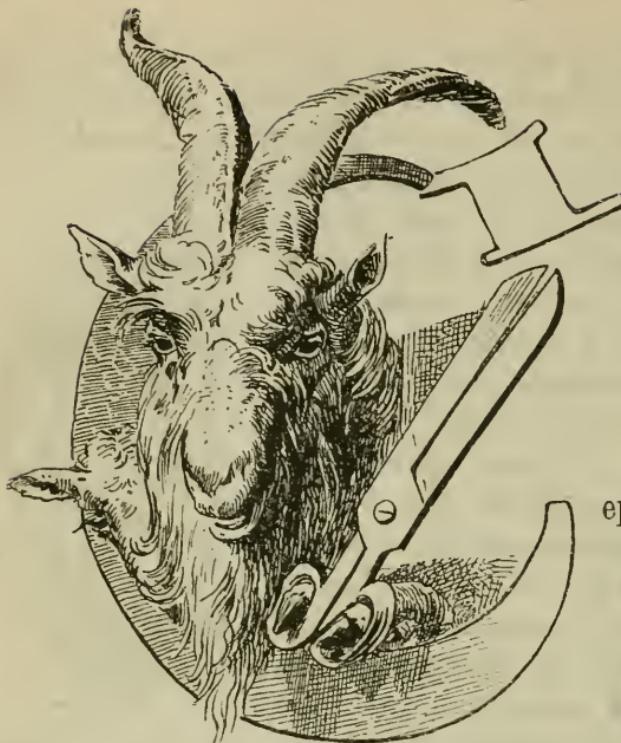
струшуй мої дозрілі яблуки, бо їх черва скоро иочне точити!“ А лініва відповіла: „Коли я тебе труситиму, то на мене може впасти яблуко і вдарити по голові!“ — і знову пішла собі далі. Як дійшла вона до хатинки баби Метелиці, то ніяк не злякалася, бо вже знала про її великі зуби, і відразу найнялась до неї. Першого дня вона перемогла себе й робила пильно, слухалася, що їй загадувала робити бабуся, бо сподівалася заробити від неї силу золота в подарунок. Та вже другого дня стала лінуватись, на третій ще більше, а там вже й з ліжка не хотіла вставати. Вона не доглядала бабиної постелі, як та загадувала, не витрушувала подушок так щоб з них пір'я, мов сніг, додолу летило. Бабі Метелиці така наймичка скоро набридла й вона їй відмовила: „Не треба, мовляв, мені такої наймички!“ А лініва дочка була тому рада, бо думала собі, отепер на неї поспілеться золотий дощ. Стара одвела її до царини й пустила, під браму. Там на неї вивернувся цілий казан смоли живиці. „Оде тобі плати за твою роботу! — сказала їй стара, й зачинила за нею браму. То й пішла лініва дочка додому вся смолою та дьогтем заквецана. А півень, сидячи на цямрині колодязя, як побачив лінівку дочку, то й заспівав:

„Кукуріку!

Наша заяложена дівчина вернулась додому!“

І так та смола прикипіла дівці до тіла, що й до віку її не можна було нічим відмити, ні вискребти.

Вовк та семеро козенят.

еред густого лісу жила коза і було у неї семеро козенят, і вона, звичайно, як мати, втішалася та кохала-ся в своїх малих діт-ках. Одного дня тре-

ба їй було йти в ліс та розжитися гуашула до себе малих і каже їм: „Любі діточки! Мені треба піти в гай по ділу й покинути вас саміх дома, то глядіть же мені, бережіться вовка! Як він влізе сюди в хату, то поїсть вас з вовню й кістками. Цей лиходій частюком вміє кого завгодно одурити, прикинувшись святым та божим, та його легко буде вам пізнати по товстому голосу й чорним волохатим лапам.“ Козенята обіцялися берегтися: „Ми еже, люба ненько, будемо он як стерегтися. Йдіть собі й не журіться!“ Стара мекекнула й пішла собі заспокоєна в гай.

Трохи перегодя хтось постукав до козенят у двери й озвався: „Любі дітки! Очиніте двери, ваша ненька-рід-н'янка прийшла, вам лосошців повен припіл принесла!“ Та козенята відразу познали по товстому голосу, що то вовк за порогом. „Ми тобі не відчинимо, — озвались вони: ти

не наша мати, бо у нашої мами тоненький та любенький голос, а в тебе товстий-претовстий: ти — вовк: Тоді вовчик побіг до крамаря й купив собі великий шматок крейди. Як він його з'їв, то став у нього голос зовсім тонеп'кий. От він знову тоді вернувся до козиної хатки і вдруге постукався в двери та гукнув: „Любі дітки! Одчиніте двері: ваша ненька-рідненька прийшла, вам ласощів повний приніл принесла!“ Та як стояв вовк за дверима, та пок ав свої чорні лапи на віконечко. От побачили те козенята й озвалися: ..Ми тобі не відчнимо, ти не наша мати, бо в неї не такі чорні та волохаті лапи: ти — вовк!“ Тоді побіг вовк до пекаря й каже: „Я десь нахромився й позаскаблював ноги: обмаж мені їх тістом.“ Пекарь послухався й обмастив вовкові ноги ріденькою опарою. Потім побіг вовк до мірошника й тому сказав: „Посип мені, чоловіче, борошном лапи.“ А мірошник подумав собі: „Мабуть хоче цей лиходій когось обдурити,“ — і став длятися. То вовк став грозитися: „Як ти мені того не зробиш, то я тебе зараз з'їм!“ Мірошник прелякався й притрусив вовчикові лапи борошненц м. Бачте, які люде!

Тепер уже втрете побіг сірий капосник до козиної хати, постукав і закричав: „Любі дітки! Одчиніте двері: ваша ненька рідненька прийшла, вам ласощів повен приніл приніл принесла!“ То козенята закричали: „А покажи нам по-переду свої лапи, щоб ми побачили, що ти справлі наша люба ненька.“ То вовк поклав свої лапи на віконечко й козенята побачили, що, справді, білі. От вони подумали, що то є їх мати та й відщепнули двери. Коли-ж в хату увібрається лихий вовчище! Малі поперелякувались і хотіли поховатись. Одно кинулося під стіл, друге в ліжко, трете під припічок, четверте в кухню, п'яте в шахву, шосте під умивальну миску, а сьоме аж у шаховку годинника. Та вовк всіх їх порозшукував і не довго з кожним роздобарював: так одного по другому й попроковтував своєю, мов озія,

здороовою пашекою. Тільки найменчого, того, що приховалося в шаховці годинника, він не знайшов, то те зосталося ціле. Як уже вовцюган так напхав пельку, що пучкою дістати можна було, то простягся собі на дворі на зеленому муріжку в холодочку під деревом і солодко задрімав.

Швидко після того вернулася додому стара коза з гаю. Лишенько, що їй довелось побачити! Двері були навстіж розчинені: стіл, ослони й лави поперевертані до гори ногами, умивальна миска в пень побита на череп'я, ковдра й подушки стягнуті з ліжка додолу. Горенько, який гармідер! Вона стала шукати малечу, та ніде нікого не знаходила. Тоді вона почала гукати кожного по йменню, та знову ніхто не озивався. І тільки, як дойшла до найменчого та його гукнула, тоді той озвався тонісеньким голосочком. „Мамочко, люба! Я сховався в шаховку годинника!“ Вона його витягла звідтіль, і воно їй росказало всю пригоду, як приходив вовк, як всіх інших козенят п'япроковтував за одним заходом. То подумайте ви самі, яке то було горе біdnій матері, скільки то вона сліз виплакала за біdnими дітками.]

Трохи заспокоївшись, вийшла вона бідолашня на двір, а козеня побігло за нею слідом. Як були вони на мурожку,

то побачили там під деревом вовка, як той спав та так хроп, що аж гілля на дереві трипотіло. Коза оглянула вовка з усіх боків і помітила, що наче щось в його череві ворушиться й дригає. „Боже-ж мій, — подумала мати: то-ж мої діточки мабуть ще живі таи ворушаться, мабуть він живцем іх поглітав?“ Зараз же збігала вона в хату, принесла звідтіль ножниці, голку й нитки.

Потім роспанахала вовкові черево і ледве прорізала невеличку щілину, як звідтіль висинуло одно козеня свою

голову, а як пропорола далі діру, то всі її дітки одно по другому повискачували до неї. Всі були живі сен'кі й цлі-сен'кі, бо те убоїще-вовцюган поглітав їх не дряпнувши навіть зубом, такий ненаїдний прожера! Ото була матері втіха! Вся малеча так раділа, так лащилася до матері та казлася, стрибаючи, мов кравець на весіллі. А стара сказала ім: „Біжіть же мої діточки та попріносьте сюди дикого каміння, то ми їх напхаемо в черево цьому ненажері, покиль він ще спить.“ Малеча зараз же побігла в поле й попрітирювала щілу купу каміння, а стара запхала все те вовкові в живіт й опісля скоресенько та любесенько знову зашила щілину, так, що той нічого не помітив і ні разу уві сні, навіть, не поворухнувся.

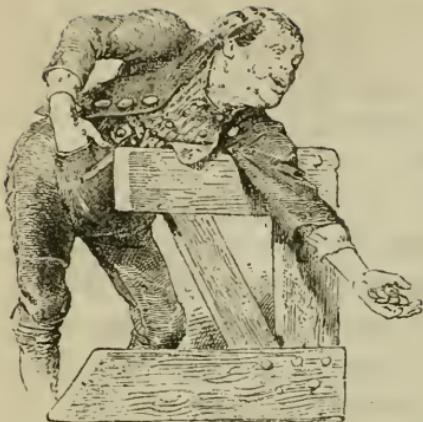
Як уже вовк виспався до схочу й прокинувся, то встав на ноги. А як каміння в череві пекли йому дуже спрагою, то він схотів піти до криниці та напитися води. Коли вовк ішов матляючи животом то туди то сюди, то каміння товкляся одно об друге й гуркотіло. То вовк і крикнув:

„Що то в мене в животі
Так ляшти, лопоче?
Наче-ж їв я козенят,
А камінь грююче?“

А як уже прийшов він до криниці, нахилився над водою та став пити, то скотилося каміння наперед, перехилило вовка через цямрницу і мусів він піти безпорадно на дно. Коли ті побачили всі семеро козенят, то позбігались сюди та давай витанцювати навколо криниці, вигукуючи: „Вовчик здох! Вовчик здох!“ і довго стрибали з рadoщів разом зі своєю любою матусею.

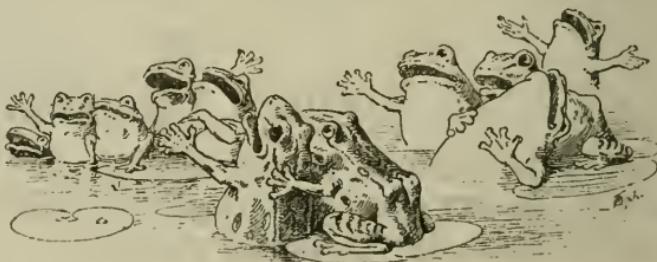
Добрий продаж.

Один селянин вигнав свою корову на ринок і там прохав за неї двадцять два, а продав її за двадцять карбованців. Як вертався додому, то проходив поуз

ставка й почув ще віддаля, як там жаби стрекотали: „Ква-ква! Ква-ква!“ — „Чи чуєте? — промовив сам собі дядько: це-ж вони кричать, що я вторгував двадцять два; як-би-ж то так, а то тільки двадцять!“ А як уже був біля води, то тюкнув на них: „Ех, ви йолопня! Чи ви краще мене знаете, скільки я вторгував? Тільки двадцять взяв, а зовсім не двадцять два!“

Та жаби зоставались при своєму: „ква-ква; ква-ква“ в одну душу кричати. „Ну, — розсердився селянин: як не хочете няти віри, то я перед вами зроблю всю рахубу,“ — та, винявши гаманця з кешені, полічив усі двадцять карбованців, бо в кожному було по сто копійок. Та жаби ніяк не потурали на його лічбу і все вигукували, аж луна йшла: „Ква-ква! Ква-ква!..“ — „А бодай вам толку не було, — розгнівався до краю дядько: як ви думаете, що ліпше мене знаете, то нате, рахуйте самі!“ — та й сипонув ім усі гроші просто в воду. А сам став і дожидав, коли то вони зведуть самі рахубу й повернуть йому гроші назад. Коли-ж жаби уперлись на своєму: „Ква-ква!“ та „Ква-ква,“ не хочуть ні правди визнати, ні грошей вернути. Дядько довго дожидався, коли то жаби вернуть йому гроші, аж покиль не звечоріло й треба було не-одмінно вертатися додому. Тоді він дуже вилася жаб: „Ах ви болботи болотяні, дурні

голови, банькасті опудала! Маєте такі здоровезні роти, а недотені слова допуття сказати, тільки так кричите, що в ушах ляшть... А все-ж таки двадцять карбованців ви мені вернете. Чи не думаете ви, що я тут стоятиму, покиль ви надумаете вернути? Як раз!“ Та й пішов собі, а жаби йому вслід все ще вигукували „Ква-ква, двадцять-два!“ — аж чоловіка досада взяла.

Згодом селянин цей надумав продати другу корову й розчислив, що як він її заріже та продасть м'ясо, то вторгує два рази стільки, як за одну живу, та ще-ж і шкура йому зістанеться на придачу. Як уже впорався вінколо корови і був з м'ясом недалечко коло царини міста, перестрілась йому тут ціла тічка собак. Попереду біг величезний гончак, він нанюшив м'ясо й став стрибати круг клунка, гарчути та брешучи: „Прр.. Гав, гав, гав!“ Дядько попереду тюкнув на його, коли-ж той не відущав, а все далі гавкав: „Прро... дай, дай, дай!“ — „Ага, промовив селянин, тепер уже дослухавшись, що гавкає пес: ти хочеш, щоб я тоді продав м'ясо за гроши. Добре, тільки-ж мені треба продати все одразу і як слід втогувати за своє добро. А хто-ж платитиме?“ Собака нічого не відповідав, крім „Прр... дай, дай, дай! Про... дай, дай!“ — „Ну, як що вже ти так хочеш купити, то я тобі зоставлю, тільки-ж я знаю чий ти й у кого служиш. Так ото-ж знай, що через три дні щоб були мені всі гроші заплачені, а як не заплатиш, то буде тобі біда. І щоб сам заніс мені додому.“ Після того скинув клунок з плечей і вернувся додому, а вся тічка накинулася на м'ясо і ще довго брехала один одному: „дай, дай, дай.“ Дядько чув те звіддаля й сказав сам собі: „Чи чуеш, — тепер вони всі беруть у нього. Та то дарма, а платити будеш тільки ти мені.“

Як минуло три дні, то селянин радів: „Ось сьогодня увечорі будуть у мене в кешені грошенята, — і був дуже тим вдоволений. Коли-ж ніхто не приходив і не думав

приносити йому грошей. — „Ну, я бачу, що ні на кого не можна покладатись!“ — нарікав у досаді дядько, а як йому вже вкрай увірвався терпець, то пішов до міста й став правити свої гроші від різника. Різник спочатку думав, що цей селянин просто собі шуткує, коли-ж дядько не те співає: „Ніяких шуточок, а платіть мені мої гроші, от що! Хіба ваш великий пес не купив у мене м'ясо цілої корови перед трьома днями, та не іриніс до вас?“ Тоді різник дуже спаленів гнівом, ухопив безъмен, нашагав дядька по плечах і протурив з крамниці геть. — „Ну, підожди-ж ти, озіяте, погрожував селянин: хіба вже нема суда на світі? Ось я тебе позиватиму.“ Та й пішов ото до королівського палацу й став прохати, щоб його вислухали. Його привели до самого короля, що сидів на троні поруч зі своєю донею. Цей спітив селянина, яку й хто заподіяв йому кривду. „Гірка моя доля, — став нарікати дядько: жаби та пси позабірали мое добро; а різник за те за-платив мені залізним безъменом по плечах,“ — і росказав королю все чітісенько до дріб'язку, як то було йому з обома коровами. Королівна, слухаючи дядькові теревені, репоталася до сліз, а король на те йому відповів: „Не можу я тобі в цій справі дати справедливого суду, а от хіба що — бери мою дочку зате собі жінкою. Бо вона ще зроду не сміялася ні разу, і я обіщався за того віддати, хто призведе її до сміху. Так що дякуй Богові за його ласку до тебе!“ — „Овва! відповів дядько: куди там мені женитися, коли у мене вже є одна жінка дома. І тієї одної мені дуже за багато, бо як я вернуся додому, то мені здається, що в кожному закутку мене частує моя дружина.“ Король тоді дуже розпалився гнівом і сказав: „Ти — грубяй!“ — „Королю-батечку, — відповів селянин: чого ви можете сподіватися від кабана крім свинини?“ — „Ну, пожди-ж, — сказав король: я тобі віддячу по іншому. Зараз іди собі геть, а через три дні приходь суди знову, то тобі тут уплатять п'ять сотняг.“

Як дядько виходив за двери, сторожа його спитала: „Ти розмішив королівну, то, мабуть, добру за те матимеш подяку?“ — „Звичайно, так мені здається, — відповів дядько: казали, що заплатять п'ять сот.“ — „Слухай, — попрохав вартовий: ти-ж мені щось з того вділ! А що ти думаєш робити з тими грішми?“ — „Як уже ти мене просиш, — сказав селянин: то нехай тобі дістануться двісті. Заявись через три дні до короля і нехай він тобі цю часточку заплатить.“ Тут поблизу стояв жидок і чув усю ту розмову. Він підкотився до дядька, схопив його за ноли й промовив: „От чудо! Як то вам поталанило! Я-б вам розміняв ті гроші, я б дав вам дрібні, бо що ви будете робити з великими червінцями?“ — „Мошко, — промовив дядько: три сотняги ти ще можеш здобути. Давай мені зараз дрібними, а через три дні тобі їх заплатять у короля.“ Жидок радів, що натрапив на дурня й виплатив йому усю суму самими стертими тройшаговиками, такими, що три тертих не більш варті, як два добрих.

Як минуло три дні, пришов селянин до короля, бо так йому було звелено. „Зніміть йому чумарчину та все інше, — звелів король сторожі: і всипте п'ятьсот гарячих.“ — „Еге-ж, — озвався селянин: вони більш мені не належать, бо дві сотні я подарував вашому вартовому, а три сотні мені розміняв жидок, так що по совісті мені нічого з усієї плати вже не припадає.“ Тим часом до світлиці вступили вартовий і жидок і обидва стали домагатися своєї часточки, як їм обіщався дядько. То так ім тут і одічили гарячих млинців повне число. Вартовий терпляче прийняв свою долю і вже знав, які вони на смак, а жидок то все кричав та скіглив: „Ой, вей мір! Ой лишенъко! То це такі червінці?“ Король дуже сміявся з селянина й увесь його попередній гнів пройшов, тому він на прикінці сказав: „Як ти свою нагороду загубив попереду, чим її тобі було уплачено, то йди сюди, я тобі дам застуцного.

Ось бери з моєї скарбниці скільки хочеш червінців!“ Дядько не дожидався, щоб йому те вдруге говорилось, і нащакував своїй просторі кешені, як тільки можна було. Після того пішов до корчми і став там рахувати свій здобуток. А жидок тихе-

сенько прокрався слідом за ним і чув, як той сам собі лопотів під ніс: „Ну не капосний той король: на віщо він мені морочив голову? Чи не міг він мені дати сам грошей? То я-б хоч зінав, скільки їх у мене є, на яку суму мені поталанило. А то й хто його знає, що я тут маю?“ — „Боронь Боже, — промовив сам собі жидок: то-ж він так зневажає нашого пресвітлого пана й короля! Ось побіжу я до нього та викажу на цього лобуря, то й собі щось доскочу й цьому лоботрясові заллють сала за шкуру.“

Як тільки довідався король про нечесні нарікання селянина на його персону, то дуже розгнівався й звелів

жидові збігати за ним і притягти сюди лихослова. Жидок побіг до селянина: „Вам треба негайно йти до короля, отак як ви зараз стоїте.“ — „Я сам краще знаю, як мені треба до його ити, — озвався селянин: я попереду справлю собі нову чумарку. Невже ти думаеш, що чоловік, маючи такі великі, як оце в мене, гроші, ходитиме обдрипансем?“ Жидок, як побачив, що дядько ніяк не піде до короля у старому одязу, а тим часом у короля гвів може розвіятись, і тоді не перепаде від короля ні йому нагороди, ні дядькові прочухрана, то він кинувся на хитрощі: „Ну, то пехай уже я сам, — сказав він селянинові: на короткий час позичу вам чудову чумарку. І це я роблю вам приязнь, бо чого тільки людина не зробить від широго серця та любові!“ Селянинові це сподобалось. Він взяв у жида нову чумарку, надяг її на себе й пішов з ним до короля. Король спітав дядька, чого то він таку ганьбу робив на свого короля, як от про його росказує жидок. „Ex, — відповідав селянин: чи ви не знаете, що все, що тільки не скаже жид, то все брехня, ні слова правди! Ось він буде завіряти, що на мені його чумарка навіть.“ — „А що, — заверещав жидок: хіба то неправда, що на тобі моя чумарка? Чи я не позичив її тобі тільки по ширій приязні, щоб було в чім піти до короля?“ Як почув те король, то сказав: „Когось та дурить жид: або мене, або селянина, — і звелів всипати йому ще кілька гарячих. А дядечко пішов собі додому в новій чумарці і з повними кешенями грошей. „От цього разу мені поталанило!“ — сказав він.

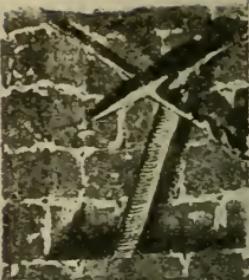
Мудра Ельза.

В одного чоловіка та була дочка, котру звали мудрою Ельзою. Як уж вона на порі стала, то сказав батько: „Треба її замуж ддавати!“ — „Авже-ж, — присогласилась

мати: аби-б тільки знайшовся хто, щоб посватався за неї.“ Аж ось прийшов до них звідкиль-сь здалека один парубок, на імення Йван і став свататись. Та тільки намагався він одного, щоб мудра Ельза та була при своєму умі. „О, — сказав батько: вона має толк в голові!“ А мати й собі додала: „Вона в нас така, що чує, як земля дишить бачить, як трава росте!“ — „Отак, — сказав Іван: як що вона, не при своєму розумі, то я її не візьму.“ Коли всі вони посадили за стіл обідати, чи там може попоплуднувати, то мати й каже Ельзі: „А збігай, доню, до льоху та наточи пива!“ То мудра доня вхопила питунчик з полиці й побігла до льоху, бравенько клацаючи по дорозі покришкою об вінця, щоб, бачте, не так нудно час їй минув. Як була вже вона в льоху, то сіла коло барила з пивом на малому ослончику, щоб не нахилятись, не натрудати дарма спини, щоб, буває, нехай Бог боронить, не наробить собі шкоди яким каліцтвом, чи хворобою. Потім поставила вона питунчик під ґрантом барила, одкрутила його, і тим часом, покиль пиво точилось, стала блукати очима по стінах та стелі, щоб, бачте, дарма часу не гаяти. І тоді побачила вона вгорі на стінці прямісенько над нею була покладена кирка: мабуть колись майстрі її там заставили та й забулися прийняти. Тоді стала мудра Ельза плакити та голосити: „Як поберемося ми з Іваном і буде у нас дитина та виросте вона величенькою, що вже можна буде посылати її сюди в льох за пивом, щоб вона наточила його в питунчик, то може тоді та кирка впасті й убити біду дитину на смерть.“ Так вона там сиділа, плаکала та вбивалась на всеє голос, що сили було, бо так їй було страшно неминучого нещастя. А там вгорі, в господі, всі ждали пива, коли-ж Ельза все не приходила й не приходила. Тоді жінка сказала наймичці: „А збігай в льох та подивись, чого то Ельза так довго там задлялась.“ Пішла наймичка в льох і застала там Ельзу, як та, сидячи

коло барила, плакала та голосила що сп. п. — „Чого це ти, Ельзо, плачеш?“ — спітала її наймичка. „Ох, лишенько, — відповіла Ельза: як же мені не плакати? Як вийду я замуж за Івана й буде у нас з ним дитина та виросте такою, що здужатиме прийти сюди в льох і наточити пива, та як сяде тут біля барила то впаде на неї ота кирка й уб'є дитину на смерть.“ Тоді сказала наймичка: „Що то за мудру Ельзу ми маємо!“ — і присіда коло неї її собі почала плакати та побиватись. Коли в хати не діждалися наймички і всім надміру захотилося выпити, звелів старий батько робітникові: „А спустись у льох та подивись, де то запровторились Ельза з наймичкою?“ Робітник пішов у льох і побачив мудру Ельзу з наймичкою: сидять вони поруч і плачуть гіркими слізами. То він їх спітав: „Чого то ви плачете?“ — „Ох, горенько, — відповідала Ельза: як же його в світі не плакати? Як одружимось ми з Іваном та діждемо дитину, а вона підросте й прийде сюди наточити з барила пива, то ота кирка, як упаде та як гакне бідну дитину, то вона більш уже не житиме!...“ То й робітник сказав: „Що то за дівчина: сказано, мудра Ельза!...“ сів до їх кумпанії й теж почав в голос хліпати та ридати. Пождали скількисі угорі робітника, а його нема й нема. „А піди ще ти, — звелів чоловік жінці: подивися, чого там задлялась у льоху наша Ельза?“ Пішла стара матуся за донею й застала усіх трьох біля барила в слізах. Стала вона питати, з чого то таке ревище склалося. То й стара довідалась про те, що як знайдеться колись у Ельзи дитинка та прийде сюди за пивом, то не вправиться його наточити з барила, як упаде гак зверху та й уб'є її бідну на смерть. Тоді й мати в свою черту сказала: „Ах, яка-ж у нас мудра Ельза!“ — сіла з ними та давай і собі голосити. Пождав жінку чоловік трохи небагато, нема старої, а йому аж пече в горлянці, — так пити хочеться. От він і каже: „Треба самому піти в льох

та глянути, що там Ельза робить, що досі пива не наточила.“ Як прийшов він у льох та побачив, як там четверо плачуть, сидячи рядком коло барила, як роспітався, що ті всі слози по Ельзиной дитині, которую та колись матиме та її буде вбито гаком по потилиці, як вона прийде в льох
і сяде біля барила,
щоб наточити пива, то й старий не

втерів і промовив: „Що за мудра Ельза!“ — сів і заплакав разом з усіма. Довго сидів угорі жених, дожидаючись молодої й старих. Коли-ж ніхто не йде та й не йде. То він подумав: „Мабуть вони там внизу мене

дожидають, то треба пити до них та довідатись, що там таке склалося.“ Як спустився він в льох, то побачив: сидять п'ятеро та всі-ж плачуть, всі-ж голосять і так жалібно: один краще другого. „Що за нещастя тут скоїлося?“ — спитав він. „Ах, любий Іване, — поромовила Ельза: подумай — як ми з тобою поженимось і буде у нас з тобою дитина, та виросте їй буде, така велика, що ми пошлем її сюди в льох наточити з барила пива, то ота кірка, що ондечки вгорі зачеплена, може впасти їй на голову їй убити на смерть. Як же його тут не плакати?“ — „Ну, — промовив Іван: більше розуму для мого хазяйства не треба. Як ти така мудра, Ельзо, то хочу я на тобі оженитися,“ — і після того взяв її за руку, вивів з льоху на гору, а там скоро й поженились вони.

Як уже жили вони разом, каже якось Іван Ельзі: „Жінко, я піду на роботу, щоб заробити грошенят, а ти піди в поле та пожни жито, щоб було з чого нам хліб зімою їсти.“ — „Добренько, мій любий чоловіче, — сказала Ельза: я так і зроблю, як ти оце кажеш.“ Пішов Іван з двору, а вона зварила собі доброго борщу і взяла з собою в поле. Як уже була на нивці, то стала себе питати: „Щож мені попереду робити: чи пополуднувати, чи почати жати? Ет, нехай я попереду пополудну!“ Після того, як випорожнила увесь горщик борщу і так наїлася, що й нагнутися ніяк не можна, то знов себе стала питати: „Щож мені робити? Чи жати спершу, чи заснути попереду? Ет, нехай попереду висплюсь!“ Та ї лягла собі в жито й заснула любенько. Іван давно вже вернувся додому, а Ельза все не вертається. То він і каже собі: „Що то в мене за мудра Ельза! Така працьовита, що навіть і додому не вертається їй ве їсть.“ А як уже їй вечер зайдов, а її все не було, то пішов Іван у поле за жінкою подивитись, чи багато нажала. Аж нічого вона не нажала, а лежала собі в житі та спала. Тоді побіг івшіденко Іван

додому, приніс звідтіль густі тенета на пташок з дзвониками й оплутав Ельзу з усіх боків. А вона собі спить і не проکидається. І вже, як зовсім стало темно, прокинулась мудра Ельза. Тільки стала вставати, аж тенета її огортають з усіх боків, а дрібненькі дзвоники дзеленькоятуть без угаву за кожним її ступнем і рухом. Тоді дуже вона злякалася й стерялась, чи то вона є мудра Ельза, чо мо' це хтось другий, та й стала себе питати: „Чи це я, чи не я?“ Та й сама не знала, що самій собі сказати. Постояла вона трохи, мов неприкаянна, після подумала: „Піду додому та спитаюся, чи це я, чи не я, бо там мабуть же таки знають.“ Прибігла до дверей своєї хати, аж двери замкнені. То вона постукалася в вікно та погукала: „Іване, чи Ельза вже дома?“ — „А як же, — відповів Іван: вона давно дома!“ То молодиця ще дужче злякалася й подумала: „Боже-ж мій, то вже це не я!“ — та й пішла в другі двері. Як почули люди, що за дверима дзеленькоятять дзвоники, то не схотіли її пускати в хату, так що їй ніде було переноочувати. То вона тоді забігла кудись зовсім з села і де вже ділася, то ніхто того не знає.

ХЛОПЧИК-МИЗИНЧИК.

Eндів раз бідний селянин увечорі біля грубки та перегортав оговъ, а жінка його пряла. Він і каже:

„Як то шкода, що у нас немає синочка! У нас так тихо в хаті, мов у домовині, а в людей, то чуеш — лементу та реготу повнісінька хата.“ — „А так, так, — присогласилась жінка: хоч би-ж один був, та нехай би був такий, як мизинний палець, то й то-б я була ним вдоволена. Як би то ми його кохали та пестили!“ Коли-ж таке й сталося: жінка занедужала, і через сім місяців знайшовся у них хлопчик. І такий, наче як і всі, здоровий

та гарний, а тільки не більш мизинного пальця завбільшки. То чоловік з жінкою й сказали: „Бач, як раз так сталося, як ми колись побажали, то нехай же він нам буде любою дитиною!“ — і назвали того хлопчика Мизинчиком. Вже вони не жалували їжи, годували хлопчика до схочу, та той ніяк не більшав і все заставався однаковим, яким був в перший день свого народження. А на розум був меткий, тямущий хлопець, такий, що, за щоб не взявся, все зробить, як сам хоче, в усьому щастить та таланить малому.

Якось ранком налагодився той селянин іхати в гай рубати дрова й промовив сам до себе: „Оце-б я хотів, щоб хтось мені поміг та приїхав у гай возом.“ — „Тату, озвався Мизинчик: я до вас приїду возом: скажіть тільки, коли саме, то я як раз тоді й буду“. Батько засміявся й сказав: „Та як же то ти приїдеш? Дуже ти мілій, щоб міг віжками правити.“ — „То нічого, тату, аби тільки мати запрягли: тоді я сяду коневі в вухо і буду йому кричати, куди треба повернати.“ — „Ну, гаразд, — промовив батько: чом один раз не спробувати!“ Як надішла призначена година, запрягла мати коня й посадила Мизинчука йому в вухо. То хлопець зараз же гукнув на того, щоб рушати: „Но, но! Торкай!“ Коняка пішла собі, як годиться, так звичайно, наче на возі сидів тямущий погонич, і покотився візок, як слід, по правдивій дорозі в гай.

Трапилося так, що як віз завертив десь на поворотці, а малий гукав на коняку „но, но!“, то перестріло підводу двое чужих людей. — „Що то за диво, — спітав один з них другого: як тобі здається? Віз іде, а погонича немає, а між тим чути, як він погукує на коня.“ — „Тут щось не гаразд: коли-б не було тут нечистої сили. Ось давай наглядатимем за возом; подивимось, де він спиниться.“ Віз собі покотився і доїхав як раз на те місто, де рубалися дрова. Як побачив Мизинчик свого батька, то

зараз же гукнув: „Бачите, тату, ось і я прибув з підводою. А ну, вийміть мене та поставте додолу!“ Батько взяв коня за уздечку лівою рукою, а правою вийняв з вуха свого хлопчика, котрий весело сів собі на солом'яне стебло. Як побачили ті двоє чужих людей Мизинчика, то вже не знати, що їм говорити від дивовижі. Ог один з них одізвав другого набіч та й каже йому: „Слухай, цей малий хлопчина міг би озолотити нас, як що б ми повезли його в яке велике місто й показували-б там, як диво, за гроші. Ось купімо його собі“ Тоді обидва подорожні піддійшли до селянина й запитали: „Чи не продали-б ви нам свого хлопчину: йому у нас добре буде.“ — „Ні, — відрік батько: це у мене така кохана дитина, що дорогша мені за всі гроші на світі.“ А Мизинчик, як прочув про купівлю, то скочився за батькову поду, зліз йому на плече й прошепотів на вушко тихенько: „Тату, продай мене їм: нічого — я знову вернусь додому.“ То селянин тоді ніби передумав і віддав свого хлопця за добре гроші тим чужинцям. „Де ти хочеш сісти? — спитали нові хазяїни Мизинчика. „Де? Ось посадовіть мене на криса вашого бриля: я там буду гуляти й дивитися на околицю й не впаду додолу.“ То ті люди вволили його волю, пасадили; а як він уже попрощався з батьком, то шішли собі звідтіль геть. Так вони йшли аж покиль не смеркло, а тоді малий попрохався: „Ссадіть мене додолу, мені треба!“ — „Сиди там! — промовив той чоловік, на брилі котрого сидів Мизинчик: я не буду на тебе ремствувати, як на тих пташок, котрі інший раз росу мені на голову обивали.“ — „Ні, — промовив Мизинчик: то не діло; я сам знаю, що годиться, а що ні. Ссадіть зараз же мене додолу.“ Чоловік скинув з голови бриля і ссадив хлопчика додолу на поле при дорозі. Тоді той скочив і поповз потрошку поміж стернею та риlleю, а потім шурхнув в мишачу нірку, котру знайшов собі між груддями. „На добра ніч,

шанове! Йдіть собі без мене додому!“ — крикнув він ім та й зареготався. Ті кинулися його шукати, стромляли дрючком в мишачу нірку, та даремно: Мизинчик залазив все глибше та глибше. Тим часом ставало все темнійше та темнійше, і ті люде мусіли піти звідтіль з порожніми руками.

Як Мизинчик почув, що ті люде пішли собі далі, то виловз тоді зі своєї підземної скованки на гору. „Ходити по полю в темноті дуже небезпечно, — промовив малий сам до себе: тут легко зломити собі ногу й скрутити в'язи.“ На щастя він натрапив на порожнє жабуриння. „Слава Богу! — зрадів малий: тепер мені є де переночувати в затишку.“ Трохи перегодя, як уже збірався хлопчик заснути, почув він, як проходячи повз нього, двое чоловіка

говорили між собою: „Як же ми зробимо, щоб забрати у багатого пана його срібло й золото?“ — „Це я тобі можу сказати!“ — крикнув Мизинчик. — „Що то таке? — перелякався один злодій: я чув, як хтось до нас забалакав.“ Вони обидва спинилися й стали прислухатися, а малий провадив свою мову далі: „Візьміть мене з собою, то я вам помогу!“ — „Та де ж ти е?“ — „Дивіться на землю в те місто, звідкиль чуєте мій голос,“ — відповів малий. Тоді злодій його знайшли й підняли на руках угору. „Як же ти, отака крихотка, можеш нам допомогти?“ — спитали вони. „Дивіться, — став казати їм хлопець: я пролізу між залізних граток в коморю до пана й повикидаю вам на двір все, що ви схочете.“ „Гаразд!“ сказали злодії: будемо бачити, що ти зуміеш зробити.“ Як прийшли вже вони до панового будинку, то Мизинчик проскочив у коморю й закричав їм, що було сили в його грудях: „Ви хочете все забрати, що тут є?“ — То злодій залякалися й сказали йому: „Та говори-ж бо тихше, щоб ніхто не про-кінувся!“ Та Мизинчик удав, ніби він не розуміє, і кричав ще дужче: „То що-ж ви хочете? Братимете все, що тут є?“ Цю розмову почула куховарка, котра спала в кімнаті поруч комори: вона встала й стала прислухатися. От злодій з переляку одбігли на чималенький шмат звідтіль. Потім зібралися з духом і надумалися: „Це малий хоче нас подрятувати.“ Вернулися вдруге назад і прошепотіли йому: „А ну, не шуткуючи, кинь нам сюди що небудь!“ То Мизинчик ще раз крикнув, що було в його духу: „Та я вам хочу все дати, тільки простягніть сюди руки!“ Це почула наймичка зовсім виразно, схопилася з ліжка і кинулася до дверей. Злодій повискаували й побігли геть, мов би за ними хорти гналися, а наймичка, нікого не побачивши за дверима, пішла засвітити світло. Як прийшла вона потім з каганцем, то Мизинчик прокрався так, щоб не можна було його побачити, геть з комори у сіни. Наймичка, обглядувти всі

куточки і нічого не знайшовши, лягла знову в ліжко, думаючи, що це їй мабуть приверзлося.

Мизинчик знайшов у сінях кущу сіна, зліз на самий верх, зашився між листя й хотів гарненько собі проспати до ранку, а там уже вертатися додому до батьків. Та довелося йому зазнати іншу подорож! Так, так: на світі зустрічається багато всякого лиха й біди! Наймичка ще вдосвіта встала, щоб нагодувати худобу. Попереду всього вона вийшла в сіни, нагребла повен оберемок сіна і як раз того, де спав бідний Мизинчик. Він так кріпко спав, що не чув нічогісенько і не проکидався аж доти, покиль не опинився в роті корови, котра хотіла з'їсти його разом з сіном. „Боже-ж мій!“ закричав хлопець: це-ж я попав у млин між жорна!“ — та скоро збагнув, де він опинився. Якось пощастило, що не попав він між зуби і не був розтертий на борошно, а тільки прийшлося йому разом з сіном спуститись аж у самий шлунок корови. „В цій хатці забулися зробити вікна, — промовив він опинившись там: тут не світить сонечко і кругом зовсім темно.“ Кажучи по правді, йому зовсім не сподобалась нова кватиря, а що було найгірше, так це те, що через двери набивалося все більше й більше сіна й ставало в тій хатинці десдалі тіснійше. То він тоді з переляку крикнув, що було сили: „Не давай мені більше їжи! Не давай мені більше їжи!“ Саме тоді наймичка доїла

корову, і як почула розмову, а нікого коло себе не бачила, то неймовірно злякалася, аж звалилася зного ослончика й вивернула молоко. До краю переляканої збентежена, вона побігла до свого попа й закричала: „Боже-ж мій, батюшечко, наша корова заговорила!“ — „Чи ти не стерялася?“ сказав він, а проте пішов з нею сам у стайню, щоб роздивитися, що там скілось. Ледве він ступив ногою за поріг, як Мизинчик знову закричав: „Не давайте мені більше іжи!“ То вже тоді перепудився сам піп, бо думав, що чи не вселилася в корову нечиста сила, і звідів її зарізати. Корову зараз же вбили, а шлунок, де знаходився Мизинчик, викинули на смітник. Мизинчику довелося довго пововтузитися, покиль він пробився до дірки в шлунку. Та тільки ото він висунув голову через щілину, як звалилося на нього нове нещастя. Поуз того смітника біг зголоднілий вовк. Він, як побачив коров'ячий кендюх, так за одним заходом його й проковтнув. Мизинчик не втратив надії. „Мабуть, — подумав він: можна буде з вовком поговорити, і крикнув тому з його черева: „Вовчику, голубе, а я знаю, де можна добре попоїсти!“ — „Де-ж то так?“ — спитав вовк. „В тому й тому дворі, отак і так треба тобі прокрастись по-під загородами в коморю, то вже ти там собі знайдеш всього: і м'яса і сала, і ковбас: істимеш, скільки схочеш.“ I точнісенько визначив хату й двір свого батька. Вовк не дожидався, щоб йому двійчи те саме сказали, а продрався вночі через усі загороди й перелази в коморю й наївся там до смаку всього. Як він уже добре налопався, то хотів побігти назад, коли-ж від іжи зробився таким гладким, що вже ніяк не міг прослизнути старою стежкою. На це як раз і сподівався Мизинчик і счинив страшенній гвалт в животі вовка, стрибав, тупотів, верещав, як тільки міг. — „Чи ти сидітимеш там тихо?“ — спитав вовк: адже ти всіх людей побудиш.“ — Ет, не велика біда! — озвався малій: ти мав собі втіху і налопався до схочу, а я теж хочу трохи повеселитись!“ — і ще

дужче заходився кричати та вигукувати. Через той репет попрокидалися й батько, й мати Мизинчика, побігли до коморі й зазирнули в середину через щілину. Як побачили там вовка, то зараз же батько побіг за сокирою, а мати за косою. — „Стань позад мене, — сказав чоловік жінці, зайшовши в коморю: я його рубону сокирою, а як що він не звалиться мертвим, то вже ти тоді роспіратрай його косою.“ Як почув Мизинчик голос свого батька, то зараз же гукнув до нього: „Тато, любий! Я тут, в череві вовка.“ То батько зрадів: „Ну слава Богу, знайшлася наша дитина! — і звелів жінці винести косу, щоб не зачепити часом Мизинчинка разом з вовком. Після того розмахнувся старий добре й так гукнув вовка по голові, що той відразу й ноги простяг. Як уже він був неживий, взяли стари ножа й ножниці, роспіатрали сірого та й визволили свого синочка з вовчого живота „Ну, — сказав батько: та й журились же ми за тобою, сину!“ — „А я, тату, багато де по світах побував. Слава Богу, що вже можна дихати свіжим повітрям.“ — Та дє-ж ти був, роскажи? — спітали Мизинчика тато й мама. — „Ого, де я був! Я був і в мишачій норі, і в коров'ячому кенджюсі, і в вовчому череві. А вже тепер зостануся у вас.“ — „То ми вже тебе вдруге не продамо ні за які скарби й багатства в світі!“ — сказали обое старих, і так жалували, цілували та пригортали свого малого любого Мизинчика, що й не сказати. Вони дали йому попоїсти й випити, передягли в нову чисту одежду, бо його стара за подорож чисто геть потліла на мотлох і вже, справді, не пускали самого далеко з хати.

Кравець у раю.

Трапилось якось, що наш Бог Святий одного дня ехотов походити по райському саду і позабірав із собою усіх апостолів та праведників, так що нікого не зсталося

на небі, крім святого Петра. Ідучи, Бог звелів Петрові, щоб покиль він подорожуватиме, нікого той не впускав за браму Царства Небесного, бо, як відомо, апостол Петро стояв на варті біля тієї брами. З тим і рушив Бог.

Аж ось, скоро після того, хтось посгукав в браму до Царства Божого. Петро спитав, хто там такий і чого йому треба. — „Я — бідний, совісний кравець, — озвався голос: і благаю, щоб було мене пущено в Царство Небесне. — „Авже-ж, совісний, — промовив Петро: як злодій на шибенниці! Ти своїми довгими пучками добре людям четверті одмірював, крадучи в них і сукно й тканину. Не місто тобі бути на небі, бо Господь не велів нікого впускати в Царство Небесне, покиль він у дорозі.“ — „Зробіть бо вашу ласку, згляньтеся! — благав кравець: як що брав я які клаптики, то хіба ті, котрі кидають люде в смітник, або обрізки та окрайки. То невже-ж то крадіжка, чи може бути про них мова? Гляньте, я шкутельгаю, бо простудив собі ноги в дорозі, я нездужаю вернутися назад. Пустіть бо мене до себе, я буду раднійший робити найважчу роботу у вас. Я буду няньчати дітей, мити їх пелюшки, шарувати й змивати ослони й підлоги, де вони нагидять, буду ладити їхню подерту одежину, то-що. Тільки пустіть!“ Святий Петро зглянувся й відчинив браму до Царства Божого не дуже широко правда, — аби міг проскочити сухий кравець через щілину, і звелів йому сісти за дверима тихо, нищечком, щоб, як вернеться, не побачив його Господь і не розгнівався на святого Петра. Кравець обішався слухатися. Та коли одного разу вийшов святий Петро за браму, він зараз же вискочив зі свого куточка й пішов пастати по всім закуткам і закапелькам Царства Небесного, бо був дуже цікавий і хотів бачити увесь тутешній роспорядок. Ото так нишпорячи, прийшов він до такого місця, де стояло багато ослонів та золочених крісел, а посередині великий золотий престол, увесь розукрашений дорогоцінним камінням та всякими оздобами. Він був далеко

вищий всіх інших крісел, біля нього стояв маненький ослончик під ноги. Це був Престол самого Бога, на якому Він сидів, як бував дома, і дивився звідтіль на всю землю, щоб бачити, що там діється між людьми. Спершу кравець довго стояв тільки розглядаючи дива на тому Престолі, бо дуже він йому сподобався, більш, як що інше. Потім вже не міг удержанатися. Закортіло йому посидіти на Божому Престолі. От він і зліз на гору та й сів. Тоді стало йому видно все чисто, що робиться на землі. Дивлячись униз, кравець помітив якусь стару гідку бабу, котра стояла на кладці біля копанки й прала. А як прала чужу білизну, то дві сорочки, чи чого там, взяла та й приховала. Кравець страшенно розгніався, бачучи таке злодіяцтво, схопив з під ніг ослончика й просто пошпурив його з неба на землю на голову злодійки. Та як він уже не міг дістати назад того ослончика, то тихесенько потім зліз з Престола й вернувся крадькома назад у свій закуток за брамою, і вже там таким турецьким святым сів, ніби зроду й води не скаламутив.

Як вернувся Творець-Вседержитель додому з усім своїм лоном апостолів і праведників, то хоч і не помітив кравця в прибрамному закутку, та як сідав на Престол, то відразу побачив нестачу свого ослоничка під ноги. Тоді Він гукнув святого Петра й спитав того, де дівся його ослончик. Святий Петро того, звичайно, не знав. Тоді Бог став далі допитуватись, чи не впускав, буває, він сюди кого без нього? — „Нікого тут не було, — відповів Петро: тільки упрочався кривий кравець, так я його впустив у самий кутючок зараз за брамою, то там він і досі сидить.“ Тоді звелів Господь привести до себе кравця й спитав того, чи не брав він часом ослончика, і як брав, то куди його запроворив. — „О, Господе Милосердний! — сказав весело кравець: я його з пересердя кинув на землю, на голову однієї баби, котра, перучи чужу білизну, вкрала дві сорочки.“ — „Ах ти, ледащо! — розгніався Бог: та як би я так

судив, як ти судиш, то, як тобі здається, що-б я мусів уже давно тобі зробити за крадіжку? Та в мене не вистачило-б ні ослонів, ні дзигликів, ні крісел, та, навіть, і деркачі всі прийшлось-би повикидати на таких як ти грішників. Далі тобі не місто на небі, зараз же йди мені геть з Царства Небесного, щоб знов, куди ти попав. Тут ніхто не сміє нікого карати, крім самого мене.“

Прийшлося Петрові виїхати шевця знову за браму. А як був кравець в драних черевиках, і ноги дуже помуляні, то взяв він костура в руку та й потяг до сторожки, де сидять та розважаються богобоязливі солдати.

Бременські музики.

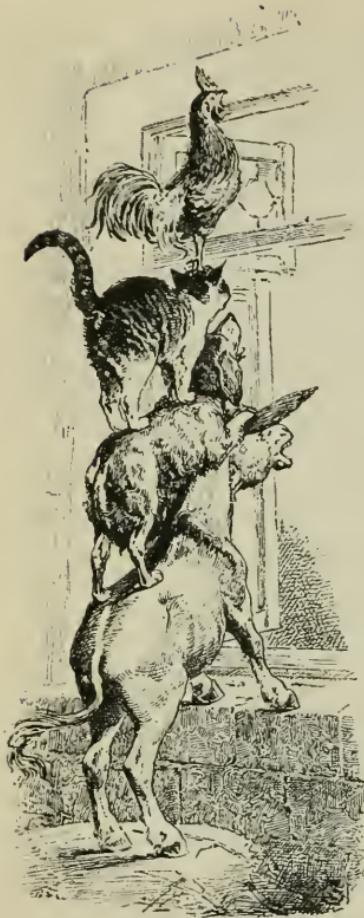
Був у чоловіка осел і тягав він кулі та клушки на мили багато літ і не ремствував. От як вже стала подіходити старість, стали сили його іцербитися, не було вже тієї снаги до роботи, то хазяїн надумав не годувати зовсім такого ледачого осла. Як побачив осел, який вітер новіяв, збагнув, що тепер добра дожидати нема чого, тоді він знявся нищечком та й подався в далеку дорогу на Бремен: там, думалось йому, він зуміє пристройтись міським музикою. Як він відійшов гонів за два від міста, зустрів на шляху охотницького пса. Пес так простягся, наче його зовсім заганяли. „Ей, Полкане, — спілав осел: чого то ти так простягся?“ — „Головоњка моя гірка, — відповів собака: як став я старий і з кожним днем мої сили менчать стали так, що вже на полюванні не здужав я бігати, то хотів мене мій пан убити, а я тоді з дому та на втьоки. Та де-ж я собі на шматок хліба зароблю?“ — „А знаєш що? — сказав йому осел: я йду на Бремен і думаю там зробитися міським музикою; то ходімо й ти з мною, будемо удвох музичити. Я гриму на флейті, а ти битвиши у літаври.“ Пес такою думкою був вдоволений, і далі вони пішли вже вдвох. Небагато перегодя перестрічають вони на дорозі кішку: сидить на шляху й так скривилася, мов середа на п'ятницю. „Ей, стара Лизогубко! Що там тобі упонерек в горлі стало?“ — спілав кішку осел. — „Хто-ж буде веселий, коли на ції налигач?“ — відповіла стара кішка. „Як тепер я увійшла в великий літа, зуби в мене зовсім стерлись на пеньки, так що вже мені-б треба лежати

на печі та дрімати, а не ловити мишей, то хотіла мене хазяйка втошити. Сяк-так я втікла від видимої смерти, та хто-ж мені порадоњьку дастъ, куди мені тепер діватися?“ — „Ходімо з нами до Бремену; ти де-що тямин в північних співах, то тобі зовсім не важко буде зробитися міським музикою.“ Кішці така думка сподобалась, і вона приєдналась до всього товариства. Тепер вони вже втрьох почимчикували далі, тікаючи з неприязного рідного краю. Проходячи поуз воріт одного дворища, побачили вони на паркані півня, котрий що було в йому сили кричав своє кукуріку. — „Чого то ти так кричши, що аж в ушах ляпить? — синяв його осел: що тобі таке транілюся?“ — „То я на-врочую гарну годину, — обізвався півень: бо сьогодні свято у нашої любої панійки, вона сьогодні миє пелюшки своєму хлонцеві та шиє сорочечку йому на крезьбні. А як завтра в неділю прийдуть до неї гости, то вона мене без жалю заріже, бо вже звеліла своїй куховарці зварити з мене юшку завтра ранком. Так що сьогодні вечером мені не минути смерти. От я й кричу, покиль ще маю сплу в горлянці.“ — „Ех, ти, красноголовче! — промовив осел: ось ходімо краще з нами, ми йдемо до Бремену. Там ти знайдеш щось краще, ніж видиму смерть: ти маєш гарний голосок, то як ми гуртом ветругнемо музику та співи, то не аби-як піде наша справа.“ Півневі ця думка сподобалася, то й пішли вони вже вчотирьох далі.

Та добрatisя до Бремену в одну добу не було чого думати. Треба було десь у дорозі ночувати. А їти їм довелося через густий ліс. То осел та собака полігали під гіллястим деревом, а кішка та півень злізли на веринчик між гілля. Потім півень злетів аж на саму маківку, бо там було йому найбільш безпечно. Та попереду чим лягати відпочивати, оглядівся він на всі чотири вітри і побачив, що ніби десь далеченько майорить огинк серед темряви. Зараз же він сказав про те своїм товарищам, говорячи, що

мабуть тут поблизу є хатинка, бо ондечки блимає світло. То осел, як старший між ними, рішив: „Коли так, то вставаймо та ходімо туди, бо тут нам пристановище пагане.“ Собака подумав, що мабуть там біля хати він знайде яку пару кісток, а може й шматок м'яса, і з тією надією скочив на ноги. Незабаром всі були напоготові й рушили в той бік, де півень бачив світло. І справді, пройшовши два-три гони, вони побачили перед собою великого будинка. В усіх вікнах світилося, мов там весілля гулялося. А то був розбійницький вертець. Осел, як найбільший, підійшов до вікна й зазирнув скрізь шибку. „Що ти там бачиш, сірий Довгоушенко?“ спитав його собака. — „Що я бачу? — перепитав осел: а от що — серед хати стоїть стіл увесь уставлений печеним і вареним, а навколо сидять розбійники й їдять до схочу та втішаються.“ — „Як би то добре й нам отак!“ — промовив півень. — „А так, так! Що, як бп й ми були там!“ — присогласився осел. Тоді стала вони між собою радитись, що його вдяти, щоб вигнати звідтіль розбійників? І таки добрали способу. Ослові треба стеребитись передніми ногами на вікно, собаці злізти йому на спину, кішці здряпатись на пса, а півневі злетіти аж на самий верх і сісти на голову кішці. Як уже позлазили вони один на одного, то по знаку почали всі відразу свою музичку: осел заревів, собака загавкав, кішка закавчала, як на даху, а півень закукурікав. А потім натисли на шиби, так що скло побилося на дріб'язки. Й кинулися всі в середину хати. Як почули розбійники той нелюдський гвалт, то поехоплювалися з своїх осідків, бо їм здалося, що то ніщо інше, як нечиста сила, і повтікали в ліс, куди хто потрапив. От тоді посідали всі четверо побратимів за стіл та так любенько заходилися вечерятити, що зосталося на столі, що, здавалося, пізні вони чотири тижні й рісочки в роті не мали.

Як уже ці музики упорались з єстивним, то потушили світло, і кожен пришукав собі місто на сон, як кому подо-

балось по його натурі та звичкам. Осел простягся на кущ гною, собака за дверима, кішка на пріпічку на теплій черені, а шівень злетів на сідало. А як були вони після довгої ходні дуже зморені, то враз всі її поснули. Як минула північ і розбійники звіддаля побачили, що в їхній хаті світло вже потушене і наче все там заспокоїлось, то сказав їх ватага: „Не можемо ми попустити, щоб хтось нам в кашу наплював,“ — і загадав одному разбійникові літи на розглядини. Прийшовши й бачучи, що ніде ні біля хати ні в хаті ніщо не ворується, посланець зайшов пищечком у кухню й хотів засвітити світло. А як йому здалися огнясті очі кішки жаром на пріпічку, то він ихнув туди сірничка, щоб припалити. Коли ж кішка не злюбила такого шуткування, кинулася йому між очі з криком і геть чисто подряпала все обличчя.

Розбійник перелякався на смерть та, тікаючи, вибіг за хатні двері, де саме лежав собака, й наступив тому на хвіст, а той його добре кусонув за ногу. Біжучи далі, він проходив повз купу гною, то осел добре гуннув його в груди задніми. Від усього того гармідеру прокинувся шівень на сідалі; йому стало весело й він закричав своє „кукуріку!“ Побіг тоді розбійник що духу до своїх і розказав своєму ватагові: „Там у нашій хаті осілася страшна відьма; вона хотіла стягти з мене шкіру й подряпала все лице своїми довгими пучками. На дверях стояв чоловік з ножем: він мене ним уколов у ногу. На дворі лежало якесь страховіття, котре

оперезало мене дубцем по грудях, а на самому даху сидів хтось верхи і, як почув, що я там, то закричав: „А ведіть того пройдисвіта сюди до мене!“ — то я радий, що оце втік з душою.“ То вже з того часу розбійники не наважувались наближатись до хати. А всім чотирьом бременським музикам так сподобалося в тій хатці, що вони вже никуди далі не рушали. От і все. Вам казка, а мені бубликів за те в'язка.

Шість лебедів.

Bаз полював один король у великому темному лісі й так роспалився, женучись за дичною, що ніхто з його доїжачих не вправився поспіти за ним. Як уже зовсім смерклося, спинився він, озирнувся навколо себе й побачив, що загубив стежку. Що вже він не робив, як не захожувався знайти вихід, та все було задарма. Аж ось помітив він, що до нього наближається бабуся та така стара, що в неї голова так трусиється, мало додолу не впаде. А то була відьма. „Шапіматко, — звернувся до неї король: чи не показали-б ви мені стежки з цього лісу?“ — „А чому-ж ні? Показати я можу вам, пане-королю, стежку, — відповіла стара: та тільки, як що ви уволите мою волю. Коли-ж ні, — то довіку вам звідціль не вийти, а доведеться тут загинути голодною смертю.“ — „А чого-ж би ви хотіли від мене?“ — спитав король. — „А от чого. Є у мене дочка, — казала стара: і така вона з себе гарна, що такої другої не знайти на цілому світі. І вона того заслуговує, щоб стати вашою дружиною. От як хочете на ній одружитись, то покажу тоді вам стежку з лісу.“ Король, боячись загинути в дикому лісі, дав свою згоду на жевіння. Тоді стара повела його до своєї хибарки. Там, в середині, по-біля росипаленої печі сиділа її дочка і так зутріла короля, віблі його дожидала, піби

знала, що він сюди прийде. Король побачив, що справді дівчина дуже гарна на вроду, от же чомусь вона йому не сподобалась: він не міг на неї глянути, щоб не почути в серці якогось таємного жаху. Як уже посадовив він дівчину до себе на коня, показала стара йому кудою треба іхати, і він за малій час уже був дома в своїму палаці, де незабаром було згуляне весілля.

Король був удівцем і від першої жінки мав сім душ дітей: шістьох хлопців та одну дівчину, котрих він любив більш над усе в світі. Як він тепер боявся, що може мачуха буде до них лихою, буде їм робити всяку кривду, то він перевіз всіх їх в такий самітній замок, котрий був серед глушини в густому лісі. Він так був прихованний між кручами та гущавиною, що важко було потрапити до нього покрученими та непомітними стежками. Сам король не знайшов би стежки, коли-б не подарувала йому одна мудра молодиця такого клуба валу, що мав дивну силу: як кинути його перед себе, то котиться він сам собою й показує стежку. Король так часто ходив в той замок до своїх діток, що королеві те кинулося в вічі. А як була вона надміру цікава, то їй схотилося дізнатися, чого то він так часто ходить самотою в ліс і щоб таке він там міг робити? То вона підкупила королівських послугачів за великі гроші, її ті їй виказали всю потаємницю, навіть росказали про чарівний клуб валу, що тільки він один і може показати стежку в той замок. І вже від того часу вона не мала спокою аж покиль не довідалась, де саме король ховає свій чарівний клубочок. Потім пошила вона невеличкі білого шовку сорочечки, а як уміла чарувати, бо навчилася від матері-відьми, то зашила в кожну сорочечку чарівний навроць. Отож, як одного разу поїхав король на полювання, взяла королева ті сорочечки й пішла в ліс, а клуб її стежку показував. Дітки, котрі все визирали, хто до них іде, думали здалеку, що то їх любий тато до них наближається і повибігали веселі па-

зустріч. А королева зараз же накинула на кожного по сорочечці. І як тільки доторкнулися ті сорочки до тіла, та всі хлопчики перекинулися в лебедів, знялися високо над лісом і кудесь полетили геть-геть далеко. Королева вернулася додому зовсім вдоволеною і сподивалася, що тепер вона зовсім здихалася своїх пачурів. Та вона того ж не знала, що сестричка не вибігала разом з братами й зосталася незачарованою. Другого дня шішов король до замку, щоб одвідати своїх дітей, і не знайшов нікого, крім однієї доші. „А де-ж твої братіки?“ — спитав він у неї. „Ах, любий таточку, — відповіла дівчинка: вони всі побігли й застали тут мене саму.“ І росказала батькові про все, що бачила з віконечка, про те, як вони перекинулися білим лебідями й кудесь далеко, далеко полетіли понад лісом. А потім показала йому те пір'я, що вони покинули на дворі і котре вона позбірала. Дуже засмутився король, а тільки він ніяк не думав, що те лихе діло скоїла королева. А щоб не втратити ще й донечки, то надумав він забрати її з собою. Та дівчинка такий страх чула перед мачухою, що впрохала короля зоставити її тут в лісі хоч тільки на цю одну ніч.

Бідна сестричка думала: „Тут я не зоставатимусь довго, я все одно піду шукати моїх дорогих братіків.“ А як прийшла ніч, то вона низечком утікла з замку й пішла просто в ліс. Вона йшла цілісеньку ніч і ввесь другий день, аж покиль не знемоглася так, що далі не могла йти. Тоді вона побачила поблизу маленький курінь, зайшла туди в середину й побачила шість маліх ліжок. То вона не подумала лягти в яке небуд з них: ні, вона підпновзла під одно з них, лягла на твердій долівці і мала думку там

переспати ніч. Як уже так звечоріло, що вже сонечко заочувалося за гори, почула вона шелест і побачила як у віконечко влетіло шість білих лебедів. Вони посідали долі, дмухнули один на одного і здули з себе все пір'я, і їх лебедині шкури словзли з них, мов сорочки з тіла. Тоді дівчина, глянувши від них, відзначала своїх братів, дуже тому зраділа її виповзла з-під ліжка. Брати теж не менче зраділи, а тільки радість їх була недовгая. „Тобі не можна тут заливатися, — сказали вони сестричці: це розбійницька скова, і як вернутесь вони сюди та знайдуть тебе, то зараз же замордують.“ — „А ви мене хіба не можете захищати?“ спитала сестричка братіків. — „Ні, не можемо, — відповіли ті: бо ми можемо кожного вечора скидати лебедину шкуру тільки на чверть годинки, і тільки протягом цього часу маємо людську постать, а потім ми мусімо знову перекидатися в лебедів.“

Сестричка ірко заплакала її промовила: „Хіба ви не можете визволитись?“ — „Ах, ні, — відповідали брати: бо дуже важкі для того умови: тобі не можна протягом шести років ві говорити її не сміятись, а крім того пошити за цей час шість сорочок для нас з квітков барвінку. Як промовиш тільки одно слово, або хоч раз осміхнешся, то загине вся твоя праця.“ І тільки промовили те брати, як уже минула їхня чверть годинки, і вони вилетіли білим лебідями знову через віконечко під темні зорі.

Сестричка твердо надумалась визволити своїх братіків, хоч би за те прийшлося життя віддати. Вона покинула розбійницький курінь, пішла в глиб лісу, злізла на дерево й пересиділа там усю ніч. Другого дня зранку вона пішла в ліс, пізбирала квіточок барвінку й почала шити. Розмовляти їй було ні з ким, сміятися від чого, та її охоти до того не мала. Вона все спіділа та спіділа її робила свою працю. Як уже довгенько вона так працювала мовчки в лісі, прибув туди на полювання король зі своїма діжачими. Його люде-

проїздили поуз того дерева, на якому сиділа королівна та шила. Побачивши дівчину, люде озвались до неї гукаючи: „Хто ти, е?“ Вона не дала ніякої відповіді. „Йди сюд до нас!“ — нокликали мисливці: „ми тобі нічого лихого не вдімо.“ Вона тільки похитала головою. Як вони й далі чіплялися до неї з усікими роспітуваннями, то вона кинула ім свій золотий ланцюжок з шай, бо думала, що після того ці люде тим задовольняться. Та вони не вдовольнилися. Тоді вона зняла з себе пояса й кинула, а як і це не помогло, то віддала зав'язки з панchoh і все, що тільки було на ній та можна було без його обійтись, — все чисто повіддавала одно за другим, зоставши у самій сорочечці. Та мисливці нічим не вдовольнилися, а злізли на дерево, забрали дівчину, спустили додолу й одвели до короля. Король так само спитав її: „Хто ти, дівчинко? Що ти робиш на дереві?“ — Королівна це подала гласу. Він уже питав її

на всіх мовах, які знов, коли-ж дівчина була піма, мов риба. Та як була вона надзвичайно гарна на вроду, мов квіточка рожева, то дуже пристала до серця королю й він в неї за-кохався до краю. Він загорнув її в свою кересю, взяв до себе на коня й привіз у свій королівський палац. Дома він звелів одягти її в роскішне вбрання й пишні оздоби. Королівна засяла тоді свою красою, мов ясний погожий день на провесні, та ні едного слова не промовляла, бо склепила сама собі уста. Король посадив її за столом поруч з собою, втішався її любими звичаями, її дівочою сором'язливостю й приязпою вдачею і так сподобав, що промовив: „Тільки тебе едину я візьму собі дружиною і нікого іншого в світі не хочу!“ — I по кількох днях він побрався з нею.

Та в короля була дуже лиха матір. Вона була вельми невдоволена таким шлюбом і раз-у-раз говорила неподобні речі про королеву.

„Хто й знає, що то за дівчина, — казала вона: нікчемна, не вміє говорити: хіба-ж їй пристало бути королевою?“ Як минув рік після весілля, подарував молодому подружжю Бог дитинку. А стара свекруха забрала ту дитинку й об-мастила королеві, як та спала, уста кров'ю. Потім сама-ж пішла до короля й сказала, ніби його жінка — ніхто інший, як людожерка, з'їла свою власну дитинку. Король не пойняв тому віри й не попустив, щоб молодій його дружині було заподіяне яке лихо. А королева все сиділа та все шила сорочечки, і ні на що інше не звертала уваги. Як знову минув рік, королева знову стала матір'ю, родивши гарюсенького хлопчика. То й цього разу лиха свекруха проробила вдруге своє ганебне діло, вдруге наговорила бозна чого синові на жінку. Тільки й за цим разом не схотів король поняти віри намовленням ироти жінки. Він відрік: „Вона в мене така люба й богобоязлива, що ніяк не може зробити щось схоже на таке ганебне діло. Як би вона не була німою, то зуміла-б довести свою безневинність так, що кожному-б це ясним

стало". Як же ж те саме прилучилося і в третє, як і цього разу недобра свекруха загарбала дитину та на невістку зробила лютий поговір, а та не промовила ні единого словечка собі в оборону, то не міг нічого вдіяти король, мусів передати її до суду. Суд не був довгий: королеву було присуджено скарати на смерть, а саме: спалити її живцем на огні.

Як був визначений день її смерти, то випав він якраз тоді, коли довершилися усі шість років її мовчанки: це був день, коли вона могла визволити любих братіків з кайданів злих чарів мачухи. Всі шість сорочечок були вже попиті й тільки останній на ставало лівого рукава. Як подвели королеву до костра, вона забрала з собою сорочечки, а як була на кострі й вже люде заходилися, щоб його підпалювати, озирнулась горопаха навколо себе й побачила, як до неї наближаються з неба шість лебедів, її братів, бо ті знали, що надійшов час їх визволення. Тоді затремтіло у королеви серце з великої втіхи, а лебеді покружилися над її головою й спустилися низенько до сестриці, так що вона змогла кинути їм сорочечки. І як тільки доторкнулися брати до тих сорочок, так відразу позлазила з них лебединдичкура й всі вони, всі її шість любих братіків, стояли перед нею такі гарні, такі чопурні! Тільки в найменчого не ставала лівої руки, і він мав замісць руки одно лебедине крило за плечима. Брати пригортали й цілавали любу сестричку й обнималися один з одним. Тоді зійшла королева з костра додолу до короля, котрий був всім тим без міри здивований, і забалакала до нього приязно: „Мій коханий чоловіче! тепер я вже можу говорити, можу тобі сказати, що я не винна, що мене оговорено задарма..“ і росказала тоді йому всю правду про лихі витівки та обдурування свекрухи, як та позабірала від неї діток та поховала їх. Після того на велику всім втіху була принесені дітки сюди, а лиху свекруху за її на клеп було зв'язано й спалено на попіл. А король та коро-

лева і всі її шість братіків жили собі довгі літа в щасті й добрій злагоді межі собою.

Пригоди Крихотки.

Kдеш кравець мав такого маленького синка, що був не більш великої пучки на руці, то його прозвали Крихоткою. А проте хлопчина з його вдався завзятий, такий, що не хотів сидіти дома. То ото раз і каже він батькові: „Тату! я хочу й мушу побувати в світах та бувальщах!“ — „Гаразд, сину — відновів кравець: то бери ось собі шпагу в дорогу“, і дав йому велику голку-проторг, приліпивши до неї сургучем ганчиця замість держальна. А потім ехотілося кравченняті ще раз пополуднувати дома з своїма, то він побіг до матері на кухню подивитись, що то вона готує доброго на третє — солодке Як він туди прийшов, то саме тоді та ласонцуже була спечена й стояла в макітерці ва плиті. „Мамо, — спитав він: а що ми сьогодня їстимем солодке?“ — „А поглянь сам,“ — озвалася стара. Тоді Крихотка скочив на плиту і зашириув у макітерку. Та так дуже перехлившся через вінця макітерки, що та пара, котра йшла від страви, відхопила його, мов цяточку, й потягла за собою в комін на двір. Крихотка понереду літав з парою в повітрі, а потім, як пара розійшлася, спустився додолу на землю. От тепер опинилося кривчення на широкому світі, далеко від своїх. Став тоді малій оциратися та приглядатися й пішов до майстра та й найнявся на роботу. Тільки не сподобалася йому тут їжа. „Папі матко, — сказав він хазяйці: як що ви не будете нас краще годувати, то я не робитиму у вас, піду звідціль і напишу крейдою на воротях: Картоплі дуже багато, а м'яса зовсім мало! Бувайте здорові, картопляна королево!“ — „Ти ще вередуеш, цвіркун пічкурний!“ — розгнівалася хазяйка,

схопила окраїки та хотіла ними стъобнути малого. Коли ж наше прудке кравченятко ловко вскочило в наперсток, а потім визирнуло звідтіль і висолопило хазяйці язика, щоб подрятувати молодицю. Молодиця схопила наперсток і хотіла притиснути малого, аж він зашився між окрайки. Тоді вона почала переривати ті обрізки та окрайки, щоб знайти хлопця, а він сковався в щілину в столі: „Ги-ги, пані кравчихо, а я осьде!“ — дрятував малий хазяйку, висовуючи голову зі щілини вгору. А як вона хотіла по ньому вдарити, то він ускочив у шухляду. Та кінець-кінцем вона таки впіймала Крихотку й протурила геть з хати.

Пішов хлопчина далі і зайдов у великий гай. Там він зустрів цілу банду розбійників, котрі замірялися обікрасти королівську скарбницю. Як побачили вони малого кравчика, то надумали: „Отаке мале хлоп'я пролізе через замкову щілинку й буде нам заміць ключа. „Гей, Голіяфе-Велетеню, послухай, — гукнув на хлопця один з них: хочеш з нами піти до королівської скарбниці? Ти проскочиш через щілину в середину коморі й будеш звідтіль кидати нам червінці.“ Крихотка цодумав трохи, а потім сказав — „Добре,“ — і пішов з ними до скарбниці. Там він оглядів з усіх боків двері, чи не знайдеться де в ній щілинни. І справді знайшов одну таку, що як раз міг через неї проскочити в середину. Він уже хотів проповзти під дверима, коли один з вартових при дверях помітив його й промовив до другого: „Що то за паскудний паук там повзе? Ось я його розтопчу ногою.“ — „Ta не займай бідної тварі, — спинив того другий: що вона тобі зробила лихого?“ Так щасливо проповз під дверима малий Крихотка, а як був уже в коморі, то відщепнув там вікно, біля котрого чатували розбійники, і став їм кидати один по одному червінці. Саме тоді, як увійшов у смак работи, почув він, що туди в коморю йде король подивитися на свої скарби. Він тієї-ж миті заповз кудись у закапелок. Як подивився король на

свое добро, то відразу цомітив, що нестас багато червінців в його схові, і ніяк не міг збегнути, як то можна було їх покрасти, коли і замок був замкнений, і всі защіпки були як слід на місті, і сторожа стояла на чатах. От він вийшов з коморі й звелів вартовим: „Прислухайтесь, бо хтось порається біля моїх грошей!“ Як тепер Крихотка взявся вдруге за свою роботу, то почули вартові, як червінці, подають на двір, мов краплі дощу, і падаючи дзеленъкотять дзінь-дзелень; дзінь-дзелень! Вони мерцій вскочили в коморю й хотіли схопити злодія на місті. Та кравчена, як тільки почуло небезпеку, то було швидче вартових: скочило в куточек і прикрилося, мов покришкою, червінцем, так що ніхто не міг його побачити. А потім йому закортіло подрятувати вартових, то він визирнув з-під червінця й гукнув: „А я ось-де!“ Вартові кинулися туди, та покиль добігла, то він уже був у другому куті, там приховався за червінцями і знову гукнув: „Ги, ги,! А я ось-де!“ Вартові як опарені кинулися в другий куток за ним, а він був уже в третьому і вже звідтіля вигукував: „Эге-ж, а я ось-де!“ І так іх пошив у дурні, так виганяв по коморі, що обидва зовсім знесились і плюнувши, пішли геть. А Крихотка після того провадив свое й викидав один по одному всі червінці за вікно. Останнього кинув з усієї сили, після того стрибнув і сам за ним униз. Розбійники не знали вже, як і нахвалитися ним: „Ой, та й ловкий з тебе парубійка, — казали вони: чи не зостався-б ти у нас отаманом?“ Крихотка подумав, подумав, а потім зрікся, кажучи, що йому треба світа побачити попереду. Тоді все товариство розділило між собою всю здобич, а Крихотка взяв собі тільки шакка, бо більше він не міг носити з собою.

Після тієї розмови та поділу грошей, надягнув Крихотка знову через плече свою шпагу, побажав розбійникам на здоров'я й почимчикував вподовж шляху. Він ще кілька разів наймався до кравців підмайстерком, та все чогось йому

те не подобалось. На останнє найнявся він в харчевні за робітника. Та дівчата-наймички не могли його зносити, бо він бачив усе, що вони витворяли нищечком, як вони собі крали хазяйські гроші, як тягали з льоху всяке добро. Він все бачив і казав про те хазяїnam, а дівчата його не бачили. То вони й надумалися: „Підожди-ж ти, ледащо: ось ми тебе зведемо зі світу!“ — та й змовилися між собою скрутити хлопцеві в'язи. Скорі після того одна наймичка косила траву та зілля в саду й побачила Крихотку, як той стрибав по стежках та лазив по стеблах трави та зілля. От вона швиденько скосила його разом з травою, зв'язала в редюжку й кинула коровам у ясла. Між коровами була одна велика чорна яловка; вона проковтнула малого, не доторкнувшись до п'ятого зубом. То так він і опинився одразу в її тельбуках. Там було йому зовсім недобре, зовсім темно і ніякого світла. Як прийшли доїти корову, то він став репетувати в череві.

Чвірк, чварк, сюр, буль-буль, чверть,
Скоро буде відеречко повне вщерть!

Та за сюрчанням молока його не розібрали. Потім у стайню зайшов хазяїн і сказав, що завтра цю корову різатимуть. Тоді Крихотка дуже перелякався й гукнув що сили: „То вийміть мене попереду звідціль, я в середині!“ Хазяїн добре почув той вигук, та тільки не добрав толку, звідкиль то глас подається. „А де-ж ти?“ — „В чорній!“ Коли-ж хазяїн не зрозумів, що то значить і пішов собі геть.

Другого ранку корову було вбито. На щастя, як її рубали й патралі на шматки, то ні разу не влучили ножем або сокирою по малому, і попав він кінець-кінцем між м'ясо для ковбас. Як потім прийшов ковбасник і почав свою роботу, закричав хлопець що-духу: „Не стромляйте м'яса в м'ясорубку, не стромляйте! Бо я тут внизу під м'ясом!“ Та за брязькотом ножів та січок ніхто нічого не міг почутти. От тепер мав малий собі багато клопоту. Та біда, кажуть,

як припече, то кожен утече. То й тут так було: бідний Крихотка так шведенько застрибав між ножами м'ясорубки, що ні один ніж не зачепив його, і він проскочив через машинку цілій. Та зовсім утісти не довелося, а судилася йому сумна доля попасті з м'ясом та салом в кров'ячу ковбасу. Там була в нього тісненька кватиря, а крім того прийшлося разом з ковбасою опинитись в коміні, в кайтъорні. Отам він набрався нудьги! Аж зімою його виїняли звідтіль, бо булі Різдвяні свята й до хазяїна війшлися гости. Як різала господиня ковбасу на шматочки, то малій нам'ятив, що йому не можна далеко голову висовувати, бо як раз переріжуть шию ножем, і він забився в самий куточек. А вже, як не було нікого в кімнаті, то вихопився він зі своєї тюрми на волю і зіткнув тепер єпокійно.

В тому домі, де так не пощастило бідному кравченяті, він довго не сидів: йому знову закортіло рушти в подорож, у широкі світа. Та його воля на цей раз була дуже куца. Як ішов він степом, назігнала хлощя лисиця й в один мент скопила в пащеку. „Ей, пані лисичко! — закричав Крихотка: пустіть мене на волю, бо я такий, що стану вам упоперек горла!“ — „Це ти правду кажеш, — відповіла лисиця: з тебе мені нема ніякого найдку. От обіцайся, що віддаси мені всіх курей у батьковому дворі, тоді я тебе пущу.“ — „З дорогою душею! — відповів Крихотка: кури всі твоїми будуть, де вже я тобі присягаюся.“ Тоді лисичка випустила хлощя з зубів і сама понесла його додому. Як побачив батько знову свого любого синочка, то залюбки віддав всіх своїх курей, які тільки були в хазяйстві. — „А я тобі приніс трохи грошенят за те,“ — промовив малій хлопчина й простяг батькові того шажка котрого заробив, як помагав розбійникам опорожнити королівську скарбницю.

„А за віщо ти повіддавав лисиці не тільки курей, а й усіх бідних наших півників?“ — спитався Крихотка. — „От, дуринку! Та же твоїму батькові своя дитина дорогша

ї любійша, чим всі його кури й півні, що бігають в дворі,” — сказав малому батько і після пильно доглядав за хлощем.

Білосніжка.

Bаз серед зими сиділа королева коло віконечка, котрого рямі були зроблені з дорогоцінного чорного дерева й шила. А на дворі тим часом став падати густий сніг. Задивившись на той пухкий гарний сніг, королева не счувшишсь пахромилася на голку й поранила собі пальця. З ранки викотились три краплинки крові і впали на свіжий сніг. Рожева кріава плямка так любо красувалася на білому пухкому снігу, що королева подумала: „Як би то було гарно, коли-б я мала дитинку таку білу як сніг, таку рожеву як кров і таку чорноволосу й чорноброву, як це дерево рямі!“ І як на диво, незабаром після того уродилася в неї дівчинка справді, така біла як сніг, така рожева як кров і така чорноброда як чорне дорогоцінше дерево. Тую дівчину назвали Білосніжкою. А як народилася дитина на світ Вожий, то королева їсось швидко після того вмерла.

Через рік після того вдовець-король одружився вдруге. Він взяв собі дружиною дуже гарну на вроду панну, тільки була вона недоброї вдачі: гордовита, зарозуміла й ніяк не припускала думки, юб найшовся хтось другий, кращий неї на вроду. В неї було чарівне зеркальце, котре, коли вона ставала перед ним, дивилася в нього на себе й питала:

„Ширу правду мені, зеркальце, скажи,
Хто найкраща на все царство — назови?“

То зеркальце відповідало:

„Ти, королево, сама краща на все царство.“

Вона після такої відповіді була дуже вдоволена, бо знала, що зеркальце каже їй правду.

А тим часом Білосніжка щідростала її з кожним днем ставала все кращою; а як минуло їй сім років, то була така гарна, як ясний день: була краща, ніж сама королева. Як тая й цього разу спитала зеркальце:

„Щири правду мені, зеркальце, скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

то зеркальце відповідало:

„Пані-королево! правда, — гарна ви, та проти вас
Білосніжка краще більш чим в сотні раз.“

То королева, таке почувши, дуже злякалася її зробила-ся животю, аж зеленою від завидок. З того часу, як бачила вона де Білосніжку, то в неї серце переверталося в грудях, так вона зненавидила дівчинку. Та заздрість і зненависть росли в її серці, як пагане баділля, все вище та більше, і вже не давали королеві відпочинку ні в день, ні в ночі. Тоді вона гукнула до себе одного мисливця-сердюка й сказала: „Одведи дівчину в ліс, бо я не хочу, щоб вона була в мене перед очима. Ти повинен там її вбити й принести мені, як посвідку того, її язик та печінку.“ Сердюк послухався її одвів дівчинку в глухий ліс. Як вийняв він там свого ножа, щоб проколоти ним безневинне серденько бідої Білосніжки, то вона почала плакати й промовила: „Любий дядечку! не вбивай мене. Я зостануся тут в дикому лісі й ніколи-ніколи не вернуся додому.“ І тому, що була Білосніжка дуже гарною на вроду, сердюк змилосердився її сказав їй: „Ну біжи, бідна дитинко, куди хочеш! — а сам подумав: Даві звірі скоро її розірвуть на дрібні шматочки.“ А проте у нього мов би важкий камінь звалився з серця тому, що чоловікові не хотілося вбивати безневинної дитини. Як раз тут нагодився молодий олень, то сердюк заколов його списом, вийняв з нього легені та печінку й одніс їх, як доказ королеві, що царівна ним убита. Кухарь королівський мусів зварити те м'ясо в солоній воді, а лиха молодиця з'їла його й думала, що то вона поживилася легенями то печінкою Білосніжки.

Тим часом бідна дитинка опинилася в дикому глухому лісі однісенькою душою. Їй було дуже страшно, вона всі листочки на деревах оглядала, шпакуючи, як би то їй знайти десь порятунок. Потім вона побігла.... Бігла через дике гостре каміння, по колючих тернах, зустрічала диких звірів, котрі пробігали поуз неї, не роблячи дитині ніякої шкоди. Вона бігла, поки ноги носили, покиль не смерклося. Над вечір побачила царівна маленьку хатинку й зайдла в середину, щоб там відпочити. В тій хатинці все було дуже маленьке, проте таке чистосеньке та гарносеньке, що й списати не можна. Серед кімнатки стояв столик, застелений білою скатертиною з сьома маленькими мисочками; біляожної мисочки лежала невеличка ложечка, трошки далі — ножи та веделочки й сім маліх чарочек. По-при стінах стояло сім ліжок одно поруч другого; всі чопурненько застелені білосніжними простирадлами. Білосніжка була така зголодніла, що з'їла зожної тарілочки по ложечці кулешику, відожної лусточки — хліба по крихотці, а зожної чарочки випила по краплинці вина. Бо вона не хотіла брати від одного дуже багато, щоб того не скривдити. Після того, як була вона дуже стомленою, спробувала лягти спати в постіль: коли-ж одній було дуже куце, друге — довге, трете — вузке, так, що тільки сьоме прийшлося їй як раз по мірі. В ньому вона, помолившись Богові, примостилась і швиденько та солоденько заснула собі.

Як уже зовсім стало темно на дворі, прийшли в хатинку її хазяїни. Їх були семеро. І всі — карлики, — ті, що риються в горах, виломуючи та викопуючи звідтіль всякий рудяк. Вони засвітили кожен свого каганчика, і як стало в кімнатці світло, тоді карлики побачили, що хтось у них був у хатинці, бо не все стояло так доладно, як було ними зоставлено. Перший з них промовив: „Хто сидів на моюму ослончику?“ Другий: „Хто єв з моєї мисочки?“ Третій: „Хто вломив мою лусточку хліба?“ Четвертий: „Хто брав

мій кулешик?“ П'ятий: „Хто страмляв у іжу мою веделочку?“ Шостий: „Хто різав моїм ножем?“ Сьомий: „Хто пив з моєї чарочки?“ Потім перший став озиратись на всі боки та заглядати в куточки й помітив, що на його ліжку була подушечка трохи прим'ята, то він промовив: „Хто лягав на мое ліжко?“ Тоді й інні побігли до своїх ліжок і стали кричати: „І в моїому хтось лежав!“ А сьомий як глянув в своє ліжко, то побачив там Білосніжку: вона любісенько

собі лежала й кріпко там спала. От він зараз же гукнув усіх до себе. Всі позбігалися до купи, оточили ліжко, підняли свої каганчики, освітили Білосніжку й скрикнули з дивовижі: „Ой, Боже-ж мій милій! Ой, Боже-ж мій любай! Яка гарнюнька дитина!“ І дуже тим втішалися, що дівчинка не проекнулася, а спала собі гарненько на подушечці. Сьомий карлик, у котрого не було свого ліжка, спав з товаришами, з кожним по одній годині, то як раз і ніч спала.

Як розвиднялось, прокинулася Білосніжка віді сну, а як побачила сімох карликів, то дуже злякалася. Та вони були до неї дуже приязні та ласкаві й зараз же считали її: „А як тебе зовуть?“ — „Мене зовуть Білосніжкою“ — відповіла вона їм. — „А як ти зайшла в нашу хатинку?“ — знову считали її карлики. Тоді вона росказала їм чисто все, як хотіла звести її зі світу лиха мачуха, і як сердюк зміло-сердився її не вбив її, як вона потім бігла лісом цілісенький день, аж покиль не потрапила на їх хатинку в лісі. Після того карлики сказали Білосніжці: „Як що хочеш ти доглядати наше господарство, варити страву, стелити постелі, прати, шити її в'язати, як хочеш все держати чистенько та ладненько, то можеш зостатися у нас жити, і тут тобі ні в чому не буде нестачі.“ — „Добре, — відповіла Білосніжка: з дорогою душою!“ — і зосталася у них. Вона доглядала все їхне хозяйствечко: карлики що ранку йшли в гори і там шукали всякий рудяк та золото, а смерком верталися додому. У весь день Білосніжка зоставалася в самоті, то її попережали добрі карлики, говорячи: „Бережись дуже своєї мачухи, бо вона швидко довідається, що ти тут у нас. Нікого не впускай сюди в кімнату!“

А королева, після того, як з'їла легені й печінку на її думку Білосніжчини, раділа, що тепер вже безперечно вона на все царство перша й сама краща на вро-ду. От вона підійшла до свого чарівного зеркальця й спи-тала його:

„Щиру правду мені, зеркальце, скажи,
Хто найкращий на все царство — покажи!“

А зеркальце їй відповіло:

„Пані-королево! Ви найкраща тут, нема чого казатъ.
Та живе у хатці з карликами в горах
Краля Білосніжка, мов та ясна зоря.
То вона гарнійша проти всіх і вас у сотні крат!”

Тоді дуже перелякалася королева, бо вона знала, що зеркальце не скаже неправди. Вона тепер знала, що сердюк її обдурив і що Білосніжка жива. І вона знову почала думати, все думати та вигадувати, як би то їй звести бідну царівну зі світу. Бо покиль вона була не найкращою на все царство, доти їй завидки не давали спокою. А як вона кінець-кінцем щось вигадала, то вимостила собі лице темним коліром, одяглася перекупкою й стала такою, що не можна було її пізнати. Такою вираженою піпila вона через сім гір до семи карликів, постукалася в двери їхньої хатинки й голосно загукала: „Гарний крам поцінно й дешево!” Білосніжка визпрнула через віконечко й озвалася: „На добри-день, тіточко! А що у вас є для продажу?” — „Гарний крам, хороший крам, — відповідала та: стъожки, намистечко, гребінчики,” — і підняла вгору цілий жмуток ріжнобарвних шовкових стъожок, так що ті заблищали на сонці й заграли на легенкуму вітрі. „Це — совісна молодиця, її можно впустити в хату,” — подумала Білосніжка й познімала зашіпки з дверей. Вона купила собі стъожок та шнурочків до керсетки. „Люба дитинко, — загомоніла до неї перекушка: Яка бо ти гарна! Ось іди, моя голубонько, я хочу сама тебе заширувати.” І от лиха королева так швидко й так тugo її заширувала, що біdnій Білосніжці дух урвався і вона мертвою впала додолу. „Ну, тепер я знову стала найкращою,” промовила сама собі лиха цариця й вернулась додому.

Як смерклось, то на вечерю вернулись додому всі семеро карликів. Та як же вони злякалися, як побачили свою любу Білосніжку долі. Дівчина ні підводилася, ні ворушилася, була зовсім ніби мертвою. Вони підняли її з землі вгору,

оглянули і як побачили, що вона дуже того зашнуролована, то зараз же порозрізали шворочки на шматочки. Тоді Білосніжка почала потрошку дихати, а разом з тим помалу-малу зовсім опам'яталась. Коли довідались карлики, як все тут скійлось, то сказали: „Та стара перекупка — ніхто інший, як лиха королева. Будь, Білосніжко, обережною; нікого не впускай у хатку, як зостаєшся дома самою!“

А лиха молодиця, як вернулася додому, то зараз же кинулася до свого чарівного зеркальця й спітала:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи, —
Хто найкраща на все царство — покажи!“

То зеркальце її відповідало:

„Пані-королево! Ви найкраща тут — нема чого казать, —
Та живе у хатці з карликами в горах
Краля Білосніжка, мов та ясна зоря,
То вона гарнійша проти всіх і вас у сотні крат!“

Як почула таку відповідь королева, то так кров і кинулася її до серця. Ото так вона злякалася, бо побачила, що Білосніжка жива. „Ну та тепер я таке вигадаю, — сказала вона сама собі: що вже ніщо тебе, дівчино, не впрятує.“ I як зналася в чарівництві, то зробила отрутного гребінчика. Потім передяглась знову вже зовсім іншою старою бабусею й пішла через сім гір до хатини семи карликів, постукалася в двери й гукнула: „Гарний крам, хороший крам поцінно й дешево!“ Білосніжка визирнула з виконечка й промовила: „Йдіть собі далі, я пікого не можу до себе пускати.“ — „Та подивитися-ж тобі можна на крам?“ — спітала бабуся й витягла отрутного гребінчика та й простягла дівчині його вгору. Дівчинці сподобався гребінчик, вона й цього разу дала себе обдурити, одімкнула двери й впустила стару в хату. Як уже вони сторгувалися, то стара її сказала: — „Дай же я тебе гарненько росчешу.“ Бідна Білосніжка ніяк не думала про щось лихе й дозволила старій себе росчісувати. Та тільки доторкнувшись гребінець до волосся, як уже отрута

зробила своє страшне діло, і Білосніжка впала безпритомною додолу. „Ну, — промовила лиха королева: тепер вся твоя краса пішла за водою!“ — і подалася додому.

На щастя діло було надвечір і карлики швидко вернулися додому. Як побачили вони Білосніжку на долівці безпритомною, то відразу подумали на королеву, стали пильно оглядати дівчину, знайшли отрутного гребінчика й витягли його з волосся. Тільки те вони зробили, як зараз же почала Білосніжка вертатися до пам'яти й розказала карликам, як все трапилося. То вони її ще раз стали попережати бути обережною й нікогісенько не впускати в хату.

А королева, як вернулася до палацу, зараз же побігла до зеркальця й спітала його:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

То зеркальце й цього разу відповіло, як і почереду:

„Пані-королево! Ви найкраща тут — нема чого казать,
Та живе у хатці з карликами в горах
Краля Білосніжка, мов та ясна зоря,
То вона гарнійша проти всіх і вас у сотні крат!“

Як сказало зеркальце таку мову, то королева вся затремтіла й задрижала від гніву. „Білосніжка повинна вмерти, — закричала вона: хоч би-б мені прийшлося самій загинути!“ Після того сковалася в одну потаємну кімнатку, там зварила отруєне зілля й намочила в ньому яблучко. Як дивитись на нього, то було воно дуже гарненське: білесіньке з червоненським бочком. Хто-б його не побачив, то кожному закортіло-б покоштувати, та як тильки з'ів би він хоч один шматочек його, то неминуче загинув би на смерть. Як було яблучко готове, перемалювала собі королева обличчя, вдяглася простою селянкою й пішла через сім гір до хатинки семи карликів. Як постукалася вона в двери, то Білосніжка визирнула через віконечко й сказала: „Я нікого в хату не впушчу, бо мені заборонили те сім карликів.“ — „Но мені,

то байдуже, — відповіла селянка: бо свої яблучка я вже продала. А ось оце одно я хочу тобі подарувати.“ — „Hi, — зріклася Білосніжка: я нічого не можу брати.“ — „Може ти боїшся отрути? — спитала стара: то дивись, я розріжу яблучко нальвоє, одну половинку з'їм я сама, а другу червоненьку з'їж ти.“ А яблучко було так хитро зроблене, що тільки червоненський бік був отроєний. Білосніжці закортіло покушувати яблучка. Як вона побачила, що його єсть селянка, то далі не могла вдергатись, простягла рученку через віконечко й взяла отроену половинку. Та ледве вкусила маленький шматочок, як попав він їй до уст, то зараз же звалилася додолу мертвою. Королева глянула на неї страшим поглядом, зареготала на кутні й промовила: „Біла як сніг, рожева як кров, а чорнява як чорне дерево! Цього разу тебе вже не розбудять твої карлики.“ А як прибігла додому, то зараз же стала питати свое зеркальце:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

То зеркальце таки сказало по її вподобі:

„Пані-королево! Ви найкраща на все царство.“

Тоді заспокоїлося заздре серце королеви, як що тільки може заспокоїтись завидюча душа.

Коли, вернувшись увечорі додому, карлики знайшли Білосніжку долі, то вже її уста ніяк не дихали, бо вона була мертвовою. Вони її підняли з долу, оглядали всюди, чи нема де отрути, розв'язали шнуроку, росчісували волосся, поливали водою, оприскували вином, та ніщо не помогло: люба дитина була мертвовою й не верталась до життя. Карлики поклали її на мару, посадили навколо мертвової і всі семеро не вгаваючи плакали три дні підряд. Вони хотіли її поховати на могилі, коли ж вона була такою свіжою, мов жива людина, і навіть щічки в неї рожевіли рум'янцем. То карлики рішили: „Ні, її не слід класти в сиру холодну землю,“ — і зробили для неї скляну прозору труну, щоб можна було бачити покійницю з усіх боків, поклали туди Білосніжку й написали золотими буквами її імення й те, що вона була королівською дочкою. Потім однесли труну на високу гору, і один з них раз-у-раз заставався при покійниці й стеріг її. Навіть дики пташки прилітали сюди й голосили над труною: по-переду прилетіла сова, потім гайворон, а далі голубка.

Так лежала Білосніжка в труні довго-довго, зостаючись нетлінною, а навпаки — здавалося, нібі вона кріпко спала, бо була все така сама: біла як сніг, рожева як кров і чорнява-чорноброда мов чорнєє дерево. Якось прилучилося, що в той ліс заїхав королевич і зазирнув у хатинку карликів, прохаючись переночувати. Він побачив на горі труну, а в середині ясну зорю, Білосніжку, і прочитав, що було написано на віці. Тоді він став прохати карликів: „Дайте мені труну. Я вам за неї дам, що тільки ви зажадаєте від мене.“ А карлики йому відповіли: „Ми не продамо труну з нашою Білосніжкою ні за які скарби, навіть за все на світісрібло й золото.“ Тоді він знову попрохав: „То подаруйте мені її, бо я не можу жити, не бачучи Білосніжки. Я її буду шанувати й доглядати, мов мати дитину.“ Як він так

Так лежала Білосніжка в труні довго-довго... (Стор. 98).

7*

сказав, то карлики зглянулись на королевича й подарували йому труну з Білосніжкою. Королевич звелів своїм слугам понести її на плечах до себе в замок. І тут таке прилучилось, що як проносили труну через густі кущі терну, то зачепилися її дуже трусонули ношою. І тоді від того торсання випав отої шматочок отроєного яблучка, що проковтнула Білосніжка, з горла геть. А як випав, то зараз же Білосніжка росплющила оченята, підвелася в труні, підняла її віко, сіла й стала живою. „Ах, Боже-ж мій, де-ж то я?“ скривнула вона. Королевич, радий без краю, озвався до неї: „Ти зо мною, люба Білосніжко!“ — і росповів їй, що з нею трашилося, а потім додав: „Я тебе, моя люба ясочко, кохаю дужче всього на світі. Ходім зо мною в замок мого батька-короля, там ти станеш моєю дружиною.“ Білосніжці королевич сподобався, вона пішла з ним, і, як прибули вони в замок, то там відбулося бучне та пишне весілля.

На це свято Білосніжка покликала навіть свою лиху мачуху. От як та прибралася й причопурилася в свое чудове убрання, то підійшла до зеркальця й спитала:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

То зеркальце відповіло:

„Пані-Королево! Ви найкраща тут, нема чого казатъ, —
Огже молоденька Королева — краща вас у сотні крат.“

Тоді лиха мачуха стала сипати прокльони, і їй робилося де-далі страшніше та страшніше, так що вона не знала, що вже їй робити. Попереду подумала не піти на весілля. Коли-ж заздрість не давала їй покою, гнала її подивитись на молоду королеву. А як прийшла вона до весільного зала і відзнала Білосніжку, то з переляку та жаху оставпіла і не могла зрушити з міста. Тоді були сюди принесені в опценьках роспечені на вогні залізні черевички й по-

ставлені перед королевою-мачухою. Їй довелося набутя ті червоні від жару черевички собі на ноги й доти танцювати, аж поки знесилена вона не впала додолу мертвою.

Дроздобородько.

Bдавні часи колись жив один король і мав він дочку наїзвичайно гарну, а разом з тим і пеймовірно горду, пишну та перебірливу: хто-б за неї не посватається, то все не по ній. Всіх вона випровожувала та не аби-як, а ще на глум попосміється з парубка й гарбуза підкладе. Якось звелів король улаштувати великий бенкет і бал та й закликав до себе і зблизька і здалека всіх парубків, що женихались. Всіх тих паничів-парубків розставили в довгий ряд відповідно їх рангу та стану: попереду стояли королі, далі герцогі, потім князі, за ними графи та барони, а наприкінці звичайні дворяне. Потім тим рядом пройшла королівна, оглянула всіх, і ніхто їй не сподобався, бо в кожного вона знайшла якусь нестачу. Той здавався їй дуже гладким, „мов горільчане барило!“ — казала вона. Другий був надмірно довгим: „високий до неба, а дурний як не треба!“ Третій — куцим: „малій та присадкуватий, мов опецок.“ Четвертий — блідим: „страшний, як козина смерть!“ П'ятий — дуже червоним: „мов індик.“ Шостий — то вже зовсім недодільний: „зелений дрючик у запічку висушенний!“ І так кожному пришила квітку, кожного огудила, а особливо вона глузувала з одного доброго короля, котрий стояв трохи не першим і мав підборіддя трошки скривлене. „Овва! — вигукнула королівна: та в нього таке підборіддя, як у дрозда дзьоб!“ і з того часу того невлаху інак і не звали, як Дроздобородьком. Старий король-батко, побачивши, що дочка нічого іншого не робить,

як тільки глумиться з добрих людей та ганьбить всіх скликаних женихів, дуже розгніався й поклявся, що віддасть її за першого старця, який ступить до нього на поріг.

Через пару день після того підійшов до вікна королівського замку кобзарь і почав співати, щоб тим собі заробити злиденну милостиню. Як почув його спів король, то звелів: „а гукніть його сюди до мене!“ Тоді увійшов до короля в роскішну світлицю кобзарь у грязькій заяложеній та обдррапаній одежі. Проспівав, граючи на кобзі, щось перед королем та його дочкою й став прохати, що буде милості їхня. Король відповів: „Твій спів так мені сподобався, що я хочу віддати за тебе мою дочку.“ Королівна злякалася, а король їй промовив спокійнісенько: „Я дав клятву, що віддам тебе заміж за першого ліпшого старця, і я хочу додержати своего слова.“ Тут не було вже чого говорити. Зараз прийшов батюшка і довелся тієї ж доби стати королівні під вінець з кобзарем. Як

уже вінчання скінчилося, то король промовив: „Ну, а тепер тобі, як старчесі нема чого робити в моєму палаці, тут тобі не личить далі бути. Їди з своїм чоловіком, небого, куди хочеш.“

Кобзарь взяв її під руку й повів разом з собою, і довелося дівчині тюпатці пішаком за чоловіком. Як були вони вже далечenko її зайшли в великий столітній ліс, то королівна спітала:

— „Ах і ліс чудовий, гарвий!... Чи не знаєш чий?“
 — „Короля Дроздобородька, жінко. Й був би зараз твій,
 Як би ти тоді, як сватавсь він, із ним побralась,
 Як би ти з Дроздобородька-короля не посміялась.“
 — „Ох, якою-ж нерозумної я тоді була:
 Чом не впішла заміж за такого короля?“...

Далі довелося їм іти широким степом, то королівна знову спітала:

— „Ах і степ чудовий, гарний!.. . Чи не знаєш чий?“
 — „Короля Дроздобородька, жінко. Й був би зараз твій,
 Як би ти тоді, як сватавсь він, із ним побralась,
 Як би ти з Дроздобородька-короля не посміялась.“
 — „Ох, якою-ж нерозумної я тоді була;
 Чом не вийшла заміж за такого короля?“...

Потім вони проходили через велике місто, і королівна знову спітала:

— „Ах яке роскішне місто! Чи не знаєш ти, чпе?“
 — „Короля Дроздобородька, жінко. А було-б твоє,
 Як би ти тоді, як сватавсь він, із ним побralась,
 Як би ти з Дроздобородька-короля не посміялась?“
 — „Ох, якою-ж нерозумної я тоді була:
 Чом не впішла заміж за такого короля?“...

„Це мені зовсім не подобається,“ — промовив кобзарь: тобі все хотілось би іншого чоловіка. Невже ти невдоволена мною?“ На сам кінець прийшли вони до старенької малої хибарочки, і знову королівна спітала: „Боже-ж мій, яка маленька її паганенька халупка! Кому-б то вона могла належати?“ А кобзарь її видповів: „Це моя її твоя хатинка. Тут ми будемо з тобою удвох жити.“ Її прийшлося

нахилятися, щоб увійти в малешкі низенькі двери. „А де-ж наймити?“ — спітала королівська дочка. — „Які наймити?“ перепитав кобзарь-старець: ти мусиш сама робити все, що тобі схочеться. Ось роспалюй в печі, грій окропа та зготуй мені щось на вечерю, бо я зовсім ізнемігся.“ Та королівна не знала, як то роспалити в печі, як нагріти окропа та зварити страву. Довелося кобзареві самому братися за роботу, щоб сяк-так зготувати їжу. Як уже вони по-вечеряли порожнім кандьюром, то полягали спати. А вдосвіта кобзарь уже збудив свою жінку, щоб вона доглядала хазяйства. День зо двое прожили вони так в тій хатинці, перебиваючись з хліба на воду, покиль не поїли всього, що було в старця в запасі. А потім чоловік сказав: „Жінко, то не діло, що ми сидимо дома та з'їдаємо все до щенту, а про заробіток у нас і думки немає. Так далі не можна, тобі треба плести кошики.“ Віп пішов до ставку, нарізав лози й приніс додому. То королівна заходилася плести плетиво. Коли-ж тверда лоза дряпала й заскаблювала її ніжні рученята й з них побігла кров. „Я бачу, що не буде діла,“ — промовив чоловік: „то сідай за гребінку, може прястимеш краще.“ Вона сіла на днище, настромила мичку на гребінку й почала прясти. Та цупка нитка з кострицею різала їй дуже ніжні рученята, аж з них кров побігла. „Бачиш, — промовив чоловік: ти недотепна ні до якої роботи. Багато я зазнаю з тобою нужди й зліднів. Спробую я ще взятися за гандлювання: почну торгувати горщиками та всяким глиняним посудом. Ти сидітимеш на базарі й продаватимеш макітрі та миски.“ — „Ох, — подумала королівна: як на базарь прийдуть люде з держави моого батька та побачать мене на торзі, то сміятимуться з мене до схочу!“ Та нічого не можна було вдіяти: треба було за якесь діло братися, щоб не вмерти з голоду. Спершу продаж ішов добре, бо люде залюбки куповали у вродливої молодиці крам і давали ту ціну, яку прохала королівна. Де-хто, навіть, пла-

Аж ось звідкильсь принесла лиха година п'яного гусара... (Стор. 106).

тячі добрі гроші, заставляв у неї свої горщики й макітерки. На зароблені гроші вони жили доволі довго, а потім чоловік купив вдруге цілу гарбу нового посуду. Королівна сіла з ним з краечку базарю, росташувала свій крам навколо себе й потроху спродувала. Аж ось звідкильсь принесла лиха година п'яного гусара, котрий не розбіраючи стежки погнав коняку просто на купу горщиків та макітерок і потолочив їх на череп'я. Бідна королівна почала плакати та й не знала з переляку, що їй безсталаній робити. — „Боже-ж мій, що-ж мені в світі робити, — голосила вона: що то мені скаже чоловік!“ Вона побігла додому й росказала чоловікові про нещастя. — „Хто ж сідає на краечку базарю з посудом?“ — сказав їй чоловік: „Я бачу, що ти не здатна ні до якого діла. Я був в замку нашого короля й питав там, чи не взяли-б вони тебе до кухні за попихача носити помії та шарувати горщики. Мені обіцялися, що візьмуть тебе на таке діло. То там хоч дарма тебе годуватимуть.“

Отак і зробилася королівна кухняним попихачем, мусіла коритися куховарові й робити саму щонайгрязільку роботу біля печі та посуду. Вона приховала в кешенях два горнятка й складала туди всякі недоїдки, котрі заливалися після королівського обіду й припадали на її долю. Цю їжу вона приносила додому й нею харчилися вони обос з чоловіком. Якось в замку гулялось весілля: женився старший королівський син. Бідолашня жінка пішла туди до весільної світлиці й стала собі в куточку, щоб подивитись на свято. Як засвітили в залі світло, як стали туди зіходитися гости один краще, другого, як все засяло роскошами й оздобами, то згадала королівна про свою педолю і їй стало дуже гірко на душі. І тоді вона проклинала в думці свої колишні гордоші та піху, бо то вони довели її до таких зліднів та поневіряння. Як вносили й виносили служки всякі смашні страви, від котрих ішов надзвичайно гарний дух, то де-які з них вділили їй пару шматочків. Вона їх склава в свої горнятка,

щоб з'єсти дома. Серед вечора вступив до сітлиці й сам королівський син. Він був одягнутий в іншій шовка й оксамити, а на ший в нього красувався важкий [золотий] ланцюг. Як він побачив біля порогу таку гарну молодицю, то взяв її під руку й хотів піти з нею в танок. Королівна вагалася й боялася, бо бачила, що не ніхто інший, як

король Дроздобородько, котрий за неї сватався й з котрого вона так в'єдливо поглузувала. Однак її вагання не допомогли, бо король повів молодицю в зал. І як вона була там, то ті стъожки, на котрих висіли її кешені, повривалися, і горнятка попадали додолу й повивертались. Всі гости побачили, як з одного горнятка полилася юшка, а з другого викотився шматок печеї. Ох, і скільки то було тоді сміху, як тоді

всі глумилися з бідної королівни. О, тоді вона раднішша була провалитися крізь землю від такого сорому. Вона скочила до дверей і хотіла втікти геть з замку, коли-ж на східцях її перепинив якийсь чоловік і знову вернув в залу. Як вона глянула на нього, то побачила, що то знову був король Дроздобородько. Він забалакав до неї дуже приязно: „Не лякайся, серденко, бо я й той кобзарь, з котрим ти жила в хибарочці у лісі, — одна й та сама людина. Люблячи тебе, я удавав з себе старця, і той гусар, що побив тобі глечики та макітрі теж я був. Все це робилося, щоб зломити твої гордоші та піху й покарати тебе за ту кривду й глум, що ти мені вчинила.“ Тоді королівна гірко заплакала й промовила: „Я зробила дуже негарно і не слід мені бути твоєю дружиною.“ — „Нічого, — відповів їй король Дроздобородько: заспокойся, сумні дні минулися. Тепер ми відгуляемо наше весілля.“ І тоді прийшли до королівни фрейліни, вдягли її в чудову пишну одежду, а далі прибув сюди її батько з усім двором, і всі вони її вітали й поздоровляли з вінчанням з королем Дроздобородьком. І тільки з того часу й почалось справді весільне свято.

Ах, як там було гарно! Я-б хотів, та, мабуть і ти зі мною хотів би побувати на тому бевъкеті!

Ранець, бриль та сопілка.

 олісъ-то жили три брати-соколи. І так їм не щастило, що все дужче й дужче тисли їх злідні, аж покиль не дійшло до оставнього: нічого було ні вкусити, ні пожувати, зоставалося класти зуби на попіцю. „Ні, так не годиться жити; краще ходімо в світа шукати десь нашого щастя-долі,“ — сказали хлопці самі собі. Та по тій мові знялися й пішли битим шляхом. Йшли та йшли, багато шляхів переміряли

багато ряstu потоптали, а щастя-доля ніяк ім не зустрічается. Ось одного дня заходять вони в великий густий гай, а в самій середині того гаю стоїть величезна гора. Як підійшли брати до самої гори близенько, то побачили, що вона вся геть чисто срібна. То найстарший брат і сказав тоді: „Отепер я досяг свого щастя-долі. Більшого я собі нічого не бажаю.“ Він набрав тут срібла, скільки здужав піднести на собі, і тоді вернувся назад додому. А обидва других брати промовили: — „Ну, ми жадаємо від нашого щастя-долі щось більше, ніж просто шмат срібла та й годі,“ — не доторкнулися до нього й пішли знову далі. День мо' з двоє йшли вони ще після того, як натрапили на другу гору з чистого золота. То другий брат спинився, подумав та поміркував і не знав, що вдіяти: „Що мені робити? — питав він сам себе: чи мені взяти стільки золота, щоб вистачило на увесь мій вік, чи йти мені ще далі?“ Отак повагався якусь пару хвилин, а далі став пакувати кешені золотом, скільки здужав нести при собі, а потім сказав братові: „Бувай здоровенький!“ та й вернувся собі додому.

А третій промовив: „Ні золото, ні сріbro не ваблять мене. Я не хочу зрікатися свого щастя-долі, бо мабуть мені щось ліпше судилося.“ I ото пішов він звідтіль далі вже сам. А як минуло три дні, то зайшов у такий ліс, що був ще густіший та темніший, ніж той, яким брати йшли попереду, і здавалося, ніби нема йому ві кінця, ні краю. I не було тут нічого ні з'їсти, ні випити, так що парубкові зовсім скрутно було, став знесилюватися. Тоді зліз він на маківку височенного дерева та й глянув, чи не побачить де краю тому лісові. Та горенько: куди око сягало, всюди ма-йорів самий ліс. Зліз він додолу, а голод не тітка — мордує хлопця, осі - осі ноги далі не нестимуть. То він подумав: „Ех, як би то мені хоч рісочку в рот добути!: Аж зирк — під тим деревом, на котре він лазив, стоїть біля стовбура

стіл, а на йому всякої розмаїтої страви настановлено бе-зна скільки, і так вона своїм приваблюючим духом наче сама до нього лине. „Ну,— промовив парубчина: цього разу дуже влучно мое бажання справдилося.“ Та по тім слові сів собі любенько до столу й заходився вдоволяти пекельний голод, не мудруючи над тим, звідкиля взялося йому отаке добро. Як уже попоїв добре, то подумав: „Шкода, як що зостанеться тут у лісі така гарна скатертинка,“ згорнув її обачненъко й приховав собі в торбінку, а там рушив помалу далі в далеку дорогу. Як стало вечоріти, і знову хлопщеві схотілося покріпити сили, то він на спробу вийняв тую скатертину, розіслав перед собою й промовив: „Хочу я, щоб ти вдруге вкрилася доброю шитвом-їже!“ І тільки то він вимовив таке свое бажання, як уже на скатірці стояла сила-силенна всякого ютівного добра, страв розмаїтих стільки, скільки могло на ній уміститись. „Ось тепер,— промовив парубок: я бачу в якій пекарні готується для мене вечеря. Ця скатірка далеко ліпша для мене, ніж ті гори срібла й золота.“ Бо він вже добре збагнув, що то не аби який настільник, а скатірка-самобраночки. От же вдовольнивши таким придбанням та й з ним вертагися додому парубок не схотів: йому ще кортіло погуляти по лісові, ще пошукати далі свого щастя-долі.

Одного вечера натрапив хлопець в дикому темному лісі на чорного зашмарованого дровопала. Він палив вугіль, а на жару поставив горшка з картоплею, щоб зварити кандьору на обід.

„Добри-вечір тобі, пане-сажотрусе,— привітався подорожній: як тебе тут Бог милує в самоті?“ — „А так: аби день до вечера, — озвався той чоловік: отак, як бачиш, що божого дня кандьор або юшка з картоплею. Коли маєш охоту, то призовляйся, будеш гостем, разом пополуднuem.“ — „Дякувати, — сказав на те парубок: я не хочу брати твого шматка хліба від рота, бо твій обід не на двох готовується. А ось може ти не відцуряєшся моого хліба-соли, то милости прошу пообі-

дати зі мною.“ — „Овва, — здивувався дровопал: та звідкиль же ти візмеш страву? Адже ж я не бачу при тобі нічого, а тут па десять гонів ти не знайдеш ніде ні единої душі, щоб чи продати, чи зварити міг тобі хто яку їжу.“ — „А проте попоїсти буде що, — сказав парубчина й додав: та так, як ти ще ніколи зроду не обідав.“ I нє гаючись вийняв з торбинки скатірку-самобранку розгорнув і простелив її біля себе ва травичці й промовив: „Скатірко, застилайся!“ Так в один момент вона вся й заставилася. Було тут і печеного й вареного й усяких присмак до них доволі та все так і парує, ніби ось-ось з печі вийнято та на миски викладено. Дровопал аж очі витріщив на таке диво, іпроте багато не гомонів, присунувся до їжи близенько й заходився поратись коло неї, тягаючи до засмальцюваного рота все більші та більші шматки, аж за щелепами в нього тріщало. Як уже він вдовольнився так, що ледве дух зводив, то обітерся рукою й промовив: „Слухай, земляче! Дуже мені сподобалася твоя скатірка. Вона мені була-б дуже до речі отут у лісі, де ніхто не готує мені їжи по людському. То може ми з тобою поміняємося. Онде в ьюточку моого куріння висить старий ранець. Ти не дивись на те, що він непоказний та добре поношений, то байдуже: цей ранець чарівний і має велику силу. Тільки нікода, що він мені ні до чого, а ця скатертина була-б мені раз у раз у великий пригоді:“ — „Ну, то пепереду я хочу знати, — озвався парубок: яку ж то силу має той ранець?“ — „Я тобі скажу. Ось слухай, — відповів дровопал: як ти постукаеш в нього рукою, то зараз перед тобою за кожним гуком з'являтимуться ефрейтор з шостьма чоловіками і з усім своїм причиндаллям, зброею та амуніцією. I що ти їм звелиш, то все робитимуть, як найлучче.“ — „По мені, як більш ти нічого не хочеш, — сказав хлопець: то я даю свою повну згоду на таке міняння,“ — й дав дровопалові свою скатертину, а сам зняв з гвіздка старий салдацький ранець, начепив його собі на спину й, попрощавшись з хазяйном,

рушив далі. Як у же одішов геть-геть від дровопалового куріння, то схотів зробити спробу своїму придбанню й поступав рукою об ранець. Враз перед ним, мов з землі виросли, стали шестеро бравих козаків, а поруч ефрейтор, котрий спитав парубка: „Що звелите, мій пане-хазяїне?“ — „Негайно сходіть до такого то дровопала й принесіть мені сюди мою скатірку-самобранку!“ Вони обернулись на ліво кругом і за малу часинку вже були в того дровопала, забрали без зайвої балачки скатірку й пренесли її парубкові. Взявши свою скатертину, хлопець звелів салдатам зникнути, а сам пішов далі, сподіваючися, що талан-доля ще не раз всміхнеться йому приязно.

Як було вже сонце на вечірньому прузі, надійшов він до другого дровопала, котрий так само сидів біля вогню й варив собі вечерю. — „Чи не вечерятимеш і ти зі мною разом?“ — спитав його приязний дядько: „Як що маєш охоту попоїсти картоплі з сіллю, та тільки без сала, то сідай і призволяйся!“ — „Ні, цього разу я сам тебе хочу покликати до себе гостем,“ — відповів наш подорожній, вийняв свою скатертину, простелив її на травичці й звелів уставитися йжею та напитками. Вони їли й пили вдвох, розбалакались і стали приятелями. По вечері дровопал промовив: „Онде вгорі на полиці лежить у мене старий обдрипаний бриль, котрий має дивну силу. Як хто його одягне на голову й оберне на собі, то зараз же загрімає гарматний огонь, не наче поруч стало дванадцять батарей, і ніщо не може встояти проти того огню, все падатиме додолу. Тільки мені той бриль ні на що не придатний, і я б дуже охоче зміняв його на твою скатірку-самобранку.“ — „То й гаразд!“ — пристав до такого міняння парубок, взяв бриля, нап'яв його собі на голову, а скатірку зоставив дровопалові. А як одійшов трохи від дровопалового куріння, то стукнув об ранець, викликав своїх салдатів, звелів вернути собі скатірку і пішов далі. — „Як воно ловко йде одно до другого,

подумав про себе: а тільки, мені здається, що ще майому талану не прийшов край.“ І справді такі сподіванки не обдурили парубка. Ще минув день, а на другий він натрапив на третього дровопала, котрий так само, як і ті два перших, нічим не міг привітати подорожнього, як тільки злиденною бараболею без сала й смальцю. Парубок його добре почастував і нагодував їжею скатірки-самобранки, так що дровоцалові вона вельми сподобалася й. він став набиватись подорожньому своєю чарівницею сопілкою, котра мала ще більшу силу, ніж бриль. Доволі було дмухнути в ту сопілку, як падали всі стіни, всі фортеці, а цілі села й міста нищились у пень, ставали руйновищами та згарищами. І з цим дровоцалом у хлопця склалось міняння, і далі було те саме, як і попереду, то-б-то вернув собі хлопець силою свою скатірку-самобранку. Так що на сам-кінець опинився він хазяїном і ранця, й бриля, й сопілки. — „Тепер, — сказав він сам собі: я став непереможно дужим чоловіком. Буде з мене: прийшов час вертатись додому та подивитись, як то живуть мої брати.“

Як прийшов він додому, то побачив, що брати за свое срібло-злoto побудували гарні будинки, завели добре хазяйство й жили в роскошах, не маючи журби. Він пішов до них. Та коли ті побачили його в обдрипаній одежині, з стареньким ранцем за плечима, в напівдранім брилю на голові, то не схотіли такого старця призначати за брата й відшуралися його зовсім. Вони глумилися з парубка, кажучи: „Тобі не личить бути нашим братом, бо ти зневажав срібро й злoto й прагнув зовсім іншого, кращого талану собі. Ми вже думали, що ось вернеться наш брат пишним, мов могутній король, а він притъопав, як останній старець!“ І не схотіли говорити більш із ним, а просто витурили в шію. Тоді дуже розгнівався менчий брат, постукав кілька разів об свій ранець, доки не з'явилася півтори сотні солдатів перед ним, всі в повнім ладу й знарядді. Він звелів ім негайно

розбурити братові будинки так, щоб цеглина на цеглині не зісталася лежати, а потім загадав своїм хлопцям обом домовласникам всипати лози стільки, щоб пікура на них порепалась, щоб воїн обидва добре в тяму взяли, з ким мають діло. Як таке стряслося, то між людьми пішов лемент, позбігалися сюди люди й хотіли визволити старших братів від наруги, та нічого не могли вдіяти проти озброєних солдатів. Тоді довели вони до відому самого короля про такий злочин менчого брата. Король дуже розгнівався й звелів своєму генералові піти з великим

G.

загоном солдатів і вигнати з міста того паливоду й злочинця. Та чоловік з ранцем легко наскликав собі стільки солдат, скільки йому бажалось. Він у пень розбив того генерала

й програв усіх з побитими носами. Король промовив: „Треба укосякати того приблуду,” — і посілав на другий день ще більше військо, та й тому судилася така сама доля, так само й ці опіклися. Менчий брат виставив проти ворога далеко більше салдатів, а щоб нивидче скінчти баталію, то обернув з пару разів бриля круг голови. От тоді почалась гарматна стрілянина! Королівське військо було в пень побите й порозбігалося, хто куди влучив. Потім сказав найменчий брат: „Доти не помирюся з королем, покиль він не віддасть за мене своєї дочки та покиль я його іменем не почну панувати над цілою державою.“ І про це дав звістку королеві, а той так сказав дочці: „Нужда закон ламає. Мені, дочки, нічого не застатьється, як зробити те, що вимагає цей парубок. Як я хочу миру й хочу зберегти на голові корону, то мушу коритися й віддати тебе за нього.“

То так і справили весілля. Та королівна була дуже невдоволена, що має чоловіком звичайну просту людину, котра ходить у драному паганому брилі й тягає при боці старого ранця. Вона дуже хотіла відкараскатися від нього й думала про те день-у-день і ніч-у-ніч, щоб вигадати якийсь хитрий заход. Потім подумала: — „А може в тому ранці його чарівна сила схована?“ І з тією думкою почала до чоловіка лаштитись, горнулась до нього й була приязною, а як у того серце розм'якло, то спитала: „Як би ти зняв той свій паганий ранець; він так тебе гидить, що я мушу тебе соромитися.“ — „Моя ясочки, — відповів їй чоловік: в цьому ранці полягає моя сила, бо покиль він на мені, я не боюся ніякої сили на всьому світі,“ — і росказав їй про чарівну силу, котру має ранець. Королівна припала чоловікові до грудей, обняла його, ніби, для того, щоб поцілувати, а на ділі для того, щоб відв'язати ранця. А як зняла, то втікла з ним, постукала по ньому рукою й звеліла тим салдатам, котрі з'явились, схопити свого попереднього чо-

ловіка й прогнати з королівського палацу. Салдати послухалися, а недобра жінка послала ще більше людей за ним, щоб вигнали його зовсім з держави. Він би-б так і загинув, як би не зосталося при ньому бриля. А то, як тильки випустили його і стали в нього руки вільні, він двійчи обернув на собі бриля, і тоді загрімали гармати і стали все нівечити й нищити. Таке скоїлося, що прийшлося самій королівні йти до нього й благати милости. Вона так благала, так упадала перед чоловіком, так присягалася бути вірною, що той дався на умовлення й помирився із нею. Вона прикинулась такою ласковою, такою приятною до нього, удаючи, ніби дуже любить свого чоловіка, що з'уміла вдруге обдурити й потрапила довідатись про бриля. Чоловік йї признався, що коли хто й відбере в нього ранця, то все-ж таки нічого йому не вдіє, аж покиль зоставатиметься при йому його старий бриль. Як уже вона знала про цю другу потаємницю, то діждалася першої ночі, коли чоловік заснув, забрала його бриля, а самого звеліла викинути геть на вулицю.

Та ще зоставалася в обдуреного двічі чоловіка чарівна сопілка. З великим гнівом він витяг її з кешені і що-сили було став дути в неї. Зараз же начали подати й розсипатися на попіл всі мури, всі фортеці, міста, села й всякі селитиби. Під тими руїнами погинули вбитими і король, і королівна. І як би він не придержав своєї сопілки, не випустив її з уст та подув би ще пебагатко, то все-б кругом розбурилось, попадало-б одним великим руйновищем та згарящем, і не зісталося-б в цілій державі каміння на каміні. Після того вже ніхто не наважувався йти проти такого могутнього чоловіка: всі корилися йому, як найдужче, і він без клопоту осівся королем і запанував над цілою державою.

Золота пташка.

В дуже давні роки був один король, котрий мав при своєму палаці великий чудовий сад. В тому саду росло таке дерево, на котрому родили золоті яблуки. Як уже яблуки наливались, то всі вони бралися на рахубу й пильно доглядались. Аж ось якогось дня одного яблучка не долічились. Негайно про те було доведено до відому короля, а той звелів ставляти щоночі під деревом сторожу. У короля було три сини, то з них на першу ніч він послав найстаршого в сад. Як надійшла північ, то королевіч ніяк не міг подолати сну й заснув мов убитий, а ранком знову не доставало одного яблучка. Другої ночі пішов на сторожу середульший син короля. Так і цьому так само не пощастило, бо як пробило дванадцять годин, то й цей королевіч заснув, а на ранок знову не долічувалися одного яблучка. Отак дійшла черга до найменчого сина, та король не дуже на його покладався і сподівався, що цьому ще менч поталанить, піж його братам. Проте попустив, щоб і менчий пішов на сторожу. Королевіч ліг під яблунею, сторожко чатував і не дався, щоб сон його переборов. Як була північ, то почув він, як щось зашуміло в повітрі, і побачив як при місячному сяйві підлетіла до дерева пташка, у котрої все пір'я на тілі було з блискучого золота. Пташка сіла на яблуню й ледве заходилася клювати яблучко, як королевіч пустив в неї стрілу. Пташка знялася й полетіла, та як стріла в неї влучила й поранила, то одно перо випало й упало додолу. Королевіч підняв те

перо, приніс рашком до короля й розказав батькові, що діялося в нічі. Король скликав усю свою державну раду, і кожен радник завіряв короля, що таке перо, як оце, має далеко більшу ціну, як ціла держава з усім своїм добром.— „Як що їй справді це перо таке дорогоцінне, як ви кажете, — промовив король: то який мені толк з одного? Я хочу їй мушу придбати усю пташку.“

Найстарший брат негайно зібрався в дорогу і, покладаючись на свій розум, сподіався неодмінно доскоочити золотої пташки. Як він уже проїхав не малий шматок дороги, то зустрів на возлісі великого гаю лисицю. От він підняв свою рушиницю й став націлятися, щоб її вбити. Аж лисиця промовила йому по людському: „Ось не стріляй в мене, юначе: я дам тобі добру пораду. Ти, я знаю, ідеш, щоб знайти золоту

пташку, і заїде сьогодня в одно село. В тому селі стоять дві харчевні одна проти другої. В одній харчевні всі вікна будуть світитися і там всі гулятимуть, мов на бенкеті. Туди ти не йди. А йди в другу харчевню, дарма що вона виглядатиме непоказною.“ — „Як може мені такий дурний звірь дати добу пораду?“ — подумав королевич і вистрілів, та не влучив в лисицю, і та тільки роспустила хвоста й майнула в ліс. Після того королевич поїхав далі своєю дорогою і над вечір був у тому селі, де стояли дві харчевні одна проти другої. В одній чути було співи, — там люде пили й танцювали, а друга була убога й непоказна з надвору. „Я був би великим дурнем, як що пішов би в якусь нікчемну халабуду, а не покористувався б сусідньою гарною харчевнею,“ — подумав королевич і пішов у ту, котра світилася всіма вікнами. Там він добре повечеряв, вдовольнив і голод і спрагу, добре насмоктався медів та запіканок і так там отaborився, що забув про все на світі: і про батька, і про золоту птицю і про всі добрі поради.

Як минуло чималенько часу, а саршого королевича нема й нема, то зібрався тоді в ту саму дорогу середульний син короля, сподіваючись, що він таки зуміє доскоочити золотої пташки. Так, як і старшого, перестріла його в дорозі лисиця й дала йому добру пораду, однак і цей королевич занедбав лисичою радою. Як був він у тому селі з двома харчевнями, то з вікна тієї, де всюди світилося, визирнув старший, побачив свого брата й гукнув до себе. Середульний не встояв перед спокусою, пішов в ту веселу харчевню і так само там отaborився, став день-у-день піячити й про все забув думати.

Знову минув не малий час. То вже захотів найменчий королевич рушити в дорогу й спробувати свого щастя-долі. Батько спершу не хотів про те чути, кажучи: „Шкода заходу; такому, як ти, ще менч поталанить, ніж старшим братам, а як приключиться яка біда, то такий, як ти, не

знатиме, чим собі пособити. Ось не рушай краще.“ Та королевич не вгавав доти, покиль король не дав своєї згоди. Як був цей поблизу лісу, то побачив ту ж саму лисицю на возлісі. Вона так само прохала не вбивати її й дала добру раду юнакові. Королевич був милосердний і промовив: „Не турбуйся, лисичко, я тобі не робитиму нічого лихого.“ — „І ти в тому не каятимешся, — сказала вона парубкові, а далі додала: а щоб тобі швидче прибути на місто, то стань позад мене й наступи мені на хвіст.“ І тільки то королевич примостиився на лисичому хвості, ак побігла лисиця так швидко, що аж дух забивало, й ніщо їй не було перешкодою — ні колоди, ні груддя. Як були вже вони в селі, то королевич послухався поради й не передуючи пішов у злиденну непоказну харчевню, де гарненько собі переночував. Ранком, як ступив він на шлях і вийшов на широкий степ, то там його вже дожидала лисичка й сказала: „Я хочу ще де-що тобі порадити та навчити, що саме тобі слід далі робити. Ось іди та йди прямісенько, нікуди не звертаючи. Так ти дійдеш до замку, перед котрим на брамі лежатиме щілий загон солдатів. То ти тим не журися, бо всі вони спатимуть, аж хроптимуть: проходь поміж ними і простуй-в самий замок, а там мінай всі кімнати, аж поки не ввійдеш у невеличку кімнату, де висить у дерев'яній клітці золота пташка. Біля тієї клітки висітиме ще й друга, порожня; тая буде золота, царська й пишна. От же стережися виймати пташку з дерев'яної клітки та садовити в роскішну золоту, бо тоді може прилучитися тобі велика біда.“ По тій мові лисиця знову простягла свого хвоста, а королевич примостиився на ньому і так полетів вперед, що аж вітер гув в ушах і дух забивало, і ні камінь, ві колода не робили їм перешкоди. Як уже був він в замку, то все там знайшов таким, як казала лисичка. Королевич пішов в ту кімнатку, де була золота пташка в дерев'яній клітці, а золота клітка стояла поруч порожнею. Тройко золотих яблучок валялося

в ріжких кутах в кімнаті. Тут і стало на думку принцеві, що було б зовсім смішним, як би він таку гарну пташку та повіз в дерев'яй клітці. То він не зважаючи на лисиччину раду, вийняв пташку з її непоказної клітки й пересадив у роскішну. Як була вже там тая пташка, то зараз же счинила наймовірний крик. Від того крику попрокидалися вартові салдати, кинулися до королевича, схопили його й одвели до тюрми. А на другий ранок його привели на суд і, як звичайно буває, присудили на смерть. Однак король сказав, що подарує йому життя при одній умові, а саме тій, щоб королевич добув йому золотого коня, котрий бігає швидче вітру. То вже король обіщався тоді не тільки не карати його на смерть, а ще нагradити золотою пташкою.

Тоді зібрався королевич в дорогу та був сумний і важенько зітхав, бо де ж то він шукатиме того золотого коня! І як виrushив, то знову зустрів свого старого приятеля лисицю: вона сиділа край шляху. „Бачиш, — промовила вона:

от ти всю
свою справу
попсуває сам,
бо не послу-
хався моєї ра-
ди. Та під-
бадьорись, я
хочу тобі ще
раз стати в
пригоді й рос-
казати як іде

ти можеш здобути золотого коня. Іди звідціль прямісенько, нікуди не звертаючи; згодом ти дійдеш до одного замку, де на стайні стоїть золота коняка. Перед стайнєю лежатимуть конюхи, та вони спатимуть, аж хроптимуть, і тобі легко буде без зайвого клопоту вивести звідтіль коня. Тільки пам'ятай одно: зостав на коневі паганенько сідло з дерева та шкури,

а не займай золотого, що лежатиме поруч, бо ішак тобі не обминути знову ліха.“ Потім лисичка простигла свого хвоста, королевич гарненько на ньому примостиився й полетів, тільки в ушах вітер гув та дух в грудях забивало, а ні купії, пі груддя їм не були перешкодою. Все було так, як казала лисичка. Він зашов у стайню і побачів там золотого коня. Та як побачив поруч золоте сідло, то мимоволі заворушилася в нього думка: „Тож буде сором такому ладному коневі, коли на ньому не лежатиме таке сідло, котре парочимо для нього зроблене.“ Та ледве-ледве доторкнувся кінь до сідла, як зараз же почав голсно ржати. Тоді позіскакували всі конюхи, кинулася до стайні, схопили королевича й одвели до тюрми. А на другий день суд присудив його покарати на смерть. Однак король давав згоду подарувати королевичу життя, а ще до того й золотого коня, як що парубок візьметься добути йому королівну з золотого замку.

З пригніченою душою рушав королевич в дорогу і на своє щастя швидко знову зустрівся зі своїм старим приятелем-лисичкою. „Слід би було покинути тебе на поталу, — сказала лисичка: та мені тебе шкода, і я хочу ще раз стати тобі в пригоді. Ото як ти йдеш, то так просто й дійдеш до золотого замку. Увечорі ти вже будеш там, а вночі, як усюди полягають спати, тоді піде королівна в купальню, щоб скупатися. І як вона йтиме, ти підскоч до неї й поцілуй, то вона піде за тобою, і тоді можеш взяти її з собою, куди схочеш. Тільки дивись, щоб вона не прощається зі своїм батьком-матіррю, бо знову біда тобі буде.“ Після цого простила лисичка свого хвоста, знову на йому примостиився королевич, та так собі полетів, що тільки вітер гув в ушах та дух в грудях забивало. Як був він вже біля золотого замку, то все тут так складалося, як казала лисичка. Королевич підождав шівочі; як навколо всі люде заснули, тоді вийшла чарівна принцеса з замку, щоб покупатись. Тільки вона наблизилась до того міста, де приховався юнак, як він вп-

скочив ій на зустріч і поцілував. Тоді принцеса сказала, що охоче піде з ним, куди він схоче, тільки прохала, обливаючись слізами, чи не міг би він її дозволити попрощатися з батьком-матіррю перед далекою дорогою. Королевич понереду протиречив, та коли вона все дужче й дужче пла-кала, а далі впала перед ним навколошки, то він пустив її. Ледве дівчина підійшла до батькового ліжка, як прокинувся і король, і всі інші, хто був у замку, і зараз же схопили королевича й одвели в тюрму.

На другий ранок король сказав юнакові: „Тобі більш не животіти, і тільки в тому разі ти знайдеш собі порятунок і милості, як що оцю гору, котра стоїть перед викнами моого замку й завважає бачити крайовид, ти зрівняєш з долом за вісім день. Як що пощастиТЬ тобі зробити таку робету, тё подарую тобі не тільки життя, а ще в додачу віддам тобі свою дочку.“ Королевич негайно почав копати та роскидати землю по долу, що було снаги. Та коли минуло сім день, то побачив він, що вся його робота менч, чим нічого. Він стратив всяку надію на порятунок і дуже за-смутився. Над вечір сьомого дня до нього прибігла лисичка й сказала: „Ти не заслуговуєш того, щоб я тобі допомагала. Ну, та хай і цього разу допоможу тобі: йди собі спати, а я тут сама упораюсь з роботою.“

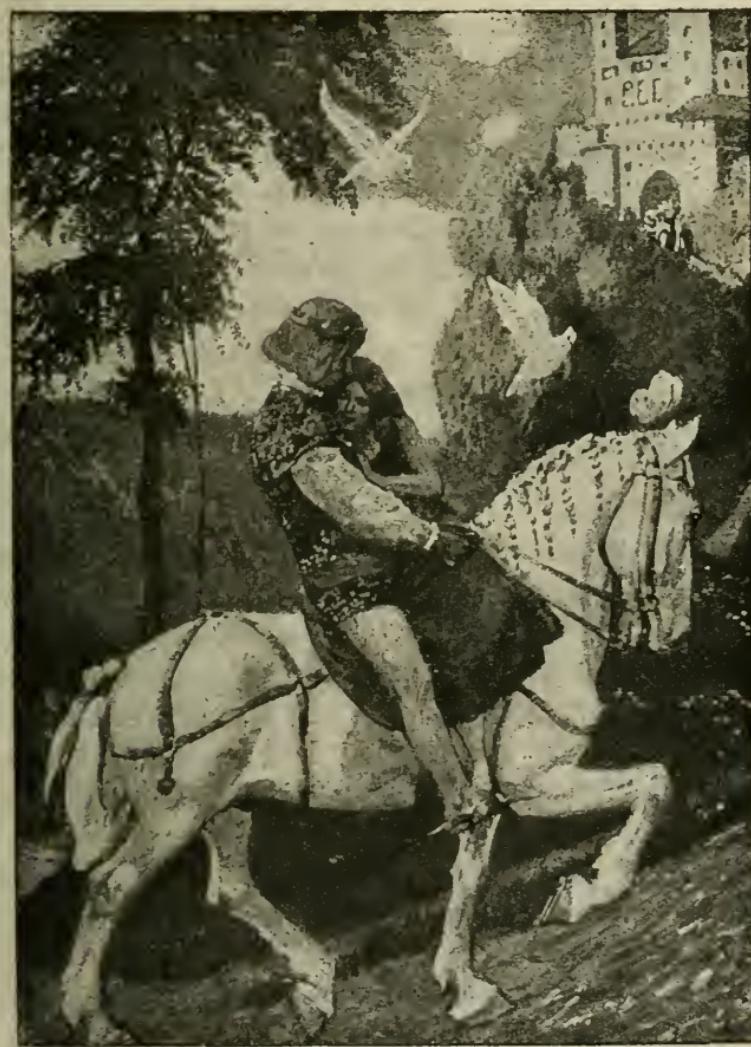
Другого дня вдосвіта, як прокинувсь королевич та зирнув у віконечко, то побачив, що гори мов і не було перед замком. Юнак радій та веселий поспішив до короля й довів до відому, що його умова виповнена і чи вже хотів старий, чи не хотів, а мусів держати своє слово кріпким і віддати королевичу свою доню-красуню.

Тоді вони обое виrushili з замку в дорогу. Небага-то пройшовши перестрілі вони вірну лисицю, котра сама до них прибігла. „То вже саме найкраще ти маєш, — промовила вона: от же до цієї дівчини-зорі з золотого замку неодмінно треба придбати її золотого коня.“ — „А як же-ж його доскочити?“

спітав королевич. — „А я тобі скажу як, — відповідала лисиця: перш за все одведи царівну тому королеві, котрий послав тебе в золотий замок. Там їй зрадіють бозна як і охоче віддадуть тобі за неї золотого коня, а з ним ти далі орудуватимеш. Як матимеш коня, то сідай зараз же на нього, попрощайся любенько з усіма, а в останнє простягни руку своїй зорі-царівні. А як візмеш її за руку, то одним махом підхопи її, посади до себе на коня й помчись звідтіль що духу. Ніхто тебе не дожене, бо той золотий кінь бігає швидче вітру.“

Все склалося щасливо, і королевич втік з царівною-зорею на золотому кові. Лисиця не відбилася від них, наздогнала її сказала: „А тепер я ще хочу допомогти тобі добути її золоту пташку. Як будеш ти поблизу того замку, де знаходитьться золота пташка то зостав царівну-зорю на мене, а сам ідь з конем до короля. Як той побачить коня, то буде не знати який радій і дасть тобі золоту пташку за нього. Як тільки будеш мати ти в руках клітку з пташкою, то не дляючись скоч на коня й вертай сюди до нас, а тут знову візьмеш свою царівну-зорю й поїдеш з нею далі.“ Як і цього разу щастя-доля всміхнулися королевичу, як мав він при собі всі три скарби й ладнався вертатися додому до батька, то лисиця прощаючись йому сказала: „А тепер ти повинен мене нагradити за мою поміч.“ — „Що-ж ти хочеш, щоб я тобі дав за те?“ — спітав королевич. — „Як будемо ми там у тому лісі, де ти мене вперше зустрів, то застрель мене на смерть, одрубай мені голову й усі лапи.“ „Ото-б була гарна поляка за поміч! — сказав королевич: ні, так дякувати не можна.“ — „Як ти не хочеш мене вбити то мушу я тебе покинути. Та попереду, чим я зоставлю тебе, хочу ще в останнє дати тебе добру пораду; стережися двох вчинків: не купуй м'яса з шибениці і не сідай на цамрину крипці.“ I після того лисиця побігла й зникла в лісі.

А королевич думав тим часом: „Що то за дивний звірь, які в нього чудні думки! Хто-б то куповав мясо з шибенниці?! І чого-б то я сідав на пяртину криниці коли зроду

в мене не було до того охоти?“ Отак міркуючи, поїхав королевич зі своєю царівною-зорею далі в батькове царство. Як вертався, то довелось йому проїздити через те саме

село, де зосталися піячти обидва його брати. Коли був він уже там, то побачив, що по всьому селу йде велика біганина та метушня. Як спітав він, чого то такий тут лемент, то йому сказали, що ось зараз вішатимуть на шибенниці двох чоловіка. Коли він наблизивсь до того міста, де стояла шибенниця, то побачив, що збираються повішати нікого іншого, як його рідних братів, котрі тут пакоїли всяких паганіх вчинків і розвіяли все своє добро на п'янство та роспustу. Він став питати, чи не можна-б було якось визволити обох горопах. — „Як що ви хочете за них заплатити, то їх пустять.“ — відповідали йому люде: та тільки на віщо ці нікчемні люде здалися вам, навіщо ви будете занапашати свої грощі за них?“ От же королевич не став над тим міркувати, а зараз же викупив обох, і коли ті невигляди були випущені на волю, то покликав їх обох їхати додому з ним разом.

Так гуртом подорожуючи, доїхали вони до того лісу, де колись вперше стрілися з лисицею. День був паркий, а тут в холодочку й на мурожечку сонце не так пекло, то старші брати й сказали: „Ось давай відпочинемо отут біля криниці, трохи пополуднуємо та вип'ємо по чаю.“ Менчий королевич пристав до тієї думки й серед батачки якось зовсім забувся про розмову з лисицею та й сів на цямрину криниці. Тільки то він сів, як обидва брати кинулися на нього і вкинули його головою вниз у криницю, а потім забрали собі царівну-зорю, золотого коня й золоту пташку та й поїхали з ними, як зі своїм здобутком, до батька додому. „Ось ми як вернемось, — халились вони м'ж собою: не з самою золотою пташкою, а ще ж маємо і золотого коня, і царівну з золотого замку здобутком!“ Дома з того дуже втішалися, тільки лишенько: кінь ічого не ів, пташка не щебетала, а царівна-зоря сиділа та все плакала.

Найменчий королевич проте не загинув. На його щастя криниця була суха, і він упав на м'який мох та так добре,

що навіть не дуже й забився, а тільки що не міг ніяк звідтіль вилізти. І в цій пужді визволила королевича та сама вірна лисиця. Вона прибігла до криниці, стрибнула вадно і дуже його лаяла, на віщо він занехаяв її раду. — „Ну, та дарма, — додала кінець кінцем щира приятелька: я-ж тебе так не покину, а таки витягну на світ Божий.“ І звела королевичу вхопити її за хвоста, цупко держатися, щоб не зірватися, а потім вистрибнула сама з глибини й юнака визволила з біди. „Та ще ти не здихався всіх лих, ще тобі загрожують всякі напасти, — казала лисиця парубкові далі: твої брати не зовсім вірять в твою смерть і щоб здихатись тебе, то поставили навколо лісу сторожу, котрій звеліли, як тільки вона вздрити де тебе, то щоб негайно убила.“ Тут поблизу криниці сидів убогий старець. З ним королевич помінявся своєю одягою і в такім убранні сяк-так добрався до королівського замку свого батька. Ніхто його не міг познати, а тільки пташка відразу почала весело щебетати, кінь — істи, а царівна-зоря перестала плакати. Старий король дуже здивувався: „Що-б то могло значити?“ спитав він. Тоді царівна з золотого замку так йому відповіла: „Я й сама гаразд не зпаю: то була я дуже смутна, а зараз мені весело на серці. Мені так здається, ніби до мене прийшов мій правдивий наречений.“ І після того дівчина росказала старому всю правду, дарма що обидва лихі брати погрожували її вбити, як що вона викаже на них кому-небудь. Король звелів зібратися перед його очима всім людям, хто був у замку й біля нього. Тоді прийшов з усіма й менчий королевич, передягнutyй убогим старцем. Однак його відразу познала царівна й зараз же кинулася йому на шию. Старий батько дуже розгнівався, звслів сбох старших синів склонити й засудити, а менчого повінчав з царівною-зорею й призначив своїм заступником на троні.

А як же-ж то сталося з бідою лисичкою? А ось як. Минуло богато часу після вінчання, і от якось зайшов

королевич знову у той ліс, де її бачив, і зустрівся ви'ять із нею. Вона сказала йому: „Тепер ти маєш все, чого тільки може бажати людина від свого талану-щастя, а своїй недолі я не бачу кінця-краю, і все-ж таки то в твоїй силі мене визволити з біди.“ І знову невідступно благала королевича, чи не вбив би він її та не повідрубував би її голову й усі лапи. Тільки королевич зробив усе тее, чого прохала лисиця, як вона перевернулася з лисиці на людину. І то був ніхто інший, як брат царівни-зорі; він тільки тепер визволився з лихих чарів, котрі держали його досі в звірячій постаті. І вже як став королевич людиною й оселився у своєї сестри та її чоловіка, то тепер уже не ніщо пе завважало їхньому щасливому життю, аж доки вони були на цьому світі.

Дванадцять сердюків.

 одного королевича та була наречена й він її дуже кохав. Одного разу, як він сидів вкупі зі своєю любою молодою і втішався, її бачучи, прийшла звістка, що його старий батько-король дуже захворів і хоче перед тим, як умерти, побачити свого сина.

Тоді королевич сказав своїй нареченій: „Серденко, я мушу іхати додому і покинути тебе саму, то зоставляю тобі на згадку про себе оце колечко. Як стану я королем, то вернуся до тебе й візьму з собою.“ Рушив ото він у дорогу, а як був дома, то недужий батько уже доходив. Старий сказав синові: „Моя любо дитино! Я хотів тебе бачити ще раз перед своєю смертю, щоб ти мені обіshawся одружитися з тією дівчиною, котру я тобі нашукав,“ — і назвав йому одну славнозвісну королівну, котру вже висватає тим часом для сина. Королевич так був збентежений та приголомшений лихою недугою батька, що зовсім не думаючи промовив: „Добре, любий тату! Ваша воля буде

для мене святою.“ Після того старий король склепив свої очі й умер.

Як уже був королевич той королем, він, як годиться, посватав ту королівну, що назава батько, а та подавала йому рушники. Як почула про таку невірність свого нареченого його перша молода, то так вельми вдалася в туту, що трохи собі лиха не заподіяла. Тоді її батько й каже їй: „Моя люба дитино? Скажи бо мені, чого ти така сумна? Чого-б ти не за бажала, я радніший все тобі дістати. Дівчина трошки подумала, а тоді й сказала батькові: „Тату любий! Дай мені одинадцять душ дівчат, однакових зі мною обличчям, вродою, станом та зростом.“ А король їй: „Добре, доню, — каже: як що тільки можна буде твою волю вволити, то зроблю її з дорогою душою,“ — і зараз же звелів вишукати по всьому королівству одинадцять таких дівчат, котрі були-б зовсім подібні його дочці.

Як уже всі дівчата були вишукані й привезені до королівни, то вона звеліла пошти дванадцять однаковісінських повних парадних убрань, які носять королівські сердюки. А як одежа була пошита, то звеліла всім одинадцяти дівчатам передягтися в сердюцьку форму й сама теж убралася в неї. Потім попрощалася з батьком, виїхала з ними з дому й поїхала до замку свого колишнього нареченого, котрого й досі все ще кохала. Там вона спитала, чи не треба королеві сердюків, то щоб брав він їх всіх до себе на службу, не різнив їх. Король подивився на парубків і не познав своєї попередньої молодої любої лівчини, а як були всі вони бравими молодцями, то він охоче їх узяв до себе на службу, і вони стали всі дванадцять сердюками короля.

А в короля та був лев, дуже мудрий звірь, котрий знов все таємне та приховане. Одного вечора той лев і каже королю: „Ти думаеш, що то в тебе справді дванадцять сердюків?“ — „Ти помиляєшся, як так думаеш, — говорив лев: то всі дванадцять — дівчата.“ — „Це щось неймовірне, — зауважив король: як ти можеш те доказати?“ — „О, це не важко зробити: звели поси підлогу твого передпокою горохом, — навчав лев: то тоді

сам побачиш. У чоловіка тверда хода, і він як ходитиме по горосі, то не зрушить з місця й одного зернятка, а дівчина як ітиме по йому, то й шкрябне, і дряпне, й поводочить ноги по підлозі так, що увесь горох роскотиться по закутках.“ Королеві сподобалася тая рада і він звелів притрусити підлогу передпокою в своїму замкові горохом.

Та знайшовся такий слуга у короля, котрий як прочув, що хотять сердюкам зробити спробу, зараз-же пішов та й розказав їм усе чисто, додавши: „Лев хоче доказати королеві, ніби ви всі дівчата.“ Королівна подякувала тому слузі, а своїм дівчатам-сердюкам звеліла: „Як будете ходити по горосі в передпокої, то ступайте твердо.“ Ранком другого дня гукнув король всіх своїх сердюків до себе в передпокой. Ті, як увійшли до нього, то ступали так твердо, що ні одного горохового зернятка не покотили й не зрушили з місця. Коли вони пішли назад, то король сказав левові: „Ти мені збрехав: вони всі ходять, як чоловіки.“ А лев йому на те й сказав: „Вони вправились довідатись, що то ти іх на спробу ставляєш і назнарошно ходили твердою хodoю. Ось звелі принести в твій передпокій дванадцять самопрядок з днищами та гребінками, то й побачиш, як вони будуть біля них крутитись та втішатись. А чоловік того віколи не робитиме.“ Королеві сподобалася рада, й він звелів поставити в передпокій самопрядки з днищами й гребінками.

А той слуга, знову те все виказав. То царівна, як була на самоті, звеліла своїм дівчатам: „Щоб ні одна з вас і не глянула на прядильне причиндалля: пересильте себе, та не подайте знаку.“ Другого ранку гукнув їх до себе король. От як вони проходили через передпокій, то ні единий сердюк, навіть, не озирнувся на самопрядки та гребінки. Тоді король удруге сказав левові: „Ти мене обдурив — вони всі хлощі, бо ні один і не глянув на самопрядки.“ А лев знову свое: „То вони довідались, що ти іх ставляєш на спробу, і назнарошно перемогли себе.“ Ну, та король не хотів більше няти віри левові.

А ті дванадцять сердюків раз-у-раз були при королі, ходили з ним на полювання, то-що, і де далі, то все більше він їх полюбляв. От одного разу так сталося, що, як були вони всі з королем на полюванні, то прийшла звістка про прибуття до замку нової наречененої короля. Тільки то почула таку новину справедлива молода, як у неї так стислося серце, так стало їй недобре, що вона стратила притому її упала додолу безсилою. Король думав, чи не приключилося що з його вірним сердюком, підскочив до нього її, думаючи допомогти, роз хрестав на їйому сорочку. І тоді побачив на грудях те колечко, котре подарував своїй першій нареченій, а як глянув її в обличчя, то вже одразу познав свою кохану. Тоді так зворушилось її серце жалем, що він її поцілував, а як вона росплющила очі, то промовив: „Ти моя, серденько, а я — твій, і ніхто в світі нас не роз'єднає.“ А другій своїй молодій одіслав посланця її прохав її вертатись до свого царства, бо вже, мовляв, у нього є вірна дружина, а, відомо, коли знаходять старий ключ, то нового не треба. Після того згуляли бучне весілля, і лев знову був у короля в милості, бо-ж він казав правду.

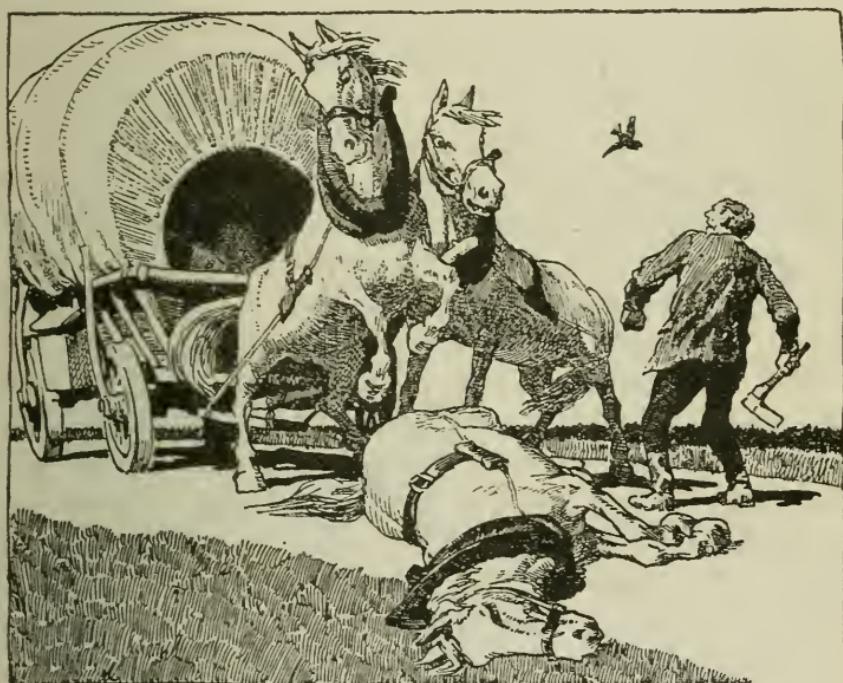
Завзятий Горобець.

Bального пса, що стеріг овечу отару, та був дуже лихий хазяїн пастух, котрий раз-у-раз мордував його голодом. Як уже собаці зовсім набридло таке злідденне життя, то він, сумуючи та журячись, покинув отару й пішов світ за очі. Аж ось перестрічає його горобчик і питаете: „Пане-брате, чого то ти такий зажурений?“ — „А тому, — озвався пес: що мру з голоду.“ То горобець знову йому каже: „Ось ходімо, пане-брате, зо мною до міста, то я тебе там на-годую до схочу.“ Собака й пішов з ним. Як були вже вони

в місті й прийшли на ринок, то горобець звелів собаці: „Зоставайся тут, а я тобі кину сюди зверху шматочок м'яса.“ Та тоді злетів на м'ясній рундук, озирнувся на всі боки, чи не бачить його хто, а потім злетів на прилавок, дъюбнув шматочок м'яса й потяг за собою, аж покиль не дотяг до краю стола, а після скинув його додолу собаці. Пес ухопив той шматок, побіг з ним у закуток і там любенько увобрав. А горобець знову каже: „Ну, а тепер ходімо до другого рундука, там я тобі здобуду другий шматочок, щоб був ти ситий. Як собака з'їв і другий шматок м'яса, то горобець його спитав: „А що брате-собако, чи вже наївся?“ — „Спасибі, м'яса я доволі наївся, — сказав той: а от хліба не з'їв ні крихотки.“ — „То й хліба тобі дам, — сказав горобець: тільки ходім зо мною.“ Пішли вони до хлібної ятки. Тут горобець поцупив пару бубликів і скотив їх додолу, а як собаці після того ще хотілося, то повів його до другої ятки та й ще й там скотив йому додолу паліничку. Як собака й цю убгав, то горобець спитав: „А що, брате-собако, чи вже ситий?“ — „А ситий, по здоров тебе Боже, — відповів пес: тепер би-б добре було піти кудись на часинку за місто на спочивок.“

Так вони собі й пішли кудись на шлях. День був паркий та гарячий, і як товариші завернули за ріжок, то собака й сказав: „Такий я зморений, що не пагано було-б трохи подрімати.“ — „Гаразд, то й засни, — присогласився горобець: а я тим часом посижу ось тут на гілочці. То собака розлігся собі посеред дороги й заснув. Як ото він там крішко спав, став наблизатися до того міста підводчик. У нього на возі лежало дві бочки вина й їхав він трома кіньми. Як зазирив його горобець і побачив, що той не хоче об'їхати пса, а суне накоченою колією, на котрій саме лежав пес, то зараз же гукнув підводчикові: „Фурмане, не роби того, бо я тебе зроблю старцем!“ А підводчик тільки пробубонів собі під ніс: „Кажи там, ти мене старцем не

зробиш,“ — оперезав коней добре пухою й парочито погнав їх на собаку, так що переїхав бідного пса утоперок і розчавачив його на смерть. Тоді горобець крикнув дядькові услід: „За те, що вбив на смерть моого брата-собаку, ти збудешся і вога, і коней!“ — „Овва! І воза, і коней...“ — сказав підводчик: мілко ти плаваєш, горобче, щоб міг мені пошкодити,“ — і поїхав собі помалу далі. Тоді горобець забився під редюжку, котрою були накриті бочки, та як

заходився дзьобати чопка, то доти його довбав, покиль той не ослаб і не випав. Як же-ж линуло тоді вино з бочки, то мов би й не було його там, а підводчик, навіть, і не бачив, що то в нього діється на возі. Вже геть-геть проїхавши, озирнувся дядько назад і помітив, що чогосьувесь віз, колеса й полудрабки мокрі, став роздивлятись і тоді довідався, що одна бочка порожнісенька. „Ой, головонько бідна!

Та я-ж буду старцем!“ — заголосив дядько. „Ні, дядечку, цього ще мало,“ — сказав горобець, злетів його коневі на голову й почав довбати очі. Як побачив таке підводчик, то скочив лушню й хотів нею гакнути по горобцеві. Коли-ж горобець знявся в гору на дерево, а лушня так гепнула по голові коняці, що тая звалилася додолу мертвовою. „Ой, лишенко, бідний я чоловік!“ заголосив дядько. „Та ще не зовсім!“ — сказав горобець і, як підводчик поїхав далі парою коней, то він удруге зашився під редюжку й витяг чопка з другої бочки й випустив вино з неї на шлях. Вбачивши таке лихо, підводчик скочився за голову: „Ой, горенько! Бідний я чоловік!“ — „Та ще не зовсім!“ — відповів горобець і, сівши на лоба другої коняки, став їй видовбувати очі. Тоді сюди підскочив підводчик, скочив лушню й хотів нею вбити горобця. Коли-ж горобець пурхнув собі вгору на дерево, й лушня так гакнула коня по лобі, що той одразу впав мертвим. — „Ой, лишенко! Бідний я чоловік,“ — закричав дядько. — „Та ще не зовсім,“ — відповів йому горобець, сів на третю коняку та й став і цій очі з лоба видирати. То дядько, паленіючи злом, і цій дав лушнею посеред голови, та не влучив у горобця, бо той упав сяя знятися в гору, а вбив одразу й останню свою коняку. „Ой, горенько! Бідний я чоловік!“ — скрікнув дядько. „Та ще не зовсім!“ — озвався горобець: я ще й дома в тебе поницу твоє добро,“ і по цій мові полетів геть.

Прийшлося підводчикові покинути серед шляху свого воза, й ішов він додому роспалений гнівом та роздосадуваний пригодою. „От, горе, — сказав він жінці: яка мені біда прилучилася! Усе вино порозливав і коней повбивав!“ — „Ох, чоловіче, — відізвалася на те жінка: якась тут лиха итиця залетіла до вас у двір! Вона позбрала видимо-невидимо всякої иташви й ті сараною напали на нашу пшеницю і чисто всю її поїли та пообивали зерно додолу.“

Вийшов тоді дядько на двір, глянув на свою нивку, аж там сидить тієї пташи на пшениці незлічиме число, а посередині між ним горобець похожає та порядкує. От він і зітхнув: „Горенько мені, бідний я чоловік!“ — „Та ще не зовсім! — відгукнувся горобець: тобі ще, недобрий чоловіче, прийдеться життя рішитись!“ — і пурхнув вгору.

Як так позбувся дядько всього добра, то пішов він похнюшившись до хати, сів злий та роз'ятрений гнівом і досадою десь у запічку. Аж ось знову підлетів горобець до вікна, постукав дзьобом у шибу й гукнув: „Ей, дядьку! Я тебе ще й життя рішу!“ Тоді чоловік схопив кощобу й пошурив нею в горобця. Та в горобця він не влучив, а шиби всі чисто в вікні потрощив. От тоді горобець влетів через бите вікно в хату, сів на припічку й вигукнув: „Ей, дядьку! Я тебе ще й життя рішу!“ Як схопиться той, як ухопить сокиру, то мов стерявся: давай нею бити по печі,

де сидів горобець, то так і розвалає піч. Сів горобець на стола, — він і стола порубав, далі було те саме з ослонами, божницєю, поліцями, а кінець - кінцем дурний дядько поваляв і стіни своєї хати, а горобця все ніяк не міг

влучити. А потім уже якось схопив рукою. Тоді жінка його й питає: „Може давай я його вб'ю?“ — „Ні, — сказав чоловік: то буде для нього мало, я хочу йому завдати великої муки й живцем проковтну цього невигласа!“ Та й справді взяв і проковтнув горобця живцем. Коли ж каюс-

ний горобець давай дряпатись там у середині і видряпався аж у самий рот, а тоді висунув голову й крикнув: „Ей, дядьку! Я тебе життя рішу!“ Тоді чоловік дав жінці сокиру й сказав: „А ну, жінко, одрубай йому голову, як він визирне в мене з рота!“ То жінка як гуннула, та не влучила в горобця, а голову чоловікові так і розваляла надвое. Після того горобець випурхнув і зник.

Маленькі ДОМОВИКИ.

аз жив такий швець-чоботарь, що ні з того, ні з цього так зубожів, що вже нічого не зосталося у нього за душою крім шматка шкури ва пару черевиків. То він порізав ту шкуру з вечора, а ранком думав почати шитво. А як був він людиною з чистою совістю, то без журби та гризоти ліг собі спочивати, покладаючись на Царя Небесного, й солодко заснув. Ранком, помолившися Богові, хотів він сідати за працю, аж бачить — стоять покроені черевики вже пошиті на його робочому столику. Дуже він тому дивувався й не знат, що його думати, що й казати на таку несподіванку. Взяв ті черевики в руку, щоб гарнійше роздивитись на роботу. Бачить — робота чиста й добра, ні единого шва нема недодільного, так гарно пошиті, що хоч на зразок бери. А трохи перегодя зайшов до його в майстерню покупець, побачив, що черевики добрячі, сподобав їх і дав за них дорогче, ніж звичайна ціна була. То вже швець за ті гроші набрав шевського товару на дві пари черевиків. Знову покроїв він їх з вечора, а ранком думав взятися за шитво. Коли-ж не треба було, — бо як прокинувся він на другий день, то побачив, що обидві пари черевиків уже готові. Не було знову нестачі й на покупців. Цього разу він так добре вторгував, що вистачило йому на чотири пари черевиків. На третій

ранок і ці чотири пари були готові, і так воно собі йшло що день Божий: що накроїть та наріже швець з вечора, то ранком стоїть вже пошите. За малий час швець став возможненьким, а там далі, то й зовсім багатим чоловіком. Якось увечорі на передодні Різдва чи Водохреста, покроївши товар і лягаючи спати, сказав швець жінці: „Ішо, як би-б ми шеї ночі не спали та підгляділи, чия то спасенна душа так шікується за нами?“ Жінці ця думка сподобалась; вона засвітила світло, а після обое сковалися в куточку кімнати за одяжою, котра там висіла, і стали чатувати. Як була вже північ, то прийшло туди два маленьких, гарненьких чоловічка, посідали за шевським варстатором, взяли нарізані черевики й почали іх точати й набивати гвіздям своїми малюсенькими рученятами та так жваво та швидко, що швець з дивовижі не міг очей з них звести. Вони не встали, аж покиль не покінчали всієї роботи, а як все вже було готове, тоді позіскакували й швиденько десь зникли.

Другого дня жінка й каже чоловікові: „Ці маленькі домовички зробили нас багатими, то треба нам показати, що ми їм вдячні. І знаєш як? Я їм пошию сорочечки, штаненята, жилетки та чумарочки і кожному сплету по парі панчошок, а ти зроби ім черевички кожному.“ Чоловік і каже: „Добре, зробімо так.“ А увечорі, як уже все було зроблене, то вони поклали свої дарунки замісць нової заготовки, а самі поприховувались знову в куточку між одяжиною. Опівночі домовички повискаювали й хотіли зараз же братись за діло. Та коли не знайшли нарізаної шкури, а замісць неї гарненьку новеньку одежинку, то спершу дуже здивувалися, а далі стали виявляти велику радість. Неймовірно швидко вони повдягалися, обсмикали на собі новий одяг причопурились і заспівали:

Адже-ж правда — чоцурні з нас панчі?
Як ми раді, що надалі не шевці! . . .

І довго стрибали та казились по хаті, гасали по стельцях та ослонах і втинали гонака. А потім у присядку новилітали за двери. З того часу вони більше не приходили помагати шевцеві в його роботі. Та той не ремствуває на них, бо його справи йшли добре і поки й віку його було, то в усьому знаходив талан та щастя і ні в чому вже не знав нестачі.

Як шестеро пройшли через увесь світ.

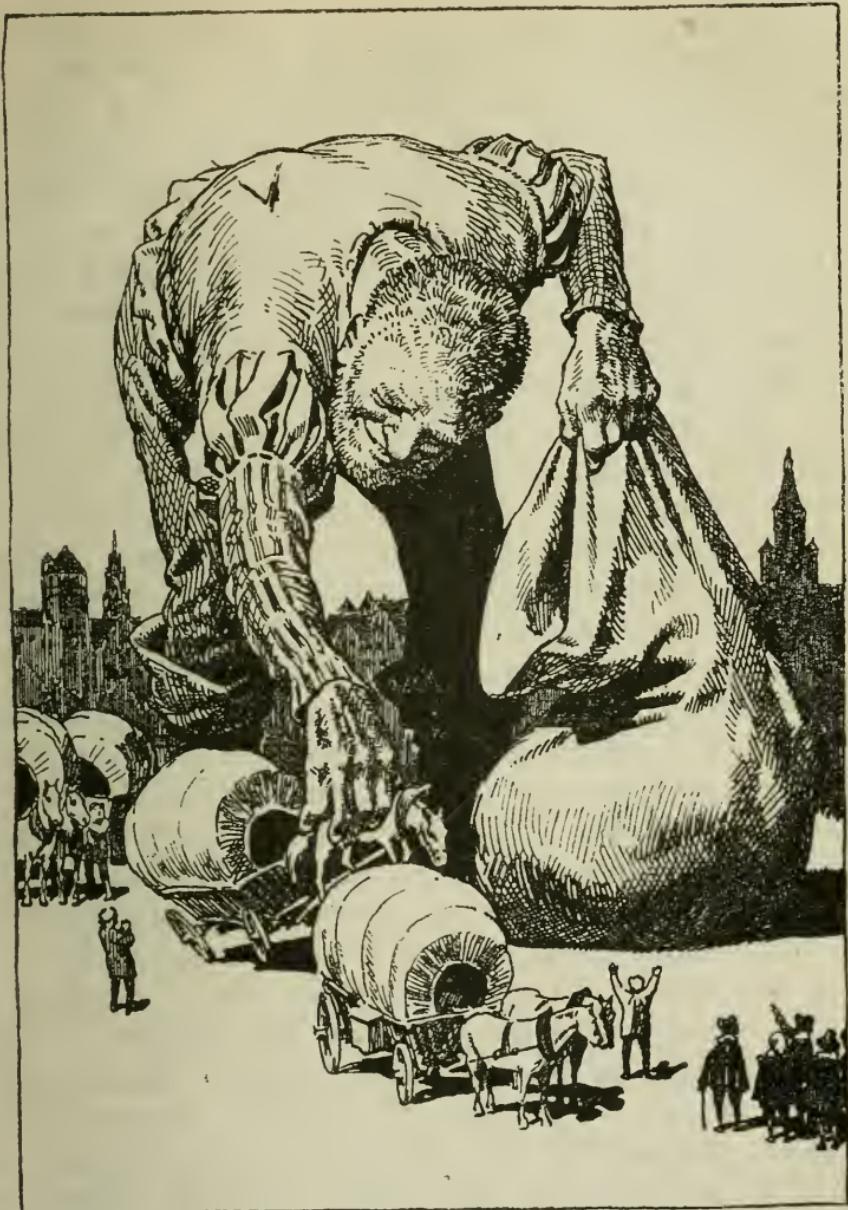
Онись був такий чоловік, що знався в усіх мудрих та таємних науках. Він служив у війську, був на війні й показав себе бравим та завзятим воякою. Як кінчилася війна, то дали йому одставку й три шаги харчових грошей на дорогу. „Ну, пождіть-же, — промовив він: я цього вам не подарую! Я знайду собі таких побратимів, що сам король мені мусить дати всі державні скарби.“ І такий був розгніваний на неправду, що пішов від людей геть у ліса. Там він зустрів такого величезного чоловіка, що на його очах висмикнув з землі іштесь дерев з корінням, мов би стеблинин бур'яну якого. То він йому й сказав: „Хочеш мені бути слугою й піти зо мною в світа?“ — „Добре, — відповів той велетень: ось нехай я тільки віднесу додому матері оберемок дровеца,“ — та взяв одну деревину й оперезав нею, мов перевеслом, ті другі п'ять, підняв оберемок на плечі й поніс додому. А потім вернувся й пішов за своїм паном-хазяїном, котрий йому сказав: „Ми вдвох з тобою обійдем увесь світ упоперек.“ Як пройшли вони там кілька годин, то зустріли мисливця. Він стояв, обіпершися на одно коліно, мав наладнану рушницю й націлявся. То пан його й спитав: „А в що то ти, мисливче, націляєшся?“ То той йому й відповів: „На десять

верст одвідціль сидить на гілочці дуба муха, то я хочу їй прострелити ліве око.“ — „Ого, то ходім зо мною, — промовив мудрий чоловік: як будемо ми всі троє в гурті, то нам нічого не стоятиме пройти через увесь світ.“ Мисливий одразу пристав до того пана в товариство. Як пройшли вони небагато, то побачили сім млинів, у котрих крила тільки миготили, так швидко крутилися, а між тим ніякого вітру не було й знати, і навколо ні один листок не ворувався на дереві. То мудрий чоловік сказав: „Не можу добрati толку, як ті млинові крила круться, бо-ж не чути ніякого вітру.“ Йдуть вони далі і вже як відійшли від тих вітряків на десять верст, побачили чоловіка, котрий сидів на дереві й одну ніздрю придергував пучкою, а другою дув. „Земляче, а гов! — гукнув йому мудрий чоловік: що бо то ти там робиш на маківці дерева?“ А той їм зверху й відповідає: „Ta в десяти верстах звідціль стоять семеро вітряків, то, я дму, щоб іхні крила крутилися.“ — „Он як! Ну, то ходім, чоловіче, зі мною! — запрохав його мудрий чоловік: як нас четверо буде в гурті, то ми легко через увесь світ пройдемо.“ Тоді той дмухайло зліз додолу і пішов з товариством. Ще трохи перегодя побачили вони чоловіка, котрий стояв на одній нозі, а другу піднявши вгору, держав рукою. То мудрий чоловік сказав йому: „Ta ти-ж, чоловіче, міг би зручніше стати й краще відпочити.“ — „А я, бачте, скороход, — відповів той: то щоб не дуже далеко сягати відразу, я й придержу одну ногу, бо як стану на обидві та побіжу, то віяка пташка мене не нажене.“ — „Оде добре! Ходімо зо мною! Як будемо ми всі п'ятеро вгурті, то легко пройдем увесь світ.“ То й цей пішов з ними. Щось ішле небагато вони пройшли, як зустріли якогось прудивуса, котрий так заломив свого бриля набакир, що той був тільки на одному усі. То мудрий чоловік і озвався до нього:

„А гов, парубче! I чого то ти так нарядився, як чирка на болячці? Ось одягни бриля по людському.“ —

„Не можу, — відповів той: бо як надіну я бриля рівно, то піде такий моріз всюди, що пташки замерзатимуть на льоту й податимуть, мов дощ, додолу мертвими.“ — „Он як! Ну, то ходімо з нами, — закликав і цього мудрий чоловік: бо як буде нас таких шестеро в одному гурті, то ми, граючись, увесь світ і вподовж і впоперек пройдемо.“

Ото й пішли всі разом далі. Йдуть та йдуть і приходять вони в таке місто, де король всіх людей сповістив, що відасть за того свою дочку заміж, хто побіжить із нею навипередки. А тільки-ж, коли не пережене її, то збудеться голови. То мудрий чоловік пішов до короля й сказав: „Я хочу спробувати випередити твою дочку, та тільки, щоб мій слуга біг замісць мене.“ — А король йому на те сказав: „Добре, нехай і так! От же, як програєте випередки, то мають загинути обидві голови: і твоя й твого слуги.“ Обговорили вони справу з усіх боків, списали й підписали, щоб стояло діло свято й кріпко. А тоді мудрий чоловік виправив ногу у свого скорохода й сказав йому: „Ну, тепер будь жвавим, визволяй, щоб наше було зверху.“ А було умовлено, що той виграє, хто попереду принесе глечик води з однієї дуже далекої криниці. От дали тоді кожному з противників, і скороходові й королівській дочці, по глечику, щоб вони в іх набрали та принесли сюди тієї води. Подано було знака, щоб обое зрушили з місця одразу. То за ту часинку, коли королівна пробігла щось може з півогона, той скороход уже й з очу зник, мов би його підхопило ураганом та понесло сухим листом за вітром. Зовсім трохи минуло часу, як уже був він біля криниці, набрав повен глечик води й вертався з ним до короля. Та як вертався, то почув таку втому, що схотілося йому відпочити. От він і ліг на дорозі, а щоб не заспати й швидко прокинутись, то поклав собі підголови кіньский кістяк, що валявсь тут серед степу, бо буде, мовляв, мулько лежати, то йому й не спатиметься кріпко. А тим часом і королівна добігла до

криниці, набрала води в глечик і теж стала вертатися додому, бо їй вона не аби-як уміла бігати. Як побачила вона на шляху чужого скорохода, то зраділа, що він спить,

і промовила: „Ну, тепер ворог в моїх руках,“ та ї за тим словом вивернула його гладишечку додолу. А той скороход лежить та спить і нічого того не бачить. Була-б справа загинула, як би-б не мисливий на щастя не визволив. А то він стояв на самому вершечку й дивився своїма гострими очима, як то там все діється. Він тоді промовив: „Не годиться, щоб королівна нас перевершила,“ — та ї стрельнув своєю рушницею так влучно, що геть поламав кістяк підголовами скорохода, а йому ніякісінької шкоди не вдіяв. Тоді скочив на ноги той скороход, глянув круг себе й побачив, що його глечик вивернуто, а королівна ген-ген опередила його. Проте він не піду pav духом, побіг вдруге до криниці, набрав знову в глечик води й прибув на місто аж на десять хвилин ранійш королівни. „Бачите, — сказав скороход: тільки тепер я росправив ноги, а попереду то була аби-яка хода, тільки слава, що біжу“

Королеві було дуже досадно, а дочці його тим паче, що доводиться їй виходити заміж за звичайного салдата. То вони вдвох, батько й доня, стали нищечком радитись, як би то їм здихатися того салдата з його побратимами. Король і каже дочці: „Я вигадав, яким заходом їх здихатись. Не бійся, вони ніхто звідціль не вирвуться з душою.“ А тим всім сказав: „А тепер, панове, милости прохаю до мене на бенкет: іжте, пийте й розважайтесь.“ І завів їх усіх у таку кімнату, де все було залізне: й стіни, й підлога, й двери і навіть віконниці на вікнах кутого заліза. В тій кімнаті застелили їм стола й нанесли всякого гарного питва й страв, а король запросив: „Заходьте, панове, призволяйтесь, бенкетуйте собі на добре здоров'я.“ А як ті зайдли в середину, то він звелів зараз же позамикати та позашпілати всі вікна й двери. А потім гукнув кухаря й загадав йому розіклести під тією кімнатою такий огонь, щоб усе залізо роспіклося й стало, як жар, червоне. Кухарь послухався, став напалювати підлогу, мов черінь у печі.

А наші подорожні тим часом посідали за стола й весело собі розважалися коло їстивного. Як стало парко в хаті, то вони думали, — мабуть, це після доброї випивки. А як далі стало робитися все гарячійше та гарячійше, як побачили вони, що всі двери й вікна позамикані та позашпіувані, то вже тоді збагнули, яку мав лиху думку проти них лукавий король. — „Ну, цього йому не зробити, — промовив тоді той, що носив бриля на бакир: він нас живцем не спече, бо я такого холоду напушту, що ніякий огонь його не подужає побороти.“ Та й поправив на собі бриля, щоб був він на голові рівно. Тут зараз пішов такий моріз, що аж страви на столі позамерзали, а в хаті всім дрижати прийшлося. Минуло після того години зо дві. Король думав, що вже перепалив своїх гостей на вугіль, і звелів повідмикати й очинити двери, бо хотів сам подивитись в середину. Як були двери відчинені, то побачив король усіх шістьох здоровісенькими та веселими. Вони дякували, що ім відчинено двери, бо казали, ніби так тут змерзли, що хотять піти на двір погрітися. І справді король побачив, що всі страви на столі були як крига холодні й попримерзали до мисок. Король дуже розгнівався, пішов до кухаря та й став його лаяти, чом то він не зробив по його приказу. А кухаръ відповів: „Гляньте самі: здається я напік підлогу добре, вона як жар червоні.“ Подививсь король і справді побачив, що під заливною кімнатою такий огонь жевріє. мов у пеклі, і тоді збагнув, що й цим заходом він не здихається шістьох гостей, нічого їм не вдіє.

Став король знову думки гадати, як йому спекатися непроханих гостей, покликав тоді до себе мудрого чоловіка й став йому говорити: „Може б ти, чоловіче добрій, взяв би з мене срібло й золото й відцурався моєї дочки? То я тобі заплачу скільки твоя душа забажає.“ — „Добре, — сказав мудрий чоловік: дайте мені стільки грошей, скільки

мій слуга здужає піднести, то тоді я зречуся вашої дочки.“ Король тим був дуже вдоволений, а солдат додав іще: „Через два тижні я прийду, щоб забрати ті гроші.“ А сам тим часом покликав усіх кравців з цілої держави, щоб усі гуртом посидали та зшили йому велику торбу. А як була та торба зроблена, то припоручив своїму слузі, тому, що колись висмикував дірева з корінням на дрова, взяти ту торбу на плечі та йти до короля за грошима. Як побачив король посланця, то задрижав: „Що то за величезний дядько, котрий несе за плечима таку торбину, де можна сховати цілу хату?“ Потім подумав: „Мабуть це йде він за грошима!“ І після того звелів принести сто пудів золота сюди за одним заходом, котре ледве донесли двадцять здорових хлопців. А посланець взяв його все однією рукою, сховав у торбу й промовив: „Що-ж то ви не все даете, як було по умові: цими грішми ледве денце торби укрилось.“ Тоді король звелів носити далі, і його люде тягали й тягали, а посланець усе бгав у свою згрібушу торбу. І як виносили все, що було в короля в скарбниці, то ще й пів торби не було напаковано. „Давайте ще далі, — казав посланець: жменями ви мосі торби не насиплете.“ Тоді прийшлося збирати золото по всьому королевству, і було наvezено сім тисяч шівод, а посланець їх усі разом з кіньми й волами повкидав у свою торбину: „Не буду-ж я роздивлятися, — казав він: мені ніколи — а братиму все, що приходить, аби швидче напакувати

свою торбу.“ А далі навантажив усю ношу собі на плечі й пішов до свого товариства.

Як король побачив, що одним одна людина потягла всі скарби цілої його держави, то дуже розпалився гнівом, скликав своє військо й звелів наздогнати шістьох подорожніх і відобрести взяте від нього золото й гроши. Два полки скоро наздогнали їх і крикнули подорожнім: „Ви у нас у полоні. Негайно вертайте торбу з золотом, а то порубаємо вас на січку!“ — „Що вони верзуть? — здивувався дмухайло: які то ми полонені? Попереду вони всі полетять під хмару, як стовб куряви!“ Та притис пучкою одну ніздрю, а другою так дмухонув, що обидва полки полетіли хто куди, тільки манатки на них теліпалися високо під хмарами та над кручами. Та вже один хорунжий став прохати милості, бо мав дев'ять ран і був бравий парубок,

так що не заслуговував такої ганьби. Тоді дмухайло трохи ущух, а як хорунжий спустився додолу щілим, то звелів йому: „Йди до короля й скажи, що скільки-б він не посилив полків — всі вони будуть під хмарами.“ Король, як почув таку звістку, то сказав: „Нехай ідуть, бо з ними не обберешся лиха.“ Отак ті шестеро принесли своє золото додому, любенько його поділили між собою і жили довіку в роскошах.

Доктор Всеугадько.

В одному невеличкому селі проживав вбогий селянин на імення — Рак. Якось запріг він воли, паклав повну гарбу дров, повіз до міста на базаръ і продав там свій крам за два карбованці якомусь панові. А той пан та був доктор. Зараз, як росплатився пан з дядьком за дрова, то поки той зводив рахубу та перевіряв гроші, він сів за стіл та й почав обідати. Позирнув селянин на найдки та напитки — все таке смашне та принадне, аж завидки беруть, дивлячись, — от йому й забажалось і собі зробитися доктором. Постояв він трохи, а далі не втерпів та й спитав пана: „Оде-б і я хотів бути доктором! Чи не можна як?“ — „Чому-б то не можна, — озвався пан: зробитися доктором можна і швидко й легко!“ — „А що-ж я маю для того зробити?“ — допитувався дядько. — „А ось що зроби, — став навчати його пан: Перш за все купи собі букварика, того, в котрім в середині півник на малюваній. Далі спродай свої волики й гарбу та справ гарну одіж і все причиндалля, яке годиться для докторського діла. А потім ще загадай зробити собі бляшану виїзжу з таким написом: „Доктор Всеугадько“ і прибий її до воріт своєї хати. Ото й все!“ То дядько чисто все так і зробив, як йому пан нарадив. Як трохи він уже подокто-

рував, небагато ще правда, обікрадено було одного пана — хтось підчебричiv всі гроші з залізної скрині. Що пан не робив, а злодiй нiяк не мiг зловити. От йому хтось і порадив поїхати в те село, де жив дядько Рак, та спитати доктора Всеугадька, бо той, мабуть, знає, хто покупив грошенята. Пан звелiв запрягти карету, приїхав в те село й спитав Рака, чи не вiн то є доктор Всеугадько? — „Та я-ж i e,“ — похвалився селянин. — „Ну, то їдьмо зi мною, — сказав тодi пан: та поможи менi знайти вкраденi грошi.“ — „Добре, поїду, — не перечив дядько: а тiльки, щоб зi мною разом i моj жiнка Гапка поїхала.“ Пан на те пристав, посадовив обох iх до себе в карету й гайдя на свiй хутiр. Як приїхавши увiйшли вони всi в панську господу, то була саме обiдня година й на столi стояли посуд та закуски. Пан запросив доктора полуднувати. — „Спасибi, паночку, — подякував той: а тiльки, щоб i жiнка моja Гапка разом зi мною обiдала.“ Посiдали всi, щось там з'iли з закуски, а може й по чарцi випили, аж ось вносить лакиза першу страву. То дядько легенько сiпнув жiнку за рукав та й каже iй: „Гапко! Оце, щоб ти знала — найперший.“ Вiн, бачте, хотiв жiнцi сказати, що то тiльки тепер починається справжнiй обiд i що цей лакиза першим вносить страву. А лакеевi, котрий обiкрав пана разом з iншими, здалося бозна що, нiби то Всеугадько вже познав в ньому злодiя та показує жiнцi: „Оце, мовляв найперший злодiюга!“ Звiсно, на злодiєвi шапка горить. Злякався сердешний, вискочив з панських покоiв до своiх товаришiв-злодюжок та тримтячи й похвалився їм: „Бiда, браття: цей Угадько, бий його сила Божа, все вже знає! Так просто на мене й показав: оцей каже — перший!“ То вже другий аж до землi прирiс, так не хотiлося йому йти, а що вдiеш — треба! Як увiйшов i цей з черговою стравою до панського столу, то глянув на його доктор та й знову сiпнув жiнчину рукав: „Оце, Гапко, вже другий!“ А в лакизи так серце й йокнуло, ледве вий-

шов з хати мов нє своїми ногами. І третьому так само не пощастило, бо ѹ про нього Угадъко сказав жінці: „Дивись, Гапко: оцей буде вже третій!“ Четвертий вніс свою страву в макітерці під покришкою — так пан звелів, бо хотів вивірити тяму Угадъка. Як була макітерка на столі, то пан і спітав доктора: „А ну, покажи, чи вміеш ти вгадувати: а що тут, в цій макітерці? Впізнаєш?“ Там були ва-

рені раки. Подививсь дядько на макіtru, як баран на нові ворота, та ѹ зітхнув: „Ех, лишенько! Бідна твоя головонька, раче!“ Як почув таке пан, то аж скрикнув: „Чи ба — вгадав! От диво! Ну, то, мабуть, вгадаеш, хто мене обікрав.“

Слuzі-ж тому, що чув цю розмову, зробилося неймовірно страшно ѹ він очима моргнув на доктора, щоб той на хвилинку вийшов з ним з кімнати. Як вийшов до них Всеугадъко в затишний закуток, то всі четверо призналися йому, що то вони вкрали гроші. Вони казали, що раднійші віддати гроші назад, а крім того ще ѹ своїх дадуть йому нє малу суму, аби тільки він нє виказав на них панові, щоб не позбуватись їм живоття. Потім вони повели його в сад

і показали, де саме приховані гроші. Доктор Всеугадько був тим дуже вдоволений, вернувся до пана, сів знову за стіл і промовив: „Спасибі Вам за хліб-сіль, а тепер я хочу глянути в свою книгу й пошукаю схованки покрадених грошей.“ Тே чув п'ятій послугач і подумав собі: „Сховаюся я у запічку: спробую, чи таки справді цей Всеугадько такий майстер все вгадати.“ Забився він у запічок, а доктор витяг з кешені свого букваря й почав його перегортати, шукаючи тієї сторінки, де був намальований півень. Гортав, гортав і довго ніяк не міг патрапити на нього, то й промовив у голос: „Я знаю, що ти тут сидиш. Ось годі ховатись, вилазь сюди!“ Тому, що сидів у запічку здалося, що то мова про нього, а ні про кого іншого. То перелякався сердешний не знати як, виліз зі свого закапелка, вібіг на двір, мов опечений, і похвалився своїм: „Ну й чоловік же цей: він все чисто знає!“ А тим часом Всеугадько повів пана в сад, показав, де лежать покрадені в нього гроші — там було все до копійки. А як він не виказав нічого на злодіїв, то взяв і з хазяїна й з усіх злодіїв добре гроші за свою роботу й вернувся додому зі своєю Гапкою багатим та славнозвісним чоловіком.

Дух у пляшці.

 дному бідному дроворубові довелося дуже бідувати: він працював в ранньої зірки до пізньої ночі, а надій на краще життя не знати було. То от як він наскладав з важкого свого заробітку невеличку копійчину, сказав він своєму единому синові: „Ти в мене, сину, єдина дитина, і я хочу всі ці гроші, що загорював крівавим потом, дати на твою освіту. Як навчишся чомусь путньому, то годуватимеш і доглядатимеш моєї безпорадної старости, коли я вже нездужатиму робити

діла, а сидітиму у запічку дома.“ Хлопець пішов до вищої школи й там так пильно вчився, що вчителі не знали, як вже його й хвалити. Пройшов він там два курси, ще не скінчив усієї науки, аж тут всі гроші розійшлися, жити далі не було за віщо. Довелося хлопцеві вернутися до батькової оселі. „Ах, мій синочку! — зітхнув старий батько: нічого я тобі не можу більше дати, бо така тепер дорожнеча, а заробітки пагані, то ледве-ледве стає на хліб насущний.“ „Не журіться тим, тату, — відповів хлопець: коли на те Божа воля, то може воно так і на краще вийде. Якось то буде!“ От як другого дня збирався батько в ліс, щоб цюкаючи сокирою заробити ва прожиток, син йому й каже: „Нехай і я піду з вами в ліс: може чим допоможу в роботі.“ — „Добре, сину, — озвався старий: та, мабуть буде тобі важко почервах, бо не привичаєній ти до такої суворої праці; ледве чи поможеш ти мені, тим паче, що сокира в мене тільки одна, а на другу, то при моїх зліднях я й не спроможуся.“ — „То сходіть, — порадив син батькові: до сусіда й позичте в нього сокиру на той час, покиль я не зароблю на власну.“

Батько так і зробив: позичив у сусіда сокиру, а як на другий день поблагословилося на світ, то обидва вони пішли в ліс. Син добре допомагав батькові в роботі і був увесь час і веселий і свіжий, мов би за іграшками. Як підбилося сонечко геть-геть високо й стало над головами, то батько й каже: „Ну, сину, давай відпочинемо, ось покрепимо сили їжею, то опісля у нас йтиме діло і далі так добре, як досі.“ А хлопець взяв окорась хліба в руку і відповів: „То ви, тату, їжте та відпочиньте з годинку, а я зовсім не стомлений і хочу трохи походити по лісу: може де натраплю на птичі кубла, або що.“ — „Ото непосидячий який ти! — сказав батько: чого ти будеш никать по лісу? Ти-ж тільки знеможеніш й не могти мені руки звести. Ось зоставайся тут та сідай біля мене.“

Хлопець все-ж таки пішов у ліс, дорогою кусав окрасиць і весело позирав в густе зелене гілля, шукаючи, чи не знайде часом де птичого кубельця. Так шастаючи по лісу підійшов він до величезного старого дуба. Дереву було, мабуть, багато сотень літ і воно було таке товстенне, що й п'ять душ не могли-б обніяти його руками біля коріння. Хлопець спинився й став оглядати тисячолітнього велетня. „Мабуть тут на йому сила всякої пташи поробила собі кубла“ — думав він. Аж ось здалося йому, ніби хтось поблизу загомонів. Він прислухався й почув, як хтось придушеним голосом гукає: „Визволь мене! Визволь мене з неволі!“ — Парубок озирнувся на всі боки — ні, нікого не видко й близько. А голос було чутно; він стугонів, мов би під землею. „Та де-ж ти, е?“ — голосно крикнув хлопець. „Я тут, внизу, між корінням дуба. Визволь мене! Пусти мене на волю!“ — так відізвався той невідомий голос. Хлопець став шукати, став роздивлятися між корінням дуба, перегортати лист та ломачя й кінепь-кінцем натрапив на невеличку колдобинку, в котрій лежала невелика пляшка. Він взяв її в руки, підняв, поставив проти світу й побачив там в середині якусь тварючку, схожу трохи на жабу. Вона стрибала вгору, чиплялася лапками об скло й гепалась раз-у-раз на девце. „Визволь мене! Випусти мене на волю!“ — благало те чудернацьке створіння. Хлопець, не сподіваючись нічого лихого, ухопив пробку й витяг її з горлянки тієї пляшки. Тут відразу вихопився звідтіль дух і почав рости й ширшати. Він так швидко побільшувався, що через малу часинку вже став здоровенним дядьком і плечима сягав до середини того дуба, під яким був схований. Ця лиха потвора стояла перед парубком і зразу-ж напалася на нього: „Чи ти знаєш, — залящала вона скаженим голосом: яка тобі дяка за те, що ти мене випустив з пляшки?“ — „Ні, — відповів хлопець ніяк не лякаючись: звідкиль я можу те знати?“ — „Ну, то я тобі скажу, — грімав

дух: більше ти не житиш, бо я вкорочу тобі віку!“ „Тобі треба було сказати мені те попереду, то я-б не випустив тебе з пляшки, — сказав хлопець і додав: і ти не маеш ніякого права відбирати мое життя, це тобі кожен скаже!“ — „А вже-ж! Дуже мені треба те знати! — відповів дух: що ти заробив, те ти матиш! Чи не думаєш ти, що я з чиею ласки опинився

в плящі? Ні, голубе! То мене було покарано. А я поклав — хто мене визволить, тому я рострошу голову!“ — „Пожди, — сказав парубок: так скоро такі справи не робляться!

Цопереду я хочу знати, чи справді ти був у тій маленькій пляшечці, котру я розкуприв — може-ж діло було інак, і я зовсім не винний. Та й чи справді ти дух? Як зуміеш знову вліти в пляшечку, ну тоді я тобі повірю і вже тоді не перечитиму тобі — роби зі мною, що знаєш.“ Дух на те промовив хвалькувато: „То не мудра справа, — і зараз же став менчать і за яку хвилину зробився таким маленьким та тоненьким, як попереду і без силкування вліз в горлянку пляшечки, а далі вже був на її денці. Тільки він там опинився, як хлопець миттю схопив стару пробочку, заткнув пляшку, а після кинув її в ту саму колдобинку, де вона лежала між корінням попереду. Отаким побитом опинився дух у дурнях.

Хлопець уже наладнався вертатись до батька, коли дух почав благати жалібним голосом: „Ой, лишењко! Випусти бо мене, випусти на волю!“ — „Ні, — відповів хлопець: вдруге я тебе не випущу. Хто вже раз хотів мене звести зі світу, того я пе випущу вдруге, впіймавши його.“ — „Як ти мене визволиш, — голосив далі дух: то я тебе так награжу, що матимеш ти на все своє життя всього вщерть.“ — „Ні, — знову озвався парубок: ти мене й цей раз так одуриш, як попереду.“ — „Ти прогавиш свою долю, — провадив своє дух: я тобі нічого лихого не зроблю, а награжу тебе щедро.“ Хлопець подумав: „Зважусь його випустити. Мабуть же він додержить своє слово і в усякому разі не робитиме мені лиха.“ Та й втяг пробку в пляшки. Дух і цього разу вихопився в один мент звідтіль, швидко зробився велетнем і промовив: „На, візьми собі в подяку оцей мій дарунок.“ — і простяг хлопцеві невеличкий клаптик полотна, схожий на пластир. „Як ти одним краєм його потреш рану, то вона одразу загоїться, а як другим краєм потреш шматок валіза, то вона стане сріблом.“ — Це ми зараз вивіримо, — відповів хлопець, взяв сокиру й рубнув по корі зелене деревце, а опісля доторкнувся до роспанаханого місця подарованим пластиром. Аж і справді

в один мент зарубка на корі затяглася й так зажила, мов ніколи не була зроблена. — „Бачу, що справа добра, — промовив парубок: тепер можна нам попрощатися.“ Дух подякував хлопцеві за своє визволення, а хлопець духові — за гарний дарунок і зараз же пішов помалу до батька.

„Де ти досі дляся, — прискипався батько: чого то ти забув про роботу? Я-ж тобі казав, що тобі не вистачить сили на таку роботу: чом мене не послухав?“ — „Не гнівайтесь, тату, — відповів хлопець: я надолужу.“ — „Як раз, надолужиш, — зовсім розсердився старий: що то вже за робота!“ — „Ось гляньте, тату: оте дерево я так зараз робатиму, що воно на тріски розсиплеться.“ Та взяв свою шматинку й нею пошарував сокиру, а потім що сили гакнув сокирою об твердий сук. Однак через те, що залізо перетворилось на срібло, тоувесь гостряк сокири зігнувсь і осів. „Е, тату! Та ви-ж мені дали пагану сокиру — вона вся осіла й тупа, мов цеглина.“ Старий злякався: „Ой, горенько! Що-ж то ти наробив! Тепер треба платити за сокиру, а чим, то Господь Святий знає!... Опе і вся користь, яку я маю з твоєї допомоги.“ — „Не гнівайтесь, тату, — озвався син: за сокиру я вже якось сам заплачу.“ — „Ах ты, дурна голово! — вилаявся батько: з чого то ти платитимеш? У тебе-ж нема нічого, крім того, що я тобі даю. То все в тебе бурсацькі чмелі в голові гудуть. У нащі може ти й багато тамиш, от же в нашому дроворубному ділі ти ні до чого!“

Трохи перегодя син сказав батькові: „Тату, я більше не можу робити, то давай пошабашимо!“ — „Овва! — сердивсь старий: чи не думаеш ти, що мені слід позакладати руки в кешені по твойому? Мені треба робити й робити, а ти рушай додому.“ — „Тату, та же я вперше в лісі і сам не знайду стежки додому. Ось ходімте вдвох...“ Як у батька гнів ущух, він кінець-кінцем піддався синовим умовлянням і пішов разом з ним додому. Ідучи сказав синові: „Йди на базаръ та продай цю попсовану сокиру.

Побачиш, що за неї вторгуеш, а вже решту докладатиму я, щоб заплатити сусідові за його струмент.“ Син взяв сокиру й відніс її до міста, до когось з золотарів. Той зробив спробу сріблу, а потім поклав на тереза, щоб зважити. А як зважив, то сказав: „За неї можна дати чотириста карбованців, а тільки в мене нема таких грошей при собі“ — „Ну, — промовив парубок: то дайте мені, скільки у вас є, а остатча нехай буде за вами.“ Золотарь дав йому триста карбованців, а сто зосталося боргом. Після того парубок вернувся додому й сказав: „Тату, в мене є гроші. Йдіть до сусіди, та спітайте його, що він хоче за сокиру.“ — „Це я й сам гаразд знаю, — відповів старий: за неї треба дати карбованця й шість копійок.“ — „Ну, то дайте йому два карбованці й дванадцять копійок. Це буде вдвое більш і так буде гаразд. Ось гляньте: хвалити Бога, грошей я маю доволі!“ І тут же дав батькові сто карбованців і додав: „Тепер вам ніколи не буде скрутити та злиднів. Живіть, щоб було вам найкраще.“ — „Боже Милостивий, — здивувався старий: де це ти доскочив такого багатства?“ Тоді син росказав батькові все чисто, яка то йому трапилася пригода у лісі і як то він в надії на свій талан-долю зробив сьогодня першу щасливу спробу. З грішми він знову вернувся до вищої школи, вчився там далі, а як мав чарівничого пластиря, котрий гоїв всякі рані, то зробився славетним на увесь світ лікарем.

Семеро швабів.

Раз зібралися до купи семеро швабів-бурлаків: перший був пан Шульц, другий — Яклі, третій — Марлі, четвертий — Егерлі, п'ятий — Міхель, шостий — Ганс, а сьомий — Фейтлі. І надумались вони посунити всі гуртом в світа, пройти землю від краю до краю, пошукати всяких пригод та накоїти таких славних діл, щоб про них слава до десятого коліна не вмерла. А як схотілося їм пуститися в подорож з доброю зброєю і йти,

нікого не боячись, постановили вони зробити й взяти з собою правда тільки одного списка, зате-ж дуже довгого й міцного, хоч в мури ним гати. Цього списка взяли всі семеро разом: перед правив найсміливіший та найдужчий, то-б-то пан Шульц, за ним інші по черзі, а Фейтлі був останній.

Пішли ото вони в світа. Якось одного дня в косовицю чималенько пройшли наші шваби, а проте, як уже звечоріло, то ще до бліжчого села, де вони збирались переночувати, зоставався добрий кавалок дороги. Йдуть вони сінокосом та прислухаються, чи не заворушиться де ворог, бо вже добре смеркло, то страшно. Аж ось недалечко позад них поза копицею пролетів чи хрущ, чи може й жук-рогач і так загув неприязно, що Боже... Пан Шульц злякався сердега, ледве списка з рук не випустив, аж щіт холодний покотився по спині та з під пах і все тіло на йому затримило: „Слухайте, слухайте! — гукнув він товариству: ій-Богу я чую, як торохтить десь військовий бубон!“ Яклі, котрий держався за список зараз після Шульца і котрому вже не знати що почулося носом, стоячи серед натовпу, промовив: „Безперечно щось тут трапилось поблизу, бо мені вдарив у ніс крутий смород пороху й смалятини.“ Як почув те пан Шульц, то кинув списка й дременув на втьоки, перехопився через загородку біля стожка сіна, щоб там приховатись. Та як скочив на землю, то наступив на зуб'я грабель, воставлених там обіч стожка. Граблі повернулися і держальном так гакнули Шульца по лобові, що в того аж очі рогом виперло. „Ой, лишенько! — завещав він не своїм голосом: ой, беріть мене, люде добрі, в полон, бо я здаюся, здаюся на вашу ласку!...“ То вже тоді всі інші шестеро збились до купки, мов ягнята, та й собі стали голосити: „Як ти здався, то й я з тобою разом! Як ти здався, то й я з тобою разом!...“ Кінець-кінцем, як, не дивлячись на їхню здачу, ніхто з ворогів не підходів, не в'язав їх і не брав у полон, розчовпли наші шваби, що то вони помилились. А щоб не пішла між люді глузлива про них поголоска, щоб не підняли їх люді на глум та не зробили з них посміховища, по-

клялися вони один перед одним, що доти мовчатимуть про пригоду, аж покиль хтось з них незнорошно не прobreшеться.

Після того рушили вони далі. Друга страшна пригода, що спіткала їх у дорозі, була вже така, що з першою

й рівняти не можна. Через кілька день довелося їм іти по ораному полю, аж зирк — лежить на ріллі на сонечку заець і спить вражий. Вуха стирчать вгору, а скляні очі так просто й витріщені на чесну кумпанію. Що його робити?!

Нерелякались бідолахи бозна як, побачивши такого страшного дикого звіря, збились до купи, стали між собою раду радити, що його робити, щоб хоч менче лихо прийняти в безпорадному стані. Така думка, як стануть вони втікати, то зла лічина поженеться за ними у слід і похапає всіх одного по другим, з'їсть з кістками її тельбухами! То й надумали: „Треба битись. Нехай підемо в страшну запеклу бійку. Бо хто наважується битись, той наполовину вже виграє перемогу!“ Ухопили з усіх сил свого списа і всі семеро кинулись вперед: перед править пан Шульц, за ним орудує Яклі, а Фейтлі останній пре... Пан Шульц хотів вдергати списа, коли-ж Фейтлі, стоячи позаду, став неймовірно сміливий, неодмінно бажав звіря заколоти й молодецьким покликом вигукнув:

„В ім'я слави смілих швабів баймо ворога гуртом, —
Хто-ж боїться, то бодай той згине з світу із уздром!“

Однак Ганс знов, чим йому дошкулити й сказав:
„На язик ти у нас майстер: вміш стригти і голити!
Чом же-ж з списом пасеш задніх? Звідтіль можна всіх побить.“

Михель то-ж не втерпів, щоб не встрияти в розмову:
„Тут не в тому заковика, що видима смерть страшить, —
А що ворог незвичайний: це не звірь, а чорт лежить!...“

Тут дойшла черга до Егерлі, і він промовив:
„Як не чорт, то чортів батько, як не сам, то його дід,
Все одно — нечиста сила, все одно пекельний рід!...“

Марлі натрапив на добру думку й сказав Фейтлі:
„Друже Фейтлі, йди ти першим, сміло ворога прогонь,
А я стану позад тебе і піду з тобою в огонь!...“

Фейтлі на те удав, нібі нічого не чує, а Яклі сказав:
„Шульц вестиме нас до бою, він піколи не здавався,
І йому найбільша слава, бо і чорта не злякався!“

Тоді пан Шульц переміг себе й промовив дуже урочисто:
„Гей, панове-товариство, приготуйтеся до бою!
Ворог знатиме завзятих... Слава вкриє нашу зброю!...“

Після такого заклику всі дружно рушили проти лютого дракона. Пан Шульц перехрестився й благав Бога не

зоставити його в наглій біді на поталу. Як все це не помогло й ворог все ближче й ближче ставав перед отаманом, цей зовсім обезглуздів з переляку й став несамовито кричати: „Тю, на тебе! Тю-тю! Згинь, нечиста сило!“ Від того крику заець прокинувся, злякався, побачивши ціле збіговище, й дременув що спли звідтіль у ліс. Як побачив пан Шульц, що ворог накивав п'ятами, то з радощів гукнув до своїх:

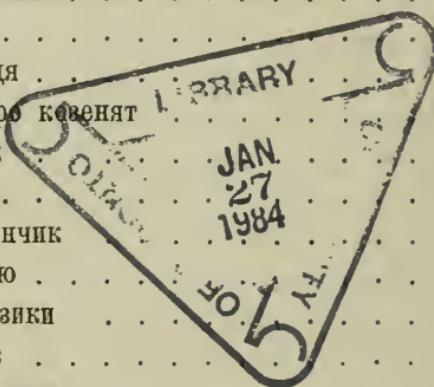
„Тъпху, бодай ти здох ледащо!... Фейтли, глянь, що за мара?
Нам здалося страховіттям легкобите зайченя!“

Однак і далі спілка швабів не вернулась додому, а ще шукала дальших пригод. Йдучи вперед добреї вони до Мозеля — тихої глибокої болотяної річки, через которую мало мостів, а треба переїздити в багатьох містах на дубові. Та ніхто з тих сімох швабів про те нічого не знав. От воїни побачили на другому березі чоловіка, котрый порався там коло якогось діла, і стали його гукати та питати, як би то пересягнути їм річку. Через те, що вітер був навпроти дядька й було важко розібрati здалику, про що питаютъ люде, а крім того він не зовсім добре розумів їхню панську мову, то у відповідь став їх перепитувати. Що вже він їм сказав, не знати, а тільки їм здалося, ніби він каже: „Ідіть бродом!“ То пан Шульц, як передній, не довго вагаючись закачав штани й пішов у Мозель пашкувати тверду стежку. Небагато він пройшов, як натрапив на грузьке й не счувся, як засмоктало його в прірву, тільки бриль поплив за вітром на той бік. На крисах бриля примостилась жаба й за стрекотала: „Кум, кум, кум!“ Всі шестеро почуди й сказали собі: „Це наш пан-товариш Шульц кличе нас: Нум, гуртом! А як він може перебрестi, то чому ми не можемо?“ Не гаючись вони подались услід за Шульцем і всі погинули в Мозелі. Так що жаба призвела їх всіх шістьох до загину, і ніхто з цієї швабської кумпанії невеличкої, але чесної не вернувся додому.

К И Н Е ЦЬ.

З М І С Т.

	Стр.
1. Королевич-жаба, або валізний Генрих	5
2. Богоданна доня Цариці Небесної	11
3. Братерство кішки з мишею	18
4. Казка про чоловіка, котрий хотів віднайти жаху	21
5. Тернова квіточка	34
6. Загадка	39
7. Баба Метелиця	43
8. Вовк та семеро ковенят	48
9. Добра продаж	51
10. Мудра Ельза	57
11. Хлопчик-Мизинчик	62
12. Кравець у раю	69
13. Бременські музики	73
14. Шість лебедів	77
15. Пригоди Крихотки	84
16. Білоніжка	89
17. Дроздобородко	101
18. Ранець, бріль та сопілка	108
19. Золота пташка	117
20. Дванадцять сердюків	128
21. Завзятий Горобець	131
22. Маленькі домовики	136
23. Як шестеро пройшли через увесь світ	138
24. Доктор Всеугадько	146
25. Дух у пляшці	149
26. Семеро швабів	155

10/84

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

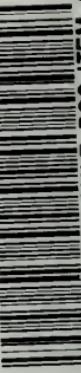

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

01-860-528

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 07 07 13 027 0